

652/
1976/3

126
964036340
20240101033

19763

კომუნა, კროზა

ჯ. ქათამაძე — ლექსები	3
ი. ჩხაიძე — ბაგუჩა, მოთხრობა	9
ს. ქეთელაური — მამალ-მიგო მოთხრობა	25
რ. ართილაშვა — ლექსები	41
მ. ვარშანიძე — ჩემი დედულეთი ქრონიკები	44
ვ. ზანტურია — ზღვის კაკი- ტანი ნარკვევი	63

ახალი თარგმანები

ი. მორიცი — ლექსები თარგმანი შოთა ზოიძის	77
---	----

კრიტიკა და პუბლიცისტიკა

ნ. დუშაძე — ნარკვევის ქანრის ზოგადიერეთი თავისებურება	79
--	----

წიგნების მიმოხილვა

ს. არველაძე — კარგი წიგნის სიხარული	88
ი. მაისურაძე — ახალი ლექსიკონ- გრაფიული ნაშრომი	93

ლიბერატორულ-მხატვრული და
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
შუენაღი

საქართველოს საბოთა
მწერლების კავშირისა და
აჭარის განყოფილების
ორგანო

ბ ა თ შ მ ი — 1976

მაისი — ივნისი

კ. მარქსის სხ. საქ. სსრ
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური
მწერების კავშირისა და
აჭარის განყოფილების
ორგანო

13498

რედაქტორი ა. შონია

სარედაქციო კოლეგია: ხ. ახვლედიანი, მ. ვარშანიძე (პ. მგ. მდივანი),
პ. ლორია, ალ. ჩავლეიშვილი, ფრ. ხალვაში.

რედაქციის მისამართი: ბათუმი, ენგელსის ქ. № 21.

ტელეფონი — 3-33-71.

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 16.6.76. საბეჭდი თაბახი 6, საგამომცემლო 5 თაბახი
შეკვეთის № 2606, ემ 01109, ქაღალდის ზომა 60×90¹/₁₆. ტირაჟი 2.040.

* * *

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს ბეჭდვითი სიტყვის სახელმწიფო
კომიტეტის მთავარბოლიგრაფმრეწვის ბათუმის სტამბა № 9
(ლუქსემბურგის, 20).

ატარის ჟურნალ-გაზეთების გამომცემლობა

მ ო ხ უ ც ი

ცხოვრობდა ჩუმი მოხუცი სოფლის ბოლოში
 ღელესთან,
 ზაფხულში მზეს გაურბოდა, ზამთარში სულ ახველებდა.
 შვილი დაკარგა დიდ ომში, ცოლი გადაჰყვა დარდებსა,
 წალღს გაირჭობდა ქამარში, კაფავდა ეკალ-ბარდებსა...
 ხუმარა იყო, სიცილით აატირებდა ქალებსა,
 პატარა ეზოს უვლიდა, არ აცილებდა თვალებსა.
 ყველასთან იყო მართალი, ყველასთან იყო კეთილი,
 ჭირ-ვარამ გამოწადი, დაფასებული ღმერთივით.
 ალიონს წამოდგებოდა, ამყნიდა მსხალს და თუთასა,
 როდესაც დაიღლებოდა, წყაროს დაღევდა მუხასთან.
 ჩაცუცქდებოდა ბუჩქებთან, კვირტების გრძნობდა
 ლხენასა,
 ჰქონდა მჭადი და ლობიო, არ აცივებდა კერასა.
 ვერ მოასწრებდი სალამსა, იცოდა ზღაპრის მოყოლა,
 ჰყავდა ერთგული მურია და საფერები ბოჩოლა.
 მიყვარდა ტკბილი მოხუცი, მისი ღიმილი მიყვარდა,
 ჩემი ლამაზი ბავშვობა, აყვავებულია მის კართან.
 მომიყვებოდა არაკებს დევთა, ეშმაკთა, რაინდთა,
 ერთხელ რომ ჩაათავებდა, გააგრძელებდა თავიდან.
 სულ ტრიალებდა ეზოში, ტოტს შეარხევდა კანკალით,
 უპატრონო და უშვილო, წელში მოხრილი საწყალი.
 მახსოვს ის ცივი ზამთარი, იმ ღამით უხვად მოთოვა,
 მურიამ მორთო წკმუტუნნი, გადაირია ბოჩოლა;
 წყაროსთან აღარ მისულა, სახლიდან კაცის ნაკვალი,
 თურმე მომკვდარა მოხუცი, გაცივებული საწყალი.
 დააკლდა სოფელს ღიმილი, ხეებს ყვავილთა ფაფარი,
 ზღაპარი იყო მოხუცი და გაქრა, როგორც ზღაპარი!

იგი შეტოვდა მწვანე ბეჭობთან
და რბილ ბალახზე მიწვა დუნედა,
ირგვლივ სიკვდილის ჩრდილი მეფობდა
და ნაკადული მოდუდუნებდა.

„წყალი მინდო“ — წამოიყვირა,
მაგრამ არავინ აღარ შევლოდა.
და მიიძინა ბიჭმა გზის პირას,
შუბლზე დაყრილი თმები შვენოდა,
სახლში ელოდა ლამაზი ცირა,
სახლში ჭაღარა დედა ელოდა.

დ ე დ ა

შავი ჩარჩოდან ყველაფერს ხედავ,
ვიცი შვილების გაწვალებს სევდა,
ცხოვრებამ ასე რად გაგიმეტა,
საფლავშიც ველარ ისვენებ დედა.

უბრალოდ კი არ მომეჩვენები,
არამედ მთელი სულის მშვენივრით.
მოხვალ ისევ მომეფერები
და ავტირდები ამ მოფერებით.

მ ა მ ა

მინდორი ისევ სველია ნამით,
დაუცქვეტია ლედვებს ყურები,
აღარ ატყვია ბალახებს მამის
ძველი კალოშის ნაფეხურები.
დააკლდა ზრუნვა ფორთოხლებს ლამაზს,
ლიმონს მოედო ყვითელი ფერი...
მზეს აღარ ხედება ყანაში მამა
და ჭურის თავზე არავინ მღერის.

მომენტრა ჩემი სოფლის მინდვრები და ყანა,
 აკაციის თეთრი ტოტი, დედის ტკბილი ნანა,
 გოგო ლოყახალიანი, გაღიმება თბილი,
 დარდიანი, ხალიანი, მთვარე ფერმიხდილი,
 პაემანზე დიდხანს დგომა, თუთა მოკანკალე.
 მალე მოვა შემოდგომა, ქორწილები მალე,
 ტრფობის ცეცხლი დაფარული, ვარსკვლავების ცვენა,
 სულ სხვა ფიქრი, სულ სხვა გული, ალერსი და წყენა.
 გაბადრული გოგო აგერ, განაბული მორცხვად,
 ვარდის ბაგე და რა ბაგე, კოცნა და რა კოცნა.
 გამეტება, დაფიცება, ჟრჟოლა, წვა და ბნელა...
 ტუჩი-ტუჩზე უხმოდ დნება, გულს ედება სევდა.
 მერე ფიცი დარჩა ფიცად, მზე ვერ გავახარე,
 სხვას მითხოვდა ჩემი ციცა, მეც სხვა გავახარე.
 დარჩა წრფელი მოგონება, — სიზმარი და ლოცვა,
 ერთი თბილი მოკონება, ერთი თბილი კოცნა.
 სხვა წაიღო ცივად დრომა, რაც აქამდე ვმალე,
 მალე წავა შემოდგომა, ყველაფერი მალე!

* * *

მიყვარს თივის სუნი, საცივი და ქალა,
 მთაზე გადმოსული, მზე კოცონისთვალა,
 ჩაისაყენ დილით გაფრენილი ქალი,
 მაგნოლიის ჩრდილი, სიყვარულის ალი,
 ოცნება და ფიქრი, პაემანის ძალა,
 ყვავილების ფიფქი, ციხისძირის ფშალა.
 მიყვარს გაზაფხული, შემოდგომაც მიყვარს,
 შენი თბილი გული, შენი ტკბილი სიტყვა.
 შენი — ჰო! და — არა! გაჯავრებაც მიყვარს.
 შენი ცივი — კმარა! ათასჯერ რომ გითქვამს.
 გამოხედვა ფრთხილი, მერე შენანება,
 ნიაქიანი თბილი, უცებ შეღამება.
 გზა ვიწრო და ჩუმი, გულთა ნაზი კრთომა,
 ზეცა აბრეშუმის, ოქროს შემოდგომა.
 მინდა სიტყვა შენი, მაგრამ სათქმელს მაღავ.
 რა ვქნა, როგორ გშვენიის ეგ დუმილი ქალავ.

ქალი, ყოველთვის არის ლამაზი;
ნაოჭი აქვს თუ თმაში ჭალარა,
მორთული არის ცისფერ კაბაში,
თუ ყვავილობის წლები გამჟღავნა,
ქალი, ყოველთვის არის ლამაზი.

* * *

მწვანე ბალახზე გულადმა ვწევარ,
ყური მიწაზე მაქვს მიდებული,
და მიხარია მზიანი დღეა,
ზღვა წყნარია და ცა დიდებული...
ტირიფის ტოტზე შემოჯდა ჩიტი,
ქარში თამაშობს ჩინარის ტოტი.
ბუნებაც უსმენს კვირტების ტიტინს,
ზღვა სანაპიროს ეხვევა ლოთი...
მზეს ოქროსფერი სხივები სცვივა
და მთები იძრობს ღრუბლების ნიღაბს.
მე კი წამწამზე ცრემლები მცვივა;
ახლა ამ ცის ქვეშ, ხომ კვდება ვიღაც...

მ ე ზ ო ბ ე ლ ი

მეზობელმა მეზობელი რატომ უნდა გაიძულოს,
მეზობელმა მეზობელი რატომ უნდა აიძულოს;
მასთან ჭადი არ გატეხოს, მასთან ღვინო არ დალიოს,
მეზობელმა მეზობელი რატომ უნდა გადარიოს.

ჩემო კარის მეზობელო, სინათლე ხარ ჩემი თვალის,
შენსკენ გული მომიხარის, შენთვის ღია — სახლის კარი...
უშენობით რა იქნება ჩემი ჭერი, ფუძე, კერა,
ჩემი სუფრა, პურ-მარილი, სიხარული და სიმღერა...

თუ განმიდგა ბედი ავად, მეკარგება ხასიათი...
ათას ნუგეშს მირჩევნია შენი სიტყვა — წახდი კაცი?!
შენი კაი გამარჯობა, ათას ოქროს მირჩევნია,
შენი კაი გაღიმება ათას ქებას მირჩევნია.

ჩემი დარდი შენც გაწუხებს, შენი დარდი მეც მაწვალებს,
ჩემო კარის მეზობელო გეყურბანე, გენაცვალე.

ჩვენი ლუკმა, ჩვენი გული არასოდეს გაყოფილა,
ჩვენში შური, უგულობა არასოდეს არ ყოფილა.
მეზობელმა მეზობელი, რატომ უნდა შეიძულოს,
მეზობელმა მეზობელი, რატომ უნდა გააწვალოს.

ის არა სჯობს? გაიხარონ, ილაღონ და იგუგუნონ,
ერთმანეთის სიყვარულით მტრედებივით იღუღუნონ!

* * *

ცა მეძახის ზემოდ,
მაგრამ მიწა მსვამს.
ამ ცხოვრების გემო
მწამს და...
არცა მწამს.

მზე დაადნობს უმაღ
ჩემს პატარა სულს.
ამიტომაც ჩუმად,
ამიტომაც სუ!

* * *

ვიცი ვინა ვარ და რა მომელის,
ჩემი საზომი მე ვარ თვითონვე.
მგონი წუთია ქვეყნად მოვედი
და უკვე იქით... წასვლას ითხოვენ.

სიცოცხლე ხელში მაგრად მიჭირავს,
არ დავანებებ, ვინც არ მედავოს,
მაგრამ დრომ ღვედი გადამიჭირა
და ამაყვირა: ვაი დედაო!

ვიცი, შენცა გაქვს სურვილები, დიდი მიზნები,
 ეგ შენი ღელვა და ბუნება რას არ მაგონებს.
 შენში სახლობენ ჩემი ყრმობის თეთრი სიზმრები,
 მოდი, ნაპირზე გამოაგორე...

კვლავ დამიბრუნე, თუნდაც წუთით ბავშვობა ჩემი,
 ის დრო ნეტარი, მხიარული და რეტიანი,
 ის ბაგე, კოცნა, ვნებიანი დღეების ჩქერი,
 ის გრილი ღამე, სანაპირო და ხეტიალი.

ო, გეხვეწები, ზღვაო ლურჯო, გემუდარები,
 არ ჩამიძირო სურვილების ფერადი ნავი,
 შემაყვარე და შემაძულე შენი თვალებით,
 დიდი თვალებით კარგი და ავი.

ბ ა ტ შ ჩ ა

საბჭოთა ხალხის დიდ სამამულო ომში დაღუპული მწერლის ია ჩხაიძის ეს მოთხრობა ქვეყნდება პირველად. იგი გადმოგვცა მწერლის მეუღლემ, პედაგოგ-პენსიონერმა, მახარაძის რაიონის სოფელ მშვიდობაურის მცხოვრებმა ნინო მელუა-ჩხაიძემ.

ია ჩხაიძე ომამდე ხშირად იბეჭდებოდა „მნათობში“, „ჩვენ თაობაში“, „პიონერში“ და სხვა ჟურნალ-გაზეთებში. მისი მოთხრობების პირველი წიგნი გამოვიდა 1963 წელს თბილისში, 1972 წელს კი „საბჭოთა აქარამ“ გამოსცა მწერლის თხზულებათა უფრო სრული კრებული.

1.

— გამარჯობა ბაკუჩა, აფთიაქის გამგე ჯერ არ მოსულა? — იკითხა კოლმეურნეობის თავმჯდომარემ კაცია წითელაძემ.

ტანმოჩილმა ახალგაზრდამ ხმადაბლა ჩაილაპარაკა:

— არა, ბატონო კაცია, ჯერ არ მოსულა. ვინმე ავად გახდა?

— ჩვენი სასოფლო საბჭოს თავმჯდომარე უკანასკნელ დღეშია.

— ცაცა? ბიჭოს! — შეერთა ბაკუჩა და შაქრისფერ სახეზე სიწითლემ გადაჰკრა. თვალები გაუფართოვდა და აემღვრა. ქვემო ტუჩი აუთრთოლდა, გულში მწარე ჩხვლეტა იგრძნო.

— რა მოუვიდა კაცია? — ძლივს ამოღერდა ახალგაზრდამ.

უცხად გახდა ავად. მგონი კუჭი გაუჩერდა. პირღებინება დაუწყო. ქალი კვდება და ამ შენს ბიძაშვილთან კი არაფერი გადის. აბა, ამდენხანს სად არის? ჩვენმა ექიმმა სილიბისტრომ თქვა, ძეხვს მოუწამლავსო. ეს წამალი დროზე უშოვეთო. ძაან თავაგდებულია ანდრო. უკვე თერთმეტი შესრულდა და არ ჩანს. ამ წამლის დაგვიანება კი არ შეიძლება. ცაცა დაიღუპება.

ბაკუჩას ცეცხლი ხელიდან გაუვარდა.

— ბატონო კაცია... რადგან მასეა საქმე, ახლავე მოვიყვან ანდროს.

— სახლშიც არ არის. გამოვიარე.

— ეეჰ... მაშინ ვინ იცის როდის მოვა... შენც კარგად იცი, ექვს თვეს თბილისში ვსწავლობდი, კურსებზე. მომეცი რეცეპტი და წამალს ახლავე შევამზადებ, არ მენდობი?

კაციამ ორად მოკეცილი ქაღალდი თითებში შეათამაშა და ბაკუჩას მხარზე ხელი დაჰკრა:

— ვიცი, ჩემო ბაკუჩა, ვიცი, შენ ცოდნა და გამოცდილება არ გაქვია, მოკვდეს კაციე თუ შენ არ გენდოს. ჩემი ბალანაიზა რომ მინდოდეს, უკან არ დავიხევდი. განა ცოტა წამილია? მარა აქ სხვა მდგომარეობაა. სილიბისტრომ გამაფრთხილა, პირადად ანდრომ დაამზადოსო. ავადმყოფსაც თვითონ მიაღებინოსო.

ბაკუჩას მხრებზე უზარმაზარი ლოდი ჩამოეკიდა. თამბაქო გააბოლა და აივანზე გავიდა.

კედლის საათმა თერთმეტჯერ ჩამოჰკრა, როგორც იქნა აფთიაქის გამგე გამოჩნდა. ოცდათხუთმეტიოდე წლის მაღალმა მამაკაცმა განიერი ბეჭები კარებში ძლივს შეიტანა. ძალიან შვენოდა ლურჯი კოსტუმში, თეთრი საყელოთი და იისფერი პალსტუხით, ახალ ფეხსაცმელს სულ ჭრატუნით გაჰქონდა. სუფთად გაპარსული, მოგრძო, ვარდისფერი სახე, ლამაზად შეკრეჭილი თმა და პაწია უღვაშები ჰქონდა.

აფთიაქის კარებზე გაკრული იყო წარწერა:

„აფთიაქის გამგე ანდრო ევტიხის ძე არაშვიძე“.

აფთიაქის გამგემ კოლმეურნეობის თავმჯდომარეს გაუღიმა. მან თხელი, საგაზაფხულო პალტო გაიხადა, ტყავის ხელთათმანები წაიძრო, თბილი, თეთრი ხელი კაციას მარჯვენას შეაგება და წვრილი ხმით იკითხა:

— რა მოგსვლია კაცია? ასე ადრიაანად რაზე შეწუხებულხარ? ვინმე ავად ხომ არ გამხდარა?

— ჩვენი საბჭოს თავმჯდომარეა უკანასკნელ დღეში.

— ცაცა? ჰოი, რას ამბობ კაცო? რაფერო, ცაცა უკანასკნელ დღეშიაო? მომკალი ვინცხამ. აგი რომ გამეგო, გათენებამდე აქ გავჩნდებოდი. კი მარა ასე უცებ რა მოუვიდა? გუშინ დილით კარგად იყო. რაფერაა ახლა, რა აწუხებს?

— სიცხე აქვს. ჩვენი უბნის ექიმი სილიბისტრო ადგია თავზე. წუხელის საბჭოს სხდომაზე კარგად იყო. ნაშუადღევს კი გამაღვიძეს, ცაცა კვდებო. მივედი მარა, რას ნახავს კაცი. აღებინებდა და სულ გაცივებული იყო. ახლა უფრო უარესად არის. საჩქაროდ უნდა ეს წამლები. აბა შენ იცი ანდრო, ახლავე დაამზადე. აჰა, რეცეპტი. ოქრო ადამიანი იღუპება.

— მ... — უსიამოვნოდ დაამთქნარა აფთიაქის გამგემ და თავმჯდომარეს რეცეპტი გამოართვა. ჩაიკითხა და ისევ დაამთქნარა. შემდეგ მაგი-

დას მიუჯდა. კაცია და ბაკუჩა სახეში შესცქეროდნენ. ის კი ხმას არ
იღებდა. ჩაფიქრებულიყო და რეცეპტს თითებში ათამაშებდა.

— ჰმ, კარგი. ასე სჯობს... — როგორც იქნა ხმა ამოიღო და
და კაციას გაუღიმა — სილიბისტროს ისეთი რაღაცები ჩაუწერია
რეცეპტში, ჩემო კაცია, რომ ჩვენთან კი არა მთელ რაიონში ძნელი სა-
შოვნელია... — პაპიროსი გააბოლა და კვამლში გაეხვია.

— რას ამბობ კაცო, ვერ ვიშოვით?

— ვიშოვით, როგორ არა, მაგრამ...

— მაგრამ რა... რას ღერღვევს... დაფქვი...

— გასაბრაზებელი რა არის. ყველაფერს დრო უნდა. რაიონის ცე-
ნტრიდან ამოვიტან და შემდეგ შევამზადებ. მთელი დღე დასჭირდება.

— როგორ?

ათთიქის გამგე წამოდგა, ოთახში გაიარ-გამოიარა და ხმა შეიცვალა.
— როგორ და დღის ბოლოს იქნება... ჩვენ, ფარმაცევტები განსაკუთრე-
ბული პროფესიის ხალხი ვართ, ჩემო ძმაო, ჩვენზე ჰკიდია ადამიანის სი-
ცოცხლე. ზოგჯერ ერთი წვეთი წამალი წყვეტს ავადმყოფის ყოფნა-არ-
ყოფნის საკითხს. აჩქარება არ შეიძლება. ამიტომაც ხშირად უკმაყოფი-
ლება მოგვდის ჩვენ სოფლელებთან, ეს ერთი წამალი კი ძალიან ძლიე-
რია. ერთი მილიგრამი ზედმეტი და გათავდა. ასეთი ფხვნილი მგონი სად-
ღაც მაქვს შემორჩენილი. მაგრამ არა, იგი ძველია და გაფუჭებული იქნე-
ბა.

— მაგი შენ იცი ანდრო. იმიზე ხარ ამ საქმეში, რომ ძველსა და
ახალს არჩევ, სათანადო ცოდნა გაქვს და წამლების შემზადება იცი. აბა
იჩქარე, მაინც როდის იქნება?

— როდის? ძალიან მოვიწოდებე მარა, საღამომდე მაინც არ ვიცი.
საღამოს მე თვითონ მოვიტან.

— რას ამბობ კაცო, კიდევ შენსას გაიძახი? ქალი კვდება, მთელი
სოფელი ფეხზე დგას და შენ საღამოს იქნებაო, ანდრო კარგად დაუფიქრ-
ოი საქმეს.

— ასეა, რომ გითხარი ჩემო კაცია.

— მოიცათ. — გაისმა ბაკუჩას სუსტი ხმა.

ათთიქის გამგემ გაკვირვებით გადახედა ტანმორჩილ ახალგაზრდას.
ბაკუჩას თხელი ტუჩები უთრთოდა. ცხვირის ნესტოებიც დაბერვოდა.

— მოიცათ... ანდრო მე შენ კარგად მიცნობ. სხვის საქმეში ჩარევა
არ მიყვარს, მარა როცა ადამიანის სიცოცხლე ჩვენზე ჰკიდია, გაიუმება
არ შემიძლია, მაგი რეცეპტი მეც წავიკითხე. შენ ნამეტანს აზვიადებ. მაგ
წამალს ერთ საათში დავამზადებ. ყველაფერს აქვე გამოვინახავ.

— რაფერ, შენ ჩემზე მეტი იცი? — ანდრომ გველის დაკბენილივით
შეჰყვირა.

— რაჟა გეკადრება მაგი. შენზე მეტი არ ვიცი, მარა ამ წამლის დამზადებას დიდი დრო რომ არ უნდა, ამას კი გზავდები.

— აბა შენ ყოფილხარ აფთიაქის გამგე.

— არა გამგე თქვენ ბრძანდებით, მარა... რა საჭიროა ანდრო ამდენი უსაქმო ლაპარაკი. საქმეს მოკიდე ხელი. ეს წამალი საჩქაროა. ავადმყოფი უკანასკნელ დღეშია. არ ვარგა მასე... — ხმას აუწია ბაკუჩამ.

— გაჩუმდი! ნუ წაიგრძელებ ენა! — აფთიაქის გამგე მუხლმოკვეთილი დაეშვა სკამზე და თავზე ხელი შემოიდგა. ბაკუჩა და კაცია ისევ მიჩერებოდნენ.

— კარგი... — წამოდგა ანდრო — პირადად შენ გელაპარაკები კაცია. ამ ღლაპთან საქმე არ მაქვს. აფთიაქის მუშაკს არ შეფერის აჩქარება. ვთქვი და გათავდა, წამლებს საღამოს მე თვითონ მოვიტან. ავადმყოფს მანამდე სილიბისტრო მოუვლის, საღამოს მეც დავეხმარები. ისე ბაკუჩა მართალია, გული შესტივა ცაცაზე. მაგრამ იმ ერთ წამალს სხვანაირი დამზადება უნდა... სილიბისტროსაც გაუფრთხილებიხართ, ანდრომ დაამზადოსო, მამ ასე... საღამომდე დამელოდეთ.

კაცია წითელაძე აფთიაქიდან დაღვრემილი გავიდა.

უხერხული სიჩუმე ჩამოწვა. წამლებით სავსე განჯინასთან თავდახრილი ბაკუჩა ტუჩებს იკვნეტდა. ანდრო კი მგელივით უბღვერდა. შემდეგ მიუახლოვდა და მხარზე ხელი დაჰკრა:

— ბიჭო ბაკუჩა, შე ყურმუსალო, პირდაპირ შემხედე. ნუ გგონია რომ შენზე გაბრაზებული ვიყო, მე რა ვარ შენი?

— შენ? ბიძაშვილი.

— მერე და ასე უნდა.

— რა გინდა ჩემგან ანდრო? რა უნდა ბიძაშვილობა? ცაცა იღუპება. გაიგე? ადამიანი იღუპება.

— ცაცა იღუპება, ადამიანი იღუპება... — ზიზლით გაიმეორა აროშიძემ. — შენ ჩემო ძამია მაგი იქ თქვი, კომკავშირლებში, ამ აფთიაქში კი მე ვარ უფროსი. იცი რა გითხრა ბაკუჩა? ახლა პირველ რიგში ჩემი მონათლულის წამალი დამზადე. რაიონში მივიღივარ და როცა დავბრუნდები ჩვენი თავმჯდომარის წამალს თვითონვე დავამზადებ. აბა სწრაფად ბაკუჩ, შენებურად შეუდევქი საქმეს... ისე შენ მართალი ხარ, ცაცაზე ასე რომ იწუხებ თავს. მაგი ჩვენ ოჯახში მობარებულად გაიზარდა... შენზეც დიდი ამაგი მიუძღვის... რას იტყვი? უნდა მივეშველოთ ხომ? ხა... ხა... ხა... — და ხმა შეიცვალა. — ბაკუჩ, შენ ბოლო დროს რაღაც გამოიცვალე. განსაკუთრებით ცაცას თავმჯდომარედ არჩევის შემდეგ. გათვითცნობიერდი. რაშია საქმე? ისევ ძველებურად გიყვარს იგი? განსოვს, ფანჯრები რომ ჩამილეწე? ხა... ხა... ხა... ეგება ჩემს ადგილზეც გიპირებს დანიშნას, არა... არა უშავს ბაკუჩ... ხო, კაი... კაი, ცოტა ნაღვინევი ვარ

და არ გეწყინოს. გემასხრები ბაკუჩ. ჩემი მონათლულის წამალი შეამზადე. შემდეგ კი მეც მოგისწრებ. — იგი სწრაფად გავიდა

2.

ანდრო და ბაკუჩა არიშძეები მართლაც მკვიდრი ბიძაშვილები იყვნენ. ბაკუჩას მშობლები ადრე დაეზოცნენ და მისი პატრონობა ანდროს მამამ, ყოფილმა შეძლებულმა აზნაურმა ევტიხი არიშძემ იკისრა. ძველი სახლ-კარი გაუყიდა და სუსტი ბავშვი თავის სახლში წაიყვანა. უდიერ შრომაში ჩააბა. მშობლებისგან ბაკუჩას მხოლოდ ორი რამ შემორჩა: სიცოცხლე და სახელი ბიქტორი, მოფერებით — ბაკუჩა.

თითხმეტი წლის იყო ბაკუჩა, როცა ბიძამ თავისი ცოლის სოფლიდან ცამეტი წლის უპატრონო გოგონა ცაცა მოიყვანა მობარებულად. ტანმოჭრილ ბაკუჩას პირველად არ მოეწონა ტანმოლტილი გოგონა. ეხარბებოდა მის ტანდობა.

ბაკუჩას სანდომიან სახეს თეთრი, მოღვინისფერო ლოყები, შავი, გრძელი წამწამები, მოცისფრო მსხვილი თვალები და თხელი ალისფერი ტუჩები კეთილ გამომეტყველებას აძლევდა. იგი ქალივით მორცხვი იყო. თანატოლებთან თამაშსაც კი ერიდებოდა. გული კეთილი ჰქონდა. ცაცა კი თამამი გოგონა იყო. შავგრემანი, შავი ხუჭუჭი თმა, სწრაფმოძრავი შავი თვალები, თეთრი სწორი კბილები და ასაკთან შედარებით მაღალი ტანი ჰქონდა.

უპატრონო ბავშვები მალე ერთმანეთს დაუახლოვდნენ. სულ ერთად დარბოდნენ. მდინარეშიც ერთად ჭყუმპალაობდნენ. ერთ ოთახში ეძინათ. ერთად შრომობდნენ.

დრო გადიოდა.

ბაკუჩა დაგვალულ სიმინდევით ძლივს მატულობდა სიმაღლეს. თუმცა საულვაშე აუხავერდდა და სახეზეც საყმაწვილო მუწუტები გამოაჩნდა.

ცაცა კი სისხლბორცით გაივსო. გულმკერდი წამოებურთა. ხმა ლაქმინდა და აკეკლუტდა. ერთი სიტყვით, დაქალიშვილდა.

ერთ საღამოს ცაცა და ბაკუჩა, როცა ჭინჭის ბურთს დასდევდნენ, ბურთისთვის ერთმანეთს შეეჭიდნენ. ამ ჯაჯგურში ბაკუჩას ახალგაზრდა ქალის კოკრები მოხვდა ხელში. გოგონას სირცხვილისაგან ცეცხლი შემოენთო, ბიჭს ხელი ჰკრა და სახლში შევარდა.

ბაკუჩას უცნობმა ჟრუანტელმა ფეხის ფრჩხილებამდე დაუარა, სახეზე ოფლი დაასხა და სახლისკენ ისე წაბარბაცდა, გეგონებოდათ ზურგზე მძიმე ლოდი აჰკიდესო.

ცეცხლის პირას მიმჯდარმა ცაცამ ბაკუჩას მრისხანედ გადახედა. ამ მრისხანებაში ფარული სიყვარული და სიბრალუიც იყო ჩაქსოვილი.

ბაკუჩა კიდევ უფრო აირია.

ცაყა თითით დაემუქრა: „შენ უზრდელო, მასე კიდეც აღარ შეძლებო-
ვო“, გაიცინა და განის კარიდან ეზოში გავარდა.

ამის შემდეგ ისინი კარგა ხანს ერთმანეთს თავს არიდებდნენ. მა-
კუჩა დანაღვლიანდა, იგი სწყევლიდა იმ საღამოს, კინჯის ბურთს რომ
თამაშობდნენ და უკვირდა: „ცაყას ნეტა ისეთი რა ვატყინე, ასე რომ შე-
მიძულაო“.

და ასე მიდიოდნენ დღეები.

ცაყასთან შეხვედრისას ბაკუჩას სხეულში გააყრუოლებდა, თვალ-
დაბნელებული ერთ ადგილზე შებარბაცდებოდა და დამნაშავესავით
თავს დახრიდა. ვოგონა კი თვალს ჩაუკრავდა, გაუცინებდა, მაგრამ სა-
ბურთაოდ ახლოს აღარ ეკარებოდა.

თექვსმეტი წლის ბაკუჩას ტანდაბლობის გამო ისევ ბავშვად აგდებდ-
ნენ. ცაყა კი უკვე ვაჟკაცების ყურადღებას იზიდავდა. არავის მოდიოდა
აზრად, რომ ამ გაყვითლებულ „ერთ ციდა“ ბიჭს სიცოცხლითა და ხორ-
ციტ საესე ვოგონა შეუყვარდებოდა. ბაკუჩას კი ცაყას დამორება ველარ
წარმოედგინა.

მენშევიკების დროს ყოფილი აზნაური ევტიხი აროშიძე სავაჰრო სა-
ქმეებით იყო გართული. კერძო ვაჭრობით ატყუილებდა გლეხებს და
ფულს აგროვებდა.

მალე ოფიცერი შეიღი დაუბრუნდა ჯარიდან. შეიღი მარა როგორი!
ახოვანი ვაჟკაცი, მოოქროვილტარიანი ხმლით, მოელვარე სამხრეებით,
ძვირფასი ტანსაცმლით და დარდიმანდი სიარულით. ბიძაშვილის ჩამოსე-
ლა ბაკუჩასაც ღიდად გაუხარდა. იგი წინასწარ გაიძახოდა მეზობლებში,
„ჩემი ბიძაშვილი ანდრო ჩამოდის, დიდი კაციო“.

ანდრომ ყველას საჩუქარი ჩამოუტანა, ბაკუჩა კი თითქოს ვერც შე-
ნიშნა. კარგა ხნის შემდეგ სიბრაღულით ჩაილაპარკა: — რა საწყალი ბი-
ჭი დარჩენია ბიცოლაჩემს, რომ დავტოვე ისევ იმხელა... თფუ!..

ამ სიტყვებზე მიწა გაუსკდა საწყალ ბაკუჩას. ნალიაში აძვრა, თივა-
ში ჩაგორდა და მწარედ აქვითინდა. ტირილში ჩაეძინა. როცა გამოეღვიძა,
შენიშნა, იქვე გვერდით ცაყა ჩამომჯდარიყო და ისიც ტიროდა.

— შენ აქ რაღა გინდა? — შეშფოთდა ბაკუჩა.

— ბაკუჩა, რა ექნა, აბა, რაი? — რაფერი თვალებით მიყურებს იგი
შენი ბიძაშვილი, შენ რომ აქით გამოიქეცი, პირის დასაბანად წყალი შე-
მომიტანეო, მიბრძანა. მივუტანე და... მერე იცი? მკლავზე ხელი წამავ-
ლო და მიჩქმიტა... აი დახედე.

ცაყას ხორცსავსე მკლავზე ბეჭედივით აჩნდა სიწითლე.

ბაკუჩა გაქცევდა.

— ბაკუჩ, მე აქედან უნდა წავიდე, — განაგრძო ცაყამ — ანდრო
არ ჩანს კაი კაცი. ახალმოსულმა რომ ავი მიქნა, მერე უარესს მიზამს.
უკეთესია დროზე წავიდე, ბაკუჩ!

— სად? სად წახვალ ცაცა?

— ჩემს სოფელში წავალ ბიძაშვილებთან, არ მინდა აქანაი, არა...
ბაკუჩა აქეთ-იქით დაბნეული იხედებოდა. მერე ცაცას ხელზე ჩამოეჭრა
ში ჩაიკრა, ნაჩქმეტზე აკოცა და ცრემლები ძლივს გადაეცალა. *მეტი*
— არა, ცაცა... არ წახვიდე, ჯერ მე მომკალი და მერე წადი აქედან,
მერე წადი, ვისთან მტოვებ თუ იცი? ვისთან? ო, ნენა, ნენა...

დასავლეთის ფრონტზე ქვემეხები გრიალებდნენ.

საქართველოში მენშევიკური ნთავრობა ამოსაღებ კბილივით ირყე-
ოდა. გვარდიის ოფიცერი ანდრო არომიძე ისევ გაიწვიეს არმიასი.
ორი წლის შემდეგ ქართველმა *ხალხმა* ამოსაძრობი კბილი ამოიძრო, მენ-
შევიკები დამარცხდნენ, ანდრო არომიძე მშობლიურ კერას დაუბრუნდა,
სახლში ჩაიკეტა და ეზოდან აღარ გადმოდიოდა.

ცაცამ არ მიატოვა ბაკუჩა და არომიძეების ოჯახში დარჩა.

მათ თვალწინ შეიცვალა დრო.

ერთ დილას ბაკუჩამ საქონელი ადრინად გარეკა საძოვარზე. ცაცა
სარეცხის რეცხვას შეუდგა ჭასთან. ოჯახის სხვა წევრები სიმიდს თესდ-
ნენ ვარდოულის ჭალაში.

ალაგეზე გადასვლისას ბაკუჩას ნაფოტი მოხვდა მხარზე. უკან მოიხე-
და. ფეხშიშველი ცაცა ხელს უქნევდა.

— რა გინდა ცაცა? — დაუძახა ბაკუჩამ.

— რა მინდა და იგია აგერ. მალე მოდი შინ...

— მოვალ, აბა ტყეში ხომ არ დავრჩები... — გაუცინა ბაკუჩამ და
გზა განაგრძო.

მართლაც, მან საქონელი ტყეში დატოვა და სახლში მალე დაბრუნდა,
ცაცა ჭასთან აღარ დახვდა.

— „სად წავიდა“ — გულმა რეჩხი უყო ბაკუჩას.

ოდინდან ყრუ ხმაური შემოესმა, თითქოს ვიღაცა ცეკვავსო. ბაკუჩა
ფრთხილად აძვრა აივანზე და ფანჯარას მიადგა. დარაბები დახურული
დახვდა. ჭუჭრუტანიდან შიგ მკრთალი შუქი შედიოდა. დარაბებს იქით
ქალი მამაკაცს რაღაცას ემუდარებოდა. ბაკუჩამ ცაცას ხმა იცნო. გულზე
ცეცხლი შემოენთო. კედელს აეკრა და ჭუჭრუტანაში შეიხედა. თავზე
მეხი დაეცა. ანდროს ცაცა მკლავებში გამოემწყვდია და ლოგინისაკენ მი-
ათრევდა. ტანსაცმელშემოხეული, თმაგაწეწილი გოგო გაშმაგებით იბრ-
ძოდა. ეტყობოდა, მამაკაცი მალე მიაღწევდა საწადელს.

ბაკუჩა კიბეზე სასწრაფოდ დაეშვა, ქვები აკრიფა და ფანჯრებს და-
უშინა. მინები წკრიალით ჩაიღწა და დარაბებიც ჭრიალით გაიღო.

აივანზე ტანსაცმელშემოხეული, თმაგაშლილი ცაცა გამოვარდა.
თვალებს შეშლილივით აბრიალებდა. ბაკუჩასთან მივარდა და მკერდში
ჩაეკრა. შემდეგ სამზარეულოს უკან, ბუჩქებში მიიმალა. ფანჯარას ფერ-

დაკარგული ანდროც მიადგა. ქვებმომარჯვებულ ბაკუჩას შეეკითხა:

გაბრაზებული
ეროვნული
გზილითიქა

— ბიჭო, რა იქნა ის გოგო?

— გაიქცა.

— სად გაიქცა ბიჭო?

— რა ვიცი, ქვეყანა ფართეა, აქანა ყოფნას ჯოჯოხეთში გაქცევა სჯობია.

— ბიჭოს!.. შენ როგორ წაგიგრძელებია ენა. აი მინები შენ ჩაამსხვრიე?

— დიახ.

— გადაეთრიე ეზოდან. ამ წუთში გადაეთრიე, შე სულელო, კაცის გლახავ. სამოწყალოდ გაგზარდეთ და ფანჯრებს გვიმსხვრევ? ასე გვიხდი პატივისცემას? წათრიე. არ დამენახო.

— წავალ, აბა შენისთანა მხეცთან მოვიციდი? წავალ მარა არ დაგფარავ. ყველაფერი დავინახე. ისე არ მოვკვდები, რომ მთელ ქვეყანას არ გავაგებო შენი კაიკაცობა. — მუშტით დაემუქრა ბაკუჩა ანდროს, შეტრიალდა და ალაგზე მძიმე ნაბიჯით გადავიდა.

3.

ბაკუჩა დარჩა მარტოდ მარტო, ცარიელ-ტარიელი. მამაპაპური სახლკარი და მიწა ბიძამ ადრე გაუყიდა და ფული ჩაიჯიბა. ცაცა სადღაც გაიქცა და მის გზაკვალს ვერ მიაგნო. ძველმა ცხოვრებამ ასე მოულოდნელად გამოავლო ორი ახალგაზრდა ახალი ცხოვრების ტალღებზე.

ვის უნდა შეხიზნებოდა ბაკუჩა? მთელ დღეს წელმოწყვეტილი დალასლასებდა. ბოლოს ღარიბი მეზობელი გოგილა და მისი უფროსი შვილი ნიკოლა გაახსენდა.

გოგილა ადრე ევტიხი აროშიძის საყანე მიწებს სანახევროდ ამუშავებდა. საკმაოდ განათლებული, მხიარული, ენამწარე და ხუმარა კაცი იყო. აროშიძეების ნალიას თავისი ნაშრომი სიმინდით თავანამდე აავსებდა ხოლმე. ევტიხის კი მაინც არ უყვარდა იგი. „ბოლშევიკობს მაგი ყურმუსალი, გასაციმბირებელიო“ — იტყოდა.

ნიკოლა შუბლგახსნილი შეხვდა გზადაბნეულ ბაკუჩას, გაიგეს მისი გამოქცევის მიზეზიც. მათ ღარიბულ ქოხში დიდი სიხარული მეფობდა. ყველანი ახალი ცხოვრების იმედით ცხოვრობდნენ.

გვიან საღამოთი დბრუნებულ ნიკოლას ყოველთვის მოჰქონდა ჟურნალ-გაზეთები და ბაკუჩას ახალ ამბებს უყვებოდა.

ერთ საღამოს ნიკოლამ ბაკუჩა კომკავშირის კრებაზე წაიყვანა. ტანმორჩილი ბიჭი მორიდებით გაერია ახალწვერულვაშაშლილ, სიცოცხლით სავსე, გათვითცნობიერებულ ახალგაზრდებში.

მალე ბავუჩამ წიგნიც აიღო ხელში. სიტყვაშიც გამოვიდა და კომ-
კავშორშიც მიიღეს. აფთიაქში დავხმარედ დააყენეს. იქვე გიგანტური
თი პატარა ოთახი.

ეს მოხუცი მას წამლების შემზადებასაც ასწავლიდა.

მოხუცმა დაარიგა იგი „ბიძაშვილებს სასამართლოში უჩივლე და წილს აართმევო“. უჩივლა. ათი წლის ნამოჯამაგირალი და უსამართლოდ წართმეული მამისეულის სათასურიც მოიგო. წელში გაიმართა.

ის-ის იყო ბაკუჩამ აფთიაქი დააღება და პირის დასაბანად ეზოში გა-
იქცა, რომ აფთიაქის კარებს ანდრო მოადგა. ბაკუჩა ერიდებოდა მასთან
შეხვედრას, მაგრამ გვერდის ავლაც აღარ შეიძლებოდა.

— ჩემს ბიძაშვილს გაუშარჯოს! — გაიცინა ანდრომ და ხელი ჩამოართვა. — შენც აქ მუშაობ ბაკუჩ? დღეს დამინიშნეს ამ აფთიაქის გამგედ. ძალიან კარგია, რომ ერთად მოვხვდით, ბიჭო ერთი სისხლის ვართ. ერთმანეთს წავადგებით. აღარ გამომადლა ჩემო ბაკუჩ გარეგარე სიარული. აფიცრობის დრო წავიდა და ძველ სპეციალობას დავუბრუნდი, წამლებს შევამზადებ... ცოლი არ მაწუხებს და შვილი. ვიცხოვრებ მყუდროდ. ღვინო კაი იცის ჩვენს სოფელში და საჭმელიც ბევრია. შენ რაფერ ხარ?

ბაკუჩამ კბილებში ჩაიდუღუნა:

— ვარ ისე... კარგად.

— მამაჩემს ისევ გაურბიხარ? წილი ხომ მოგცა და მეტი რაღა გინდა?

— ისევ... ვერ შევრიგდი.

— ნუ გეშინია, შეგარიგებ. დიდი ხანია აქ მუშაობ?

— თქვენგან წამოსვლის შემდეგ.

ანდროს სახე მოეღრუბლა. წამლების კარადები შეათვალიერა, პორტფელი მაგიდაზე დადო და მუშაობას შეუდგა. დიდხანს ხმა არ გაულია.

საღამოთი ბაკუჩა გვერდით მოისვა, პაპიროსი მიაწოდა და წარსული ამბები მოიგონა, ბოლოს ცაცაზედაც ჩამოუგდო, სიტყვა:

— გახსოვს, ბაკურ იგი შავფეხა გოგო, ჩვენსას მობარებულად რომ იყო დედაჩემის სოფლიდან?

ბაკუჩას თვალეზი აემღვრა, აფორიაქდა, მღელვარების დასაფარავად მაგიდას დაუწყო გადაწმენდა. ანდრომ თვალეზში ჩახედა და განაგრძო:

— ჰაი, გიდი, ძაან გოგო კი იყო. ეშხიანი თვალეებით, მკერდით. მგონი შენც ეხუმრებოდი რაღაცას, აა? შე ეშმაკო, კომსომოლი ხომ არ გამხდარხარ?

— კი — თავი ასწია ბაკუჩამ.
ანდრო შეკრთა.

ბაკუჩა კი ფიქრობდა:

„გუშინ აფიცერი იყო, ახლა აფთიაქის გამგეა... რაფერაა ავი? სად აფიცრობა და სად წამლების შემზადება!“

ანდრომ დიდი ხმაურით დაიწყო მუშაობა. რაიონის ცენტრიდან ახალი წამლები ამოიტანა. ყველას მოხავერდებული „ბატონო ჩემოთი“ მიმართავდა, ხალხი მოიმადლიერა. შემდეგ კი გამედიდურდა და სამსახურში ყოფნის დრო ერთი საათით შეამცირა, ზოგჯერ გაცდენაც დაიწყო. მთელი აფთიაქი ბაკუჩას მიანდო.

ასე იშოვა ანდრო აროშიძემ მყუდრო ადგილი.

— ამ აფთიაქში ყველაფერი მე ვარ... — ფიქრობდა იგი. მაგრამ ეს მყუდროება მოულოდნელად დაერღვა.

სასოფლო საბჭოს თავმჯდომარის უხეირო მუშაობამ სოფლის საქმე არია. მდგომარეობის გამოსასწორებლად მის ადგილზე რაიონმასკომმა აბრეშუმის ფაბრიკის მოწინავე მუშა ქალი დააწინაურა. ეს ანდრომ იმ დღესვე გაიგო. ძალიან გაუკვირდა ქალის ასე დაწინაურება.

მეორე დილით ანდრო საგანგებოდ გამოეწყო, წვერი გაიბარსა. ახალი კოსტუმი ჩაიცვა, გასათხოვარი ქალიშვილივით მთელ საათს ტრიალებდა სარკის წინ. ოთახში დალაჯებდა, მარშის ხმაზე სტვენდა და ხელებს რიტმულად ათამაშებდა, ახალი თავმჯდომარის გაცნობა წინა დღითაც შეეძლო მთელ სოფელთან ერთად. მაგრამ გადაიფიქრა: „სად მე და სად იგენი, ცალკე უნდა გავიცნო ის გასათხოვარი საბჭოს თავმჯდომარე. ნამდვილად ლამაზი ქალი იქნებაო“.

ნაცრისფერ კოსტუმზე ცისფერი ჰალსტუხი გაიკეთა, ოდეკალონი შეისხურა და ახალი, გაპრიალებული ფეხსაცმლის ჭრაჭუნით კიბეზე დაეშვა.

უკვე თერთმეტი იწყებოდა. მორთვა-მოკაზმვაში მთელი ორი საათი გასულიყო.

თეთრი ღრუბლები ჩამოწოლილიყვნენ აჭარა-გურიის მთებზე. გრილი ნიავი ქროდა, მაისის ლაქვარდი ცა და გადამწვანებული ეზოები სრულიადაც არ იზიდავდა ანდროს. იგი აბრეშუმის ცხვირსახოცით ოფლს იწმენდდა და საბჭოსკენ მიიჩქაროდა.

— ნეტა ვინ არის? სადაურია? როგორი ქალია? — ეკითხებოდა თავის თავს და დალაქ სამსონას ნათქვამს იმეორებდა: — „შავგრემანია. ცეცხლივით თვალეები და მაღალი გულმკერდი აქვსო“. — „შავგრემანი?“ „ცეცხლივით თვალეები?“, „მაღალი გულმკერდი?“.

„ახლა მეშველება ნამდვილად. გავეცნობი, დავუახლოვდები, ცოცხლად შევირთავ. გავლენიანი ქალი იქნება და ვინ რას გამიბედავს. კერძო აფთიაქსაც გავხსნი. ბაკუჩას დავითხოვ. შტატი აღარ გვაქვს, გვქვია გათავდა საქმე. ორთავე ვიმსახურებთ. კარგი მზითვიც ექნება. მარა... მარა შეიძლება ჯოჯოა? აა? ჯერ ხომ არ მინახავს.“

საბჭოს ორსართულიან შენობასთან ანდრო შეჩერდა, ოფლი მოიწმინდა და შეგროვილ ხალხს გადახედა.

„ამდენ ხალხში მისი გაცნობა არ შეიძლება, დაველოდები. სამკითხველოში შევივლი. აფთიაქს ბაკუჩაც მიხედავს“. — გაიფიქრა მან, მაგრამ სამკითხველო დაკეტილი დახვდა.

ნელი ნაბიჯით აივანზე ავიდა და დერეფანში კედლის გაზეთს შეავლო თვალი. სახე მოეღრუბლა, ტუჩზე სალოკი თითი მიიღო. და ჩამარცვლით ამოიკითხა: „აფთიაქის გამგეს სძინავს“.

— რაო? — ანდროს თვალები გაუფართოვდა. წერილი ბოლომდე ჩაიკითხა. ხელს ვიდაც „შენიანი“ აწერდა, იქვე დაეხატათ კარიკატურა: „ღვინის კასრზე ჩამოძინებული აფთიაქის გამგე“.

— ხულიგნები! — შეჰყვირა აროშიძემ... — შეხედეთ რა ჩაუდენიათ. ჰო... ალბათ ეს გაზეთი ახალი გამოსულია და ის ჯერ ვერ წაიკითხავდა. მარა, როცა წაიკითხავს? ნამდვილად დროზე მოვუსწარი.

ირგვლივ ქურდღვით მიმოიხედა და თითების სწრაფი მოძრაობით კარიკატურა ჩამოხია.

ზურგს უკან ბაკუჩას ხმა გაისმა:

— ანდრო, საბჭოს თავმჯდომარე გეძახის... სასწრაფოდ შედი. — ანდროს სხეულში გააცახცახა. ბაკუჩას ფეხი დაუბაკუნა, „ვინ მოგცა აფთიაქის მიტოვების უფლებაო“ და ხმას დაუწია:

— შენ ნახე იგი?

— ვნახე.

— ლამაზია?

— ანდრო, მიდი და ნახე. იგი საქმეზე გეძახის... — ცივად თქვა ბაკუჩამ და აფთიაქისკენ გასწია.

ანდრომ ჰალსტუხი გაისწორა, პაწია ულვაშებზე ხელი გადაისვა და სასოფლო საბჭოს თავმჯდომარის კაბინეტში შევიდა.

იქვე კარებთან დამნაშავესავით გაჩერდა. ფანჯარასთან მდგომი ქალი დამცინავად შემოსცქეროდა. იგი ოცდახუთი წლის თუ იქნებოდა. სწრაფ-მოძრავი თვალები, შავი, ხუჭუჭი თმა და თამამი ღიმილი ძალიან ნაცნობი იყო ანდროსათვის. ანდრო თავაზიანად მიესალმა თავმჯდომარეს.

„რა ექნა, რომ აღარ მახსოვს, სადღაც ახლოს მინახავს“, — შეწრი-აღდა აროშიძე.

— თქვენ ახლა აქ მსახურობთ? — მშვიდად შეეკითხა ქალი.

— დიახ, ქალბატონო.. — უკაცრავად... თქვენ?

— მე? საბჭოს თავმჯდომარედ გამომგზავნეს აბრეშუმის ფაბრიკიდან.

— ჩვენი საბჭოს თავმჯდომარედ?! ოხ, რას ბრძანებთ! დანიერება საბჭოს თავმჯდომარედ ქალი! ისიც ასეთი ახალგაზრდაა.

„ოი, ჩემო თავო! სადღაც მინახავს ეს ქალი და ვერ მომიგონებია. ინდაურის ტვინი მაქვს ნამდვილად“ — გაიფიქრა გულში.

— უზრდელობაში ნუ ჩამითვლით და ასეც ხდება ხანდახან, კაცი ნაცნობსაც ველარ იცნობს. თქვენ სადღაც შემხვედრიხართ. ძალიან ნაცნობი სახე გაქვთ.

ქალს გაეცინა.

— რა თქმა უნდა. თქვენს ოჯახში დიდხანს ვცხოვრობდი. მაშინ თქვენ ოფიცერი იყავით.

— ცაცალია... ცაცა... ეს შენ ხარ?! — შეჰყვირა ანდრომ და ხელი გაუწოდა, მაგრამ ქალმა შეაჩერა.

მე სერიოზულ საქმეზე დაგიბარეთ.

ქალი ჩამოჯდა და განაგრძო:

— ჩვენი სასოფლო საბჭოს მცხოვრებლები თქვენზე უკმაყოფილებას გამოთქვამენ. ხომ იცით, აფთიაქი და საექიმო პუნქტი ხალხს ემსახურება და საჩივრები შემოდის: აფთიაქი ხშირად დაკეტილიაო, წამლები გვიან მზადდებაო. რატომ? რა გიშლის ხელს? ამ დილით ორჯერ შემოვწმე და აფთიაქში მარტო ბაკუჟა დამხვდა.

ცაცა შეჩერდა.

ანდრომ ირგვლივ მიმოიხედა. ოთახი ხალხით გაჭედულიყო. ყველანი სახეზე შესტკეპროდნენ, განსაკუთრებით პარტუჯრედის მდივანი არ მოეწონა. ყოფილი წითელარმიელი წითელარმიელის ფორმით იჯდა პატარა მაგიდასთან და რალაცას იწერდა. იქვე კაციაც იდგა.

— ამხანაგო თავმჯდომარეც ნება მომეცით...

— არ არის საჭირო თავის მართლება. — შეაჩერა აროშიძე ქალმა — ხვალდან თავის დროზე გამოცხადდით სამსახურში. ხალხს წამლები დროულად დაუმზადეთ. შემოსულ საჩივარს სათანადოდ შევისწავლით. მუშაობაში თუ ხელს რაიმე გიშლით, გვითხარით და დაგეგმარებით. კედლის გაზეთი რატომ ჩამოხიეთ? — აროშიძეს თავზე მეხი დაეცა.

„საიდან დაინახა, როგორ?“ ძლივს ამოიღო ხმა: — უცბად მომივიდა, ავნერვიულდი.

— როგორ გეკადრებათ. ნასწავლი კაცი ხართ და თქვენ უნდა წერდეთ კრიტიკულ წერილებს კედლის გაზეთში. თქვენი მოქმედება კი რას ჰგავს? ჩემი თვალით რომ არ დამენახა, არ დავიჯერებდი. ასე შეგაქვთ განათლება ხალხში? საკვირველია.

ცაცა ადგა და აივანზე გავიდა. ეზოში ტრაქტორები გუგუუნებდნენ.

იმედგაცრუებული და შერცხვენილი ანდრო ხმის გაუღებლად დერეფანში გაიძურწა.

ამ დღიდან დარდიმანდი, მოქეიფე და მუღამ საზეიმოდ გარემოცული ბილი ანდრო არიშაძე ყოველდღე ხვდებოდა საბჭოს თავმჯდომარეს. ცაცა ხალხში ტრიალებდა. კოლმეურნეობის თავმჯდომარეს კაცია წითელაძეს ჩაის პლანტაციებში დაჰყვებოდა. სკოლის დირექტორსაც მხარში ედგა. ხშირად საექიმო პუნქტსაც დაათვალიერებდა და აფთიაქშიც შეივლიდა.

ანდროს ცაცაზე ძველად მიყენებული შეურაცხყოფის გახსენებაც აწინებდა, თუმცა ამაზე ხმას არავინ იღებდა.

ერთ დილით ბაკუჩა გახარებული მოვიდა აფთიაქში. ანდრო ქაღალდებს ჩაჰკირკიტებდა.

— რა ამბავია? ასე რამ გაგახარა? — ჰკითხა ანდრომ ბაკუჩას.

— თბილისში მგზავნიან ანდრო, თბილისში!

— ვინ გგზავნის? რისთვის?

— საფარმაცევტო კურსებზე სჭირდებათ მსურველები.

ანდროს სახე მოედრებოდა.

— მერე შენ ვინ გგზავნის?! ის ქაღალდი მე მომივიდა და სათანადო კანდიდატიც წარვადგინე.

ბაკუჩას ლოყები წამოუწითლდა.

— ვინ გგზავნის? კომკავშირი. ცაცაც მომხრეა.

— ცაცაც მომხრეა? კი მარა შენ როგორ შეისწავლი ასეთ ძნელ საქმეს? ჰმ. მაშ მე აღარაფერი ვყოფილვარ.

— ანდრო! შენ რა დაგაკლდება მაგით? მე კი კაცი გამოვალ.

— გამოდი, გამოდი მერე... კაცი გამოდი. ალბათ ჩემი ადგილის დაკავებასაც მოინდომებ. დაიკავე... — გაბრაზებულმა ანდრომ კარები გაიხურა და ეზოში გავიდა.

მესამე დღეს ბაკუჩა თბილისში გაემგზავრა. ექვსი თვის შემდეგ კი კურსები ფრიალებზე დაამთავრა. ანდრომ კარგად დაინახა თუ როგორ შეხვდნენ ბაკუჩას თანასოფლელები და გული მუშრით აევსო. თუმცა იძულებული იყო ბიძაშვილისათვის თვითონაც მიეღოცა ეს წარმატება.

4.

აფთიაქის გამგე გარეთ რომ გავიდა, ბაკუჩა წამლების შესამზადებელ მაგიდას მიუჯდა. კარგა ხანს ჩასცქეროდა რეცეპტს. სიფრიფანა ქაღალდის ნახევს აწვალებდა და ჩურჩხულებდა:

რომელი წამალია ისე ძნელი დასამზადებელი? რომელი? არც ერთი. ასეთი წამლები მეც ბევრჯერ შემიმზადებია. ანდრო რატომ აზვიადებს საქმეს. იქნებ ცაცა კვდება და წამალი დროზე უშველის. მაშინ?

ბაკუჩამ ოთახში გაიარ-გამოიარა და ფანჯარასთან შეჩერდა. გაზაფხულის მზიანი დილა იდგა. ბუნება მხიარულობდა. მგზავნი ცა-
ცა? შეიძლება დაილუპოს კიდევ. ჰმ. წამალი საღამომდი აზივს...
განგებ დამიბარა „ჩემი მონათლულის წამალი შეამზადეო“. იგი მან შეამ-
ზადოს. მე კი... ცაცას ვუშველი. მეტის დაყოვნება აღარ შეიძლება. ახ-
ლავე შევამზადებ. ყველაფერი აქვეა.

ცაცაცახებულმა ბაკუჩამ თეთრი ხალათი გადაიცვა. თორმეტი საათი
იწყებოდა. იგი თავაულებლად ფქვავდა აბებს, წონიდა ფხვნილებს. ხარ-
შავდა და წმენდდა ბოთლებს. ორი საათისათვის წამლები უკვე მზად იყო.
ბაკუჩამ შვებით ამოისუნთქა, თითქოს გულიც ამოაყოლო. შემდეგ ანდ-
როს მაგიდასთან მივიდა და ქაღალდის ნახევზე ხელის კანკალით დაწერა:
„ანდრო, ყოველთვის შენ გემორჩილებოდი. დღეს გულმა აღარ მომი-
თმინა, ცაცას დროზე უნდა შველა და წამლები შევამზადე. თან მიმაქვს.
შენი მონათლულის რეცეპტს აქვე ვტოვებ. შენ შეამზადე. მე კი ცაცას-
თან მივდივარ. ბაკუჩა“.

ქაღალდი სამად გაეცა და მაგიდაზე დადო. შემდეგ წამლები აიღო.
აფთიაქი დაკეტა და ცაცას ბინისკენ გაიქცა.

ისე სწრაფად გარბოდა, რომ ისედაც ტანმორჩილი კაცი ძლივსღა მო-
ჩანდა.

ორღობეში ჩამწყრივებული ალვის ხეები შრიალებდნენ. პატარა მდი-
ნარეც რაღაცას ბუტბუტებდა. მერცხლები ჭიკჭიკებდნენ. უფრო მოშო-
რებით ჩაის ფაბრიკა გუგუნებდა. ბაკუჩას კი არაფერი ესმოდა. შეუსვე-
ნებლად გარბოდა.

აი, გამოჩნდა ცაცას სახლის ლამაზი აივანი და სული მოითქვა ბაკუ-
ჩამ. ყურები უყრიალებდნენ. აივანზე და ეზოში, მაგნოლიის ქვეშ ხალხი
შეკრებილიყო. ყველას ყურები ჩამოეყარა.

— ნუთუ მოკვდა? — გულმა რეჩხი უყო ბაკუჩას, ეზო სწრაფად
გაირბინა და მაგნოლიასთან შეჩერდა. ნაცნობ კოლმეურნეს შეეკითხა:

— დათიკო, რაფერაა ცაცა?

დათიკომ ხელი ჩაიქნია.

— თქვენისთანა დამხმარე რომ ეყოლება ავადმყოფს, უწამლოდ მო-
კვდება აბა კაი დაემართება?

— მოკვდა? — ყელი გაუშრა ბაკუჩას.

— არა, მარა წამალი? — წამალი ახლავე უნდა ბიძი...

ბაკუჩამ შვებით ამოისუნთქა და აივანზე აირბინა. ავადმყოფთან არ
შეუშვს.

— გამიღეთ კარი! — შეეხვეწა ბაკუჩა მეზობლებს.

— არ შეიძლება. ექიმი არ გვაძლევს შიგ შესვლის ნებას.
ოთახიდან კვნესა შემოესმა და ბაკუჩას გააჟრჟოლა.

— პირღებინება ვერაფრით ვერ შეუჩერეს. — ჩაილაპარაკა ცამ...

— შემიშვით... სასწრაფოდ შემიშვით... — კარები ძალით დაუხურეს. — კუჩამ და შიგ შევარდა.

ბალიშებზე მისვენებული ცაცა ძლივსღა სუნთქავდა. კუბრივით ხუტუჭი თმა თეთრ ბალიშზე გადაშლილიყო. სახეზე ყვითელი ფერი გადაკვროდა. ხორცსავსე მკლავები უთრთოდა.

ბაკუჩა სახეში შეაქცერდა ცაცას.

ავადმყოფთან თეთრხალათიანი ექიმი სილიბისტროც შემოვიდა. ხელში ქალაღი ეჭირა. იგი მელოტი იყო. სანდომიანი, მრგვალი სახე ჰქონდა. ლაპარაკობდა დინჯად და ტკბილი ხმით.

— რა ჰქენით? — შეეკითხა სილიბისტრო იქვე მდგომ პარტუჯრედის მდივანს.

— ცხემლისხიღზე და ასკანაში ბიჭები ვაფრინე. მახარაძეშიც მანქანა გავგზავნე. წამალს მალე მივიღებთ.

სილიბისტრომ ოთახში გაიარ-გამოიარა. მკერდზე ხელი მიიღო და განაგრძო:

— პარტორგანიზატორო, ადრე თქვენ ყველაფერი გცოდნიათ არო-შიძის თავხედობის შესახებ და არ დაგისჯიათ, აფთიაქარი რას დაგვიშავებსო, გიფიქრიათ. ეს ცალმხრივი მსჯელობაა. ერთგული აფთიაქარი დიდ საქმეს აკეთებს სოფელში. ხომ ხედავთ, ახლავე შეეძლო წამლის დამზადება და სადამომდე გვალოდინებს. თავაშვებულია.

— სწორია... ჩვენ ახლავე ველით ცხემლისხიდიდან წამლებს — თქვა ახალმოსულმა კაცია წითელაძემ. — აროშიძეს კი შემდეგ ისე მოვუვლით როგორც საჭიროა.

ბაკუჩა ავადმყოფს ისევ დააქცერდა და წამლები გაუბედავად გაუწოდა.

— აჰა, ექიმო. ბაკუჩამ წამლები მომიტანა — ბალიშზე წამოიწია ცაცა და წამალს წაეტანა, ისევ აუტყდა პირღებინება, ექიმს არც კი დაელოდა, ბაკუჩას მიერ გაწოდებული ბოთლი მოსვა.

— ჩემი რეცეპტის მიხედვით ხომ შეამზადე? — ჰკითხა სილიბისტრომ ბაკუჩას.

— დიახ, ბატონო ექიმო.

ავადმყოფმა შვება იგრძნო. პირღებინება შეუჩერდა. თავბრუს სხამაც გაუარა.

— როგორ გრძნობთ თავს? — ჰკითხა სილიბისტრომ.

— უკეთესად ექიმო.

— ახლა საჭიროა სიწყნარე. ყოჩაღ ბაკუჩ. დროზე მოგვისწარი. — მხარზე მსუქანი ხელი დაჰკრა სილიბისტრომ ბაკუჩას, მეორე ხელით სათ-

ვალე გაისწორა.

ამ დროს ოთახში ანდრო არიშიძე შემოვიდა. მის დანახვას უსიამოვნოდ აწრიალდა. სილიბისტრომ მაჯაზე ხელი წაავლო ავადმყოფს.

— როგორ არის ამხანაგო ექიმო ცაცა?.. — ისე იკითხა ანდრომ თითქოს მთავარი მკურნალი თვითონ იყო, ხელთათმანი წაიძრო და ავადმყოფს მიუახლოვდა.

სილიბისტრომ ხმა არ გასცა.

— ამხანაგო ექიმო, ხმას არ მცემთ?

სილიბისტრო წელში გასწორდა.

— იცით თუ არა, რომ წამლების განგებ დაგვიანებისათვის პასუხს აგებთ?

— როგორ გეკადრებათ ექიმო, როგორ გეკადრებათ. არაფერზეც არ ვაგებ პასუხს.. ყოველგვარი ზომები მივიღე. ამდენხანს თავაუღებლად ვმუშაობდი. მაგრამ ხომ იცით, ყველა პრეპარატი ჩვენს სოფელში არ იშოვება, თორემ, როგორ გეკადრებათ ექიმო, სხვას რომ თავი დავანებოთ, ცაცა ჩემს ოჯახში გაიზარდა. ერთი პრეპარატი არ მყოფნის. ახლავე მომივა რაიონის ცენტრიდან და სალამოსათვის წამლები მზად იქნება.

ავადმყოფმა ამღვრეული თვალებით შეხედა ფერდაკარგულ არიშიძეს და ხმა ამოიღო.

— არ არის საჭირო. წამლები უკვე მივიღე. გიცნობთ რა კაციც ბრძანდებით. ნუღარ შეწუხდებით აფთიაქის გამგევ, უკვე დამამზადეს.

— ვინ?

— ვინ და ბაკუჩამ.

— მერე ამ სულელს ენდეთ?

ექიმს გაეცინა.

ანდრო კარებისკენ მიდგა. ბაკუჩა მას ზიზღით შესცქეროდა.

— ანდრო, სირცხვილი შენი! — ხმა ამოიღო კაცია წითელაძემ. — თურმე შეძლებულა წამლების დამზადება და შენ კი...

— მაგას ცაცას ძველი ინტერესი აქვს და ახლა გაუხსენა... — შეაწყვეტინა სიტყვა ბაკუჩამ...

— ბაკუჩ შეჩერდი... ძველი არ გაიხსენა!.. — ხმის კანკალით წამოიყვირა ცაცამ. არიშიძემ აღარ დააყოვნა, გარეთ გავარდა და ეზოში ჩაარბინა. მაგნოლიასთან შეგროვილი ხალხი ველარ გაარღვია, შეჩერდა და თავი დაჰხარა. იგი სულ ცახცახებდა, მაგრამ არავის შეცოდებია.

სუბან ქათედრაი

მ ა მ ა ლ - გ ი ბ ი

ამ ბოლო, ათ-თხუთმეტ წელიწადში ისე ძალიან აღარაფერი გამხარებია, როგორც ჩემი უნივერსიტეტელი მეგობრის საზოგადოებრივი საკუთრების მტაცებლობასთან ბრძოლის ორგანოს უფროსად დანიშვნა. ჩემი ხელფასისა და სამი შვილის პატრონი, რომ იტყვიან, სულით ხორცამდე გაწამებული ვიყავი გადამყიდველების, ფასების დამმახინჯებლების და ბაზრის ქორვაჭრებისაგან. მოგეხსენებათ, ბავშვს ჩაცმაც თავისებური უნდა და ჭამა-სმაც, ხოლო სამს სამმაგი უნდა. თუმცა ბაზარში მე ისე ხშირად ვერ შევდივარ — კვირაში ერთხელ თუ მოვახერხებ და მაშინაც მუხლები მიკანკალებს: ჩერ მარტო ამ უნახავის ნახვით გაამპარტყენებული მუქთახორების აგდებული შემოხედვა და უკმეხი სიტყვა-პასუხი თქვით! — ყველა რიგიან საქმეში გამოუსადეგრები და ხელმოცარულები, ისინი თითქოს გრძნობენ საკუთარ ნაკლს და ამ უკმარობით გაბოროტებულნი შურს სხვებზე იძიებენ.

აი, შევდივარ ბაზარში, — ახალი ხორცი გაქვთ? — ვეკითხები ყასაბს — გაურკვეველი ეროვნებისა და ასაკის, ჩამრგვალებულ კაცს და პასუხის მოლოდინში მოთმინებით შევყურებ. — რამდენი? ვეკითხება იგი ყრუდ, აღრენით და თან საღდაც განზე იყურება, თითქოს შემოხედვა ეთაქილებს და შიშობს, პირდაპირი დალაპარაკებით თავისი დიდი ღირსება არ შებღალდოს. როდის-როდის ინებებს განძრევას — ზანტად დაიხრება, დახლქვეშიდან წინასწარ აწონილ — ღმერთმა იცის, როგორ მუყაოსავით სქელ, ნაცრისფერ ქაღალდში შეხვეულ ხორცს გამოიღებს და დახლზე დაუდევრად დააგდებს. ფასს არ ვეკითხები — კარგად ვიცი, რამდენიც უნდა გადავიხადო, ფულს ჩემი ოხვრით ვაწვდი და თითქოს თვალბსაც ზედ ვაყოლებ.

ასეთივე დღე მადგას — თუ უარესი არა — სამრეწველო საქონლის

მალაზიებშიც. წელიწადში ორჯერ — შემოდგომასა და გაზაფხულზე, ავი-
დევენებ ჩემს ჯალაბს — ცოლსა და სამ შვილს და „ბავშვთა საყვარელებს“
ჩამოვუვლი. ბავშვები უხალისოდ ათვალიერებენ თაროებზე ჩამოშვებულ
საქონელს — არ მოსწონთ, და გულდაწყვეტილები მუდარით შემომწყუ-
რებენ — ნუთუ წესიერი არაფერი გაქვთ? — ვჯავრობ მე, ხოლო გამყიდველ
გოგოს, თმა და წარბ-წამწამ შეთითხნილ უსისხლო თოჯინას ჩემი
უვიცობა აოცებს, შავი ლაქით მოზარნიშებულ თვალებს დამცინავად კუ-
ტავს და თავის გაყვრით სექციის გამგის ადგილსამყოფელისავე მანიშ-
ნებს, — შედი, სთხოვე. მე რას შემომყურებ, იქნება ჰქონდეს.

ვიცი, რაც მომელის სექციის გამგესთან შესულს, მაგრამ უკან დასა-
ხევი გზა აღარ მაქვს. დერეფანივით გრძელი, ვიწრო და უფანჯრებო ოთა-
ხი მუზეუმის დარბაზს მოგავიწყებთ. აქ მთელი ჩვენი თხუთმეტივე რეს-
პუბლიკაა გამოფენილი. ჩვენსას კინაღამ ჭარბობს უცხოური ფირმების
ფერად იარაღიყიანი საქონელი. რა გინდა, სულო და გულო, პალტოებით
დაწყებული და წინდებით დამთავრებული, სადიდო თუ საბავშვო, ყველა
კარგი, ერთმანეთის მჯობი, მოხდენილი და ხარისხიანი. ღირებულებას არც
აქ ვეკითხები — გარკვეული ნიხრი არც აქ არსებობს, — ფასებს თვითონ
სექციის გამგე აწესებს საქონლის მოთხოვნილების, მოდისა და უფრო კი,
თავისი სურვილის მიხედვით, და მისი გადაწყვეტილება მყარი და უცვლე-
ლია. ერთ საათში მე და ჩემი ცოლი ნახევარი წლის დანაზოგს კაპიკ-კაპიკ
ვუღაგებთ სექციის გამგეს, მაღაზიიდან კრიჭაშეკრულნი გამოვდივართ
და შინისაკენ ჟივილ-ხივილით მიმავალ ბავშვებს მგლოვიარეებივით მივ-
ყვებით.

აი, ასეთს წვა-დაგვასა და გასაჭირში მყოფს, რა თქმა უნდა, გამო-
ხარდებოდა ჩემი მეგობრის „ობეხედ“ დანიშვნა. მით უფრო, რომ მას
სტუდენტობიდანვე ემჩნეოდა ხასიათის სიმტკიცე — იურისტის ეს უპირ-
ველესი ღირსება, — და სულ სიმართლისა და კანონიერებისათვის ბრძო-
ლაზე ოცნებობდა. — ახლა კი ამოვალ მაგათ ოხტში, — ვთქვი სრულიად
დაიძვლებულმა და ტელეფონით მეგობარს ახალი თანამდებობა მივუ-
ლოცე.

— ბაზარში არ წამოხვალ? — მკითხა მეგობარმა, — ავანსი ხომ
აიღე?

— კი.

— ჰოდა, წამოდი. კაი სეირს გაჩვენებ, და თან დამსწრე კაციც მჭი-
რდება.

— რა, უკვე დაიწყე?

— დღეიდან ვიწყებ.

— მაინც, რას აპირებ?

— წამოდი და ნახავ.

— არა, მაინც?

— ყველის ვაჟარ გიგოს იცნობ? მამალოს რომ ეძახიან?

— მამალ-გიგოს ვინ არ იცნობს, აუღებელი ციხე-სიმაგრე.

ყურმილში ხმამაღალი ხარხარი გაისმა, — აი, სწორედ ეძახიან ციხე-სიმაგრე დღეს საძირკველიანად უნდა ავიღო.

მე და ჩემი მეგობარი თავიდანვე სხვადასხვა ადგილზე ვმუშაობდით. მაგრამ ხელფასებს ერთ დღეს ვიღებდით და ბაზარშიც თითქმის სულ ერთად დავდიოდით. დღეს თუმცა არ ვაპირებდი წასვლას, — ოჯახი ნარჩენებზე უნდა გადამეტარებინა, მაგრამ ეს რომ მითხრა, უმალვე დავთანხმდი: შენ ოღონდ მაგას მომასწარი და თუნდ ცხრა მთას იქით წამოგყვები-მეთქი.

— ჩანთა უსათუოდ წამოიღე, — გამაფრთხილა ჩემმა მეგობარმა, საქმისათვის ასე ჯობია — ჩანთებით რომ შევალთ, ეჭვს ველარავინ აიღებს და უფრო მოულოდნელად დავესხმით თავს. და საქმეს რომ მოვრჩებით, ბარემ სანოვაგეც გამოვაყოლოთ.

* * *

შეზიდვა ჯერ არ მოთავებულებო და ბაზრის შესასვლელში ერთი ჯგვლეთა იდგა. მთელი ტროტუარი და ქუჩის უმეტესი ნაწილიც გასაყიდად მოტანილ ხორაგს დაეკავებინა. კარებში გახიდული „ბაზარნიკი“ — ხელმოცარული ქორ-ვაჟარი თუ ყოფილი ფინაგენტი — უდავიდარაბოდ მარტო ბაზრის მუდმივ ბინადართ უშვებდა. სოფლებიდან მოსულ კოლმეურნეებს კი თავსაფრიან დედაკაცებსა და ხელებდაყოფილ კაცებს — მუჯღუტუნებს ჰკრავდა და ბაზრის ქირის გადახდამდე კარებს არ უღებდა.

როგორც იქნა, გავაღწიეთ კარებში მიხერგილ ხალხს და შევედით. ადრე შესულებს უკვე მოესწროთ ხორაგის დახლებზე გამოფენა. წყალნაპკურებ ხილ-ბოსტნეულსა და მწვანილის ზვინებს მზის აღმაცერი სხივი დასცემოდა და მთელი ბაზარი აფერადებულ, სურნელოვან თაიგულს დამსავსებოდა. მაგრამ ამ ლამაზ სანახაობას აფუჭებდა ნერვებმოშლი, ხელჩანთიანი დიასახლისების ამრეზილი გამოხედვა, რომლებიც მკისედ მიმოდიოდნენ დახლებშუა და ბაზრის ფასების გამო ვიღაცას ხმამაღლა წყევლიდნენ. ისინი თითქმის ჩვენს სათქმელს ამბობდნენ და ჩვენს გასაჭირზე წუხდნენ, ამიტომ მათს წყევლა-ვიშვიშს მხურვალე თანაგრძნობით ვისმენდით და მამალ-გიგოს ნიშნს წინასწარ ვუვებდით.

დახლების წინა რიგებს ჩავუარეთ, სადღეისოდ საყიდი სანოვაგე ჩავათვალიერეთ, ყანიდად ზოგან დავაფასებინეთ კიდეც და მუქ-მწვანედ შეღებილი დუქნების მწკრივს დავუპირდაპირდით. ეს საღებავგახუნებული ხუხულები ყველა ჩვენებურ ბაზარში შეგხვდებოდა, მაგრამ ბაზართან საერთო არაფერი აქვთ. პირიქით, ისინი სრულიად სხვაგვარ, თავისებურ კოლორიტს ქმნიან და ბაზრის საერთო ჰარმონიას უხეშად ამახინჯებენ.

აღბათ ამის გამოა, რომ მათ დროდადრო აღგვიან ხოლმე ბაზრის პირსაგან და სადღაც გადაკარგავენ, მაგრამ ცოტა ხნის შემდეგ, რაღაც უჩინარი ძალის წყალობით, ისევ სოკოებივით აღმოცენდებიან. ჩანს, რომ უჩინარი ძალა იმდენად ძლიერია, რომ ვერავითარი წინააღმდეგობა ვერ უძლებს.

მამალ-გიგოს დუქანი სულ თავში იდგა. ყველაზე მოზრდილი და საგულდაგულოდ ნაშენი დუქანი იყო. იგი უფრო სათვალთვლო პუნქტს ჰგავდა, — უქანა კედლით ბაზრის გალავანს მიყრდნობილი ოდნავ შებრუნებით იდგა და ბაზრის ყოველ კუთხე-კუთხუღს ხელის გულივით ზევრავდა. სხვა დუქნებისაგან ფერითაც განსხვავდებოდა, — ღია ცისფრად იყო შეღებილი და პატრონის უპირატესობას თითქმის ამითაც ხაზს უსვამდა.

იშვიათი გამონაკლისები იქნაბან ბაზრის ხალხშიაც გამოერევიან ხოლმე. მამალ-გიგოც ერთი იმათგანი იყო. იგი თითქმის ბაზარში იყო დაბადებული — ბაზარს კორძივით ჰყავდა შეზრდილი, მაგრამ სახელი კაცური კაცისა ჰქონდა დავარდნილი. ეს ორმოცდაათი თუ ორმოცდათხუთმეტი წლის ჯანშენახული კაცი თავისი ზომიერი ქცევითა და გონივრული სიტყვა-პასუხით ყველას გულს იგებდა. ბაზრის ხალხს არც გარეგნობით ჰგავდა, — ლამაზი, სათვალის შესახედი იყო და მყიდველებს მუდამ წვერგაპარსული და ფაქიზად ჩაცმული ხედებოდა. გარდა ამისა, ვაჭრობისათვის ერთი სასიკეთო ზნეც სჭირდა: მუშტარს, ვინც და, როგორიც არ უნდა ყოფილიყო იგი, უკმაყოფილოს არასოდეს გაუშვებდა. ერთხელ ასეთ ამბავს შევესწარი: რაღაცაზე გულმოსულმა, უბირად ჩაცმულმა ერთმა ახალგაზრდა ქალმა აწონილი ყველი ზედვე მიაყარა და წყველა-გინებით გაშორდა. ასეთები საკუთარი გაჭირვებისაგან გაკაპასებულები ბაზრის მკვიდრთ ბუზათაც არ მიაჩნიათ და აღბათ, სხვები ან, ჩვეულებრივ, თავს არ გაუყადრებდნენ, ანდა ასეთი შეურაცხყოფისათვის ლაზათიანად გამოლანძღვდნენ და ბევრ არასაყადრისსაც აყადრებდნენ. მამალ-გიგომ კი არც შეურაცხყოფა დაიმჩნია და არც ძირს დავარდნილ ყველის ნაჭერს დახედა. დუქნიდან გამოვიდა, ქალს წამოეწია და მორიდებით მკლავში ხელი მოჰკიდა.

— ქალბატონო... დაო და დედავ... მოითმინეთ, ვინ გაწყენინათ...

ქალი არ შეჩერებულა, ხელი გავკრით გააშვებინა და მხარზევიდან პირუტყვ გადმოხედა, — შენ საქმეს მიხედ!

— მოითმინეთ, ქალბატონო, გავარკვიოთ, — მამალ-გიგო ახლა წინ გადაუდგა, — მოითმინეთ და ერთი წუთით მოზრდნდით. გთხოვთ, ძალიან გთხოვთ...

ეს სიტყვები გარეგნულად ძალდატანებასავით ქდებოდა და იმ ცხელ გულზე შეიძლება ქალი უფროც გაეჯავრებინა, მაგრამ მამალ-გიგოს ხმაში,

გამოხედვასა და მიმართვის კილოში ისეთი სიღარბისღე, თავდაპირველად და იმდენი მამაკაცური ღირსება ჩანდა, რომ ქალი უნებურად დასწრისა და გაჰყვა.

— დაო და შვილო... ეს წყეული წუთისოფელი გასახარად არ გვეყოფნის და... წყენა? ეჰ-ეჰ, რა სათქმელია... დამაცადეთ, აქ დამიცადეთ.

ქალი დუქნის კარებთან დატოვა, თვითონ შიგნით შევიდა და დახლ-ქვეშიდან ყველის გულა გამოათრია, პირი შეუხსნა და დახლზე ბროლივით თეთრი, ერბოთი დაცვარული თუშური ყველის კვერები გადმოაღაგა.

— მაიამობის ყველია, ქალბატონო, უკეთესი რომ არ იქნება... სათითოდ გაგიჭრით, ყველას გაგიჭრით და რომელიც მოგეწონებათ... ჰო, დიახ, ფასსაც დაგიკლებთ.

მაგრამ ქალმა ყველა არ გააჭრევინა. მეორე კვერსაც რომ ამოსჭრა სამკუთხედი, მსხვილფორიანი სასინჯი ნაჭერი, ხელებში მივირდა, — არა, არა, ნუ, ნულარ... ესეც კარგია, ორივე კარგია.

მამალ-გიგომ ჩამოსატრელი მხარეც თვითონ ამოარჩევინა, ფასიც დაუკლო და ერთი წუთის წინ აწეწილი და აფორიაქებული ქალი დარცხვენილი კისკისით გაისტუმრა. მამალ-გიგოს ეს თავისებური საქციელი მომიჯნე მელუქნეებისათვის უცხო არ იყო, მაგრამ მაინც ღიმილითა და ცნობისმოყვარეობით ადევნებდნენ თვალს. ხოლო როცა ქალი წავიდა ერთმა მათგანმა გამოსძახა:

— რაო, მამალო, ძალიან ძვირი დაგიჯდა?

— იმდენი არაფერი, — დინჯად მიუგო მამალ-გიგომ, — მანეთი ვიზარალე, სამაგიეროდ ოქრო გული მოვიგე.

— ოქრო გული, თუ მუდმივი მუშტარი?

— ერთიც და მეორეც.

აი, ასეთ კაცთან მოუხდა ჩემს მეგობარს პირველ დღესვე საქმის დაჭერა. თუმცა იგი მხნედ და უშიშრად მიაბიჯებდა და მისი სიჯიუტისა მეც დიდი იხედი მქონდა, მაგრამ გულში მაინც ეჭვის ჭია მიჩუქუნებდა: ასეთებთან ბრძოლა ადვილი როდია. მრავალი წლის ცოდნა, ათასნაირი დახლართული საქმის გამოცდილება და, რაც ყველაზე მთავარია, უკვე ფეხს-გამჯდარი, მკვიდრი სახელი თითქოს ჯავშანივით ახვევიათ გარს და მართლა მიუკარებელ ციხე-სიმაგრედ ქცეულან.

მამალ-გიგოს ჯერ ჩარჩო არ აეწია და არც სავატრო გამოეფინა. ჯერ მხოლოდ კარები და დარბაზები დაეღო და თვითონაც დუქნის სიღრმეში ჩანდა, — ზურგშეკცევით იდგა და თაროებს ალაგებდა. ჩვენი მიახლოება როგორღაც ნაადრევად ივრძნო, კარებში გამოდგა და ისე შემოგვეგება, როგორც პურადი მასპინძელი გულის სტუმარს, — თითქოს წინასწარვე იცოდნა, რომ უნდა მივსულიყავით და მიგველოდა.

— მოდით, მოდით... შიგნით შემოდით... რას ნეტყვით, რით გემსახუროთ?

როგორც ყოველთვის, ახლაც საგულდაგულოდ დაუთოვებულ ქათამ ხალათი ეცვა. ქალარაშერთული, ოდნავ გახუნებული სწორედ უდევრად ჩამოშლოდა შუბლზე და ახალგაზრდულ იერს ჰმატებდა. თად გაპარსულ სახეზე უზრუნველი სიამე დაჰყვნოდა და დიდრონი, თაფლისფერი თვალებიდან გულუხვობის ნელ სითბოს აფრქვევდა.

ჩემმა მეგობარმა თავისი ხელჩანთიდან ტყავის შავი საქალაღე ამოიღო, ჩანთა მე გადმომცა, საქალაღე გახსნა და შემოწმების ნებართვის ბეჭედდასმული ფურცელი მამალ-გიგოს გაუწოდა, ზედ ჭიქური მზერა მიაცოლა და კუშტად, მოკვეთილად უთხრა:

— დუქანი უნდა შევამოწმოთ!

მამალ-გიგოს არც ეს გაჰკვირებია, — არ შემკრთალა, თითქოს ჩვენი მისვლის მიზანიც წინასწარვე იცოდა. ლურჯი ფურცელი გულგრად ჩამოართვა და ტუჩებზე ძლივსმესამჩნევი ღიმილი გაუკრთა, — თავი ჩემი სამსახურად თქვენდა! — თქვა ხუმრობით, ოდნავ დაცინვითაც და ხელები გაშალა, — აი, რაც ყაფაზეზე ალაგია, თქვენცა ხედავთ, დანარჩენს მე გაჩვენებთ... ჰო, დიახ, გაჩვენებთ, გეტყვით.

ჩემმა მეგობარმა, როგორც წესია, მამალ-გიგოს საქონლის ფაქტურები ჩამოართვა და ბაზრის ხელმძღვანელობიდან შემოწმებაზე დამსწრე ხალხის მოყვანა მოსთხოვა. მამალ-გიგომ მუწა გაგზავნა და ბაზრის დირექტორი და ექიმი მოაყვანილა. ჩემმა მეგობარმა ღერბიან ქალაღს წინდორი გადაუჟეცა და ყველის გადაწონასა და აქტის წერას შეუდგა.

როგორც გარეშე დამსწრეს თვალ-ყურის დევნების მეტი მე არაფერი მევალებოდა. ჩანთები დახლის ბოლო კუთხეში მივაწყვე და კარების პირდაპირ ტაბურეტზე ჩამოვჯექი. საქმეში არც ექიმი და დირექტორი ერეოდნენ. ყველი მამალ-გიგოს თვითონ გადმოჰქონდა თაროებიდან და წონითაც თვითონვე წონიდა.

ჩემი მეგობრის ოპერატიული სიფრთხილე სულ ამოა გამოდგა, — ჩვენი შემოსვლა ბაზარს შეუმჩნეველი არ დარჩენია, კარებიდანვე მქისე ჩურჩული და ექვიანი მზერა აგვედგენა, ზოლო როცა მამალ-გიგოს დუქანში შევედით და საქმეს შევეუდექით, ჩურჩული უხმო განგაშად გადაიქცა და მთელი ბაზარი ფეხზე დააყენა. დუქნის წინ ბაზრის მკვიდრთა — მელუქნეების, გადამყიდველების, „ბაზარნიკებისა“ და „საქმეში გასული“ ქურთი მუშა-მეწოვეების მიმოდენა გახშირდა. ისინი თითქოს თავიანთი საქმით იყვნენ გართულნი და შიგნით რა ხდებოდა, ოდნავაც არ აწუხებდათ. მაგრამ კარგად ჩანდა, რომ დაგეშილი თვალი და ყური მხოლოდ ჩვენზე ჰქონდათ მოპყრობილი, და პაწია წვრილმანსაც კი შეუმჩნეველს არ ტოვებდნენ. დროდადრო, რომელიმე მათგანი კარებშიც შემოყოფდა თავს, წამიერი მზერით მამალ-გიგოს რაღაცას შეეკითხებოდა,

პასუხსაც ასევე მიიღებდა, უთქმელად, და საქმიანი აჩქარებით გაბრუნდებოდა.

დახლის ჩვეულებრივი, ორპირიანი სასწორი ათ კილოზე მდებარეობდა. ჩემი მეგობარი ყოველ წონას აქტში ცალცალკე იწერდა და თავში რიგით ნომერს უსვამდა. სიზუსტისა და საბოლოო დაჯამების სიადგილისათვის სხვა, უბრალო ფურცელზეც ასევე გადააქონდა.

— სულ ეს არის? — ჰკითხა, როცა ყაფაზები მთლიანად დაცარიელდა.

მამალ-გიგოს ისევ გაუკრთა ტუჩებზე დამცინავი ღიმი, მაგრამ აღარ დაიმჩნია. — სულ ეს რად იქნება? — თქვა თითქოს გაკვირვებით, კუთხის კარით უკანა ოთახში, ეგრეწოდებულ „საწყობში“ გავიდა და ყველით სავსე გულების გამოზიდვა დაიწყო.

ამდენი უფაქტურო საქონლის აღმოჩენამ და, თანაც, ასე უდავიდარბოდ, ჩემი მეგობარი თვითონვე შეაშინა. იგი მამალ-გიგოსაგან ქორვაკრთა ყველა ნაცად ფანდს მოელოდა, — დამალვას, წუწუნს, უარყოფას, მუდარასა და ყალბ თავის მართლებას, და სამისოდ საკმაოდ მომზადებულიც იყო: აქეთობას თვალებში იმედის შუქი ედგა, გულდაჯერებული მსუბუქად მიაბიჯებდა და მამალ-გიგოს ყოველ გახსენებაზე გულიანად ხარხარებდა. მაგრამ აქ საქმე სხვაგვარად შეტრიალდა, და ამ მოულოდნელობამ თითქოს თავზარი დასცა, როგორღაც უცბად მოტეხა, მოადუნა, და თუ წელან მსხვერპლზე დატოვებულ მეგელს ჰგავდა, ახლა საბამაყრილ, მოშვებულ მშვილდს დაემსგავსა: თვალებში სამუქარო ცეცხლი ჩაუქრა და ის მხნე აღფრთოვანებად გაუწელდა. დაბნეულად აშტერდებოდა მწყრივზე მიწყობილ ყველის გულებს და მამალ-გიგოსაკენ უკვე შემკრთალი, შიშნარევე მზერას აპარებდა.

სიმაღლედ რომ ითქვას, მამალ-გიგოს საქციელი მეც მაკვირვებდა. ამ უკიდურეს ხერხს — „გულწრფელ აღიარებას“ დამნაშავენი მხოლოდ შიშის დროს, სასჯელის შემსუბუქების მიზნით მიმართავენ ხოლმე. მამალ-გიგოს კი შიშისას ვერაფერს ვატყობდი, პირიქით, თავი ისე ეკრია, თითქოს თვითონვე ამოწმებდა ვიდაცას, თვითონვე ამხელდა და სჯიდა, მაგრამ სიბრალულისა თუ საკუთარი დიდსულოვნების გამო. პოლომდე არ იმეტებდა. ნელა, აუჩქარებლად გამოაქონდა გულები საწყობიდან, დახლის გასწვრივ ერთმწყრივად ალაგებდა და მოკლე ახსნა-განმარტებებს ბრძანების კილოთი იძლეოდა.

— ეს ორი ფუთია... ეს ფუთნახევარი... კილოს ორმანეთობაზე ვყიდულობ და ოთხ მანეთად ვყიდი... ხანდახან ხუთადაც... ჩასწერე, ყველაფერი ჩასწერე... გარდა მაგისა, სეზონზე თაფლითა და ერბოთიც ვვაჭრობ. ეგვეც ჩასწერე... ჰო, დიახ, არაფერი გამოგრჩეს და ემანდ ვინმემ სხვა არაფერი იფიქროს რა!

მის ყოველ სიტყვასა და მოქმედებაში რაღაც ზედმეტად ჰკარბი, წი-

მამალ-გიგომ შემწყნარებლურად ჩაიცინა და ხელი მხარზე მოუთხო-
თუნა, — რად მიწყრები, მე...

ჩემმა მეგობარმა ხელი უხეშად აუკრა და უფრო აუწია ხმელეთს. სიტყვა-
ტე-გასაღები მოიტა-მეთქი, სალაცოდ არ მცალია!

ჩემი მეგობარი კარებისაკენ მიიწევდა და ნახევრად ზურგშექცევით
იდგა, მე მამალ-გიგოს პირისპირ ვიდექი და სახეზე შევეყურებდი. ვხედავ-
დი: თვალებში ხან ისევ ის წამიერი გამყინავი სუსხი გაუერთებოდა, ხან
ცეცხლის ნაპერწკლები უკვესავდა, მაგრამ სახის გულგრილი, მოჩვენე-
ბითი მშვიდი იერი ერთხელაც არ შესცვლია. მხოლოდ ღიმი გაუქრა და
უკვე მდურვით და დანამუსებით უთხრა:

— ძმაო და მამავ... ერთ წუთს მადროვე-მეთქი გეუბნები. სიტყვა
მათქმევინე სხვას არაფერს გთხოვ. მაშის ტოლი კაცი ვარ და სირცხ-
ვილია, არ გიხდება... ჰო, დიახ, არ გიხდება.

ჩემს მეგობარს მართლა შერცხვა და შემობრუნდა, მაგრამ მამალ-
გიგოს რომ არ შეემჩნია, სახეში კვლავ ბლევრით შეხედა.

— შვილო და მამავ, რად მიწყრები? — დაიწყო მამალ-გიგომ უსამა-
რთლოდ დასჯილი კაცის ხმაზე და ნერწყვი გადაჰყავდა, — ჰა, რად მიწყ-
რები? განა რა გითხარი ისეთი? მე კაცი მქვიან. მამალ-გიგოს ფრჩხილი-
სტოლა ხინჯს ვერავინ უპოვის. განა აქ რომ ვდგევარ... აბა, იკითხე... ისეთ
რამეს არც გეტყვი და არც ვიზამ, რომ... ფაქტი თვალწინ გვიდევს, აქტაც
ხელმოწერილია, მასხალაღამე, საქმეში ექვს ველარავინ შეიტანს. ჰო,
დიახ... ეს კარგია, მაგრამ ნურც ქართველობას დავკარგავთ, ალათს ნუ
დავწიხლავთ. პირადად ხომ არაფერი გვიწყენიებია ერთმანეთისათვის.
შენ შენს მოვალეობას ასრულებ, მე ჩემსას და თუ დავაშავებთ რასმეს,
პასუხსაც თვითონ ვაგებთ, მორჩა და გათავდა, ჰო, დიახ... და რაღა გვაქვს
საღაო? არაფერი... თითო ჭიქას დავლევთ, ჩემი ხელით დაწურული თავ-
ანკარი საფერავი მაქვს, პურს ვაგვტენთ, სიტყვას ვიტყვით... გარდა ამისა,
— მამალ-გიგო დაიხარა და ჩემს მეგობარს ყურში შემპარავად ჩაუღმარ-
ცვლა, — რა იცი, იქნებ კიდევაც ჯობდეს ასე... ისევ შენთვის, შენი...

— ჩემთვის ჯობდეს?! — გაიოცა ჩემმა მეგობარმა.

— ჰო, დიახ, შენთვის... შენი საქმისათვის, მომავლისათვის.

ჩემმა მეგობარმა მხრები აიჩეხა, და მე შემომხედა.

— არ მესმის, რა უხდა ჯობდეს ჩემთვის?!

— გეტყვი, ყველაფერს გეტყვი! ცოტა მომითმინე და... ნუ გეშინია.
საქმეს ეს ველარც რამეს დააკლებს და ვერც მიუმატებს. ჰო, დიახ... უკვე
დამთავრებულია და ხელში გიჭირავს.

საქმე ჩემს მეგობარს მართლაც ხელში ეჭირა და აქ საეჭვო და სა-
ჩოთირო არაფერი იყო, მაგრამ სიმართლე რომ ითქვას, ჩვენ, მეც და
იმასაც ამჯერად ცნობისმოყვარეობამ წაგვძლია, მამალ-გიგო უცბად გა-

მოცანად იქცა ჩვენთვის და თვალწინ უზარმაზარი კითხვის ნიშანიცაა ჩამოგვიდგა. ის თავდაპირველი გულთბილი შეხვედრა და ყველაფერი უდავიდარაბო გამხელა — გულწრფელი აღიარება — კიდევ შეიძლება თუ არა ცივად აგვეხსნა, მაგრამ ეს ბოლო საქციელი სრულიად უჩვეულო და გაუგებარი რაღაც იყო: კაცს ცხოვრების სახსარი მოვუსპეთ, თითქმის გავანადგურეთ და მაშასადამე მისგან მხოლოდ მტრობისა და სიძულვილის მოლოდინიღა უნდა გვექონოდა. ის კი, პირიქით, ისევ ჩვენზე ზრუნავდა, თითქოს წუხდა კიდევ და თან სუფრაზე გვიწევდა. ხოლო საქმეს, მისივე სიტყვებით რომ ვთქვათ, ახლა აღარაფერი ეშველებოდა, უკვე დამთავრებული იყო და პურის ჭამა ვეღარც რაიმეს დააკლებდა და ვერც შემატებდა. მაშ, რაღა უნდოდა ჩვენგან, რაღას მოელოდა? ან რატომ ჯობდა ასე და არა სხვაგვარად? ან რა ჯობდა, საერთოდ, და რა არ ჯობდა? — ამისი არაფერი ვიცოდით, და ის არცოდნა უზომო ცნობისმოყვარეობას აღგვიძრავდა. მე და ჩემმა მეგობარმა ერთმანეთს შევხედეთ და სათქმელი თვალებით ვუთხარი: ვნახოთ, რა უნდა, რა უდევს გუნებაში, — და მამალ-გიგოს ტიხარს იქით, ჭერდაბალ, საკანივით ვიწრო ოთახში გავყევით.

ოთახს გვერდით კედელში ბაზარში გასასვლელი კარი ჰქონდა დატანებული, დანარჩენი სამი კედელი გუდების დასაწყობ თაროებს ეჭირა, ხოლო შუაში გაწყობილი სამუცხა მაგიდა-ტაბლა იდგა.

მე და ჩემმა მეგობარმა ერთხელ კიდევ გადავხედეთ ერთმანეთს, საიდან გაჩნდა ეს სუფრა აქ? ვინ მოიტანა ეს სანოვავე? ვინ გააწყო და როდის? — დაბალი, გაზეთგადაფარებული მაგიდა ვილაცას თითქოს საგანგებოდ აეყვავებინა. რაღა არ ელაგა ზედ: შემწვარი ვარიკები, ყველი ხომ, რაღა თქმა უნდა, ტარხუნა, შუშა კიტრი, გოჭის წითლად დაბრაწული ფეშხო და ნაირ-ნაირი საწებლები.

რაკი გავყევით, ცხადია ბოლომდეც უნდა ჩავყოლოდით და სუფრას უკვე უთქმელად შემოგუსხედით. მამალ-გიგომ ღვინით დაფერილი თიხის სამხელადიანი დოჭი შემოდგა, შემწვარი წიწილები მიხლიჩ-მოხლიჩა, — მწვადსაც მალე მოგვითანენ, — თქვა აშკარა კმაყოფილებით, ხელები მოიფშვნიტა და თლილი ჭიქები მდორე, მეღვინისფერი ღვინით შეავსო. ჭიქა რომ ასწია, მხრებშიც აიძართა და მაღლიდან როგორღაც მედიდურად გადმოგვხედა.

— ეს ჩვენს შეხვედრას გაუმარჯოს!

— კაი შეხვედრა კი იყო. — გავიცინე მე.

— ვითომ, რატომ არა? — მამალ-გიგომ ჩემი ნათქვამი თითქოს იწყინა და ცერად გამოხედა, — კაცი კაცს უნდა შეხვდეს, — ეს ცხადია! კაცის შეხვედრა კი მტრულიც რომ იყოს, ხსოვნაში მაინც ტოვებს რაღაც ამოდ მოსაგონარს. ჰო, დიახ... და ცხოვრებაც ხომ ხსოვნაა და მეტი არაფერი. ჩვენს შეხვედრას გაუმარჯოს!

— გაუმარჯოს!

ჭიქები მივაჭახუხეთ და შევსვით. ღვინო მართლაც თავანკრა გამოდ-
გა, გულს თითქოს ცეცხლი შეუთო და ძარღვებში მდუღარესად დაი-
წვია. დაბალჭერიანი ოთახი მათრობელი სუნით აივსო. ზიზღიერება

— უფლის საკადრისი სასმელია! — მამალ-გიგომ ენა გააწკლაპუნა და
მოწონება რომ შეგვატყო, ჭიქები მალევე შეავსო, საჭმელი შემოგვთავა-
ზა, თვითონ ისევ ჭიქა აიღო, სკამი ოდნავ წინ გასწია და ჩემი მეგობრი-
საყენ დაიხარა.

— ჩემი შვილის ტოლი ჩანხარ და... ერთი პატარა დარიგება რომ
მოგცე, მე მგონი, არ მიწყენ... — ჩაფიქრდა და ცოტა ხნის შემდეგ სი-
ფრთხილით, დაძაბულად განაგრძო, — აღსარებასავით გეტყვი, საიდუმ-
ლოდ: ეს ჩემი კი არაა, შენი შემოწმება იყო. ჰო, დიახ, შენი... — ჭიქა მა-
გიდზე ჩამოდგა, მაგრამ ხელი არ გაუშვა, კოტიტა თითებს ხან უჭერდა,
ხან ადუნებდა, რაც შინაგანი მღელვარების უტყუარი ნიშანი იყო, თუ-
მცა თავს ძალას ატანდა და გულისთქმას გარეგნულად არც ახლა იმჩნე-
და. — ჰო, დიახ, ვინც შენ ეს დაგავალა, ის მე ხუთი თითივით მიცნობს
და ჩემი საქმეც ზეპირად იცია, მაგრამ შენ არ გიცნობს და... — აი,
გზევრავს, — რა ხარ ვინა ხარ, რის მაქნისი ხარ...

— როგორ ვინა ვარ? — იწყინა ჩემმა მეგობარმა და შეკამათება და-
უპირა, მაგრამ მამალ-გიგომ არ აცალა. სათქმელს წინასწარვე მიუხვდა
და ხელის აწევით შეაჩერა. — მადროვე! ვიცი, რაც უნდა მითხრა, ჰო,
დიახ, პირველად ყველა მაგას გაიძახის, და ვიცი... კი, მართალი ხარ, კა-
ნონი არ დაგიბრუნებია... წმინდა ხარ, სუფთა ხარ, ყველაფერი ხარ, მაგ-
რამ არ გინდა! გესმის? — არ გინდა! სიმართლე... რა ვიცი, არსებობს
კი სიმართლე? ან სად არის? ყველგან, ყველა კუთხეში იგი თავთავისე-
ბურად ესმით. ჩვენ ჩვენი სიმართლე გვაქვს, სხვას თავისი... და თუ
გინდა, რომ ამ ჩვენს პატარა ქალაქში ერთი კაცი შენც იყო, ქუდიც და ქა-
ლამანიც ამ სიმართლით უნდა ატარო. თორემ... დაიხსომე და იცოდე:
მარტო კაცი მართალი არასოდეს არ არის! ჰო, დიახ, არ არის.

ჩემმა მეგობარმა ისევ დააპირა შეკამათება, მაგრამ მამალ-გიგომ არც
ამჯერად ათქმევინა. — მადროვე! — გაიმეორა კვლავ ხელაწევით, —
ახალგაზრდა ხარ, ოჯახი გყავს... ოჯახს კი ბევრი უნდა, ძალიან ბევრი.
დაფიქრდი, კარგად დაფიქრდი, ასეთი აკვიატებით შორს ვერ წახვალ,
იმიტომ, რომა ორი სიმართლე ერთ კალაპოტში ვერ ჩაჯდება. სახელსაც
დაკარგავ და სახრავსაც. ხოლო თუ მე გამიგონებ... ქალაქს ეს ბა-
ზარი აჰმევს პურს და შენი წილი არც შენ დაგაკლდება. ჰო, დიახ, არ
დაგაკლდება... ჩვენ, ყველაფერი გვაქვს. აი, მე, ვთქვათ, ყველს ვაკეთებ,
სხვა — ხორცს, კიდევ სხვა ნაღდი ფულის ოსტატია... — აქ მამალ-გიგომ
ისევ დაუწია ხმას და კვლავ ხაზგასმით ჩამარცვლა, — ყოველ დღე მუშის
ჩელით სავსე ჩანთა მოგივა შინ...

ჩანთის ხსენებაზე მე ღუქანში გავიხედე, მაგრამ ჩვენი ჩანთები იქ აღარ ჩანდა. — მოიტანენ! — გადმომილაპარაკა გვერდულად მამალ-გიგომ და ისევ ჩემი მეგობრისაკენ შებრუნდა. — ჰო, დიახ, მოგიყვები! ამ დროს კედელში დაყოლებული კარი გაიღო და ბაზრის ხმაღლითა და მეზუფეტემ სუკის შიშხინა მწვადები შემოგვიტანა. საუბარი ღროვებით შეწყდა. მწვადის მსუყე სურნელმა მაღა გაგვიორკეცა და ღვინო მოგვანყურა. მწვადს მალე საგანგებოდ ჩვენთვის დახვეული ცხელი ხინკალიც შემოჰყვა. სუფრამ თანდათან ჩაგვითრია, დაგვიმორჩილა და თავის ნელთბილ ბურანში გაგვხვია. თავანკარა, ნაპერწყლიანი ღვინო საამოდ გვთენთავდა და გვადუნებდა. ამას ხელს უწყობდა ბაზრის გაბმული, ერთფეროვანი ხმაურიც, რომელიც ყრუდ ატანდა დახშულ კედლებში და ღვინონასამებს შორეულ, მოხეიმიე ჰანგებად ჩაგვესმოდა. ის მკვეთრი დაძაბული დაპირისპირება თანდათან განელდა, გაერთფერდა და საამო მომთენთავ ბურანში გახავდა. საქმემ სადღაც უკან დაიხია, ჩემს მეგობარს მოვალეობა თითქმის გადაავიწყდა... ჭიქებს მამალ-გიგოც ძირამდე ცლიდა, მაგრამ სიმთვრალისა და მოღუნებისა ჯერ არაფერი ემჩნეოდა. შეწყვეტილი საუბარი მალევე განახლდა, საღლეგრძელოებსაც კვლავ თანმიმდევრულად ამბობდა ფრთხილი, შეშპარავი ხმით. ყოველ საღლეგრძელოს ახალ რჩევა-დარიგებას ურთავდა და ამ აკვიატებული სიტყვებით ამთავრებდა:

— დამიჯერე... ჰო, დიახ, მე დამიჯერე!

მთელი ამ ქარაგმული, ნაწყვეტ-ნაწყვეტი ნალაპარაკევიდან საბოლოოდ მხოლოდ ერთი დასკვნის გამოტანა შეიძლებოდა, რომ ჩემს მეგობარს, თუ ახალი თანამდებობის შენარჩუნება და, ამასთანავე, კარგი სახელი და მაძლარი ცხოვრება უნდოდა, ისე უნდა მოქცეულიყო, როგორც თვითონ ურჩევდა და ყველაფერში წილი დაედო. თუ არა და, დღესვე „გამოაბრძანებდნენ“ იქედან, „ადგილს არავინ გააფუჭებინებდა“ და მაშინ ქვეყნის ყველა უბედურება უნდა დასტეხოდა თავს, — შიმშილი, გაჭირვება, შერცხვენა და ათასი ჯანდაბა და ღოზანა. ერთი სიტყვით, საქმე არჩევანზე იყო: ან ერთი ან მეორე! შუახაზი არ არსებობდა.

მამალ-გიგოს შეგონება ჩემს მეგობარს თავდაპირველად სასაცილოდ არ ყოფნიდა, მაგრამ დაჟინებამ და მრავალჯგზის გამეორებამ თავისი გაიტანა და თანდათან სხვაგვარად დააფიქრა. თუ წელან მისი საუბარი მხოლოდ ართობდა, ახლა უკვე დაძაბული ყურადღებით ისმენდა. სხვათაშორის, ასევე ვუსმენდი მეც და ეს იმიტომ კი არა, თითქოს იგი მართალს ამბობდა, ვერც იმას ვიტყვი, რომ ჩვენ გვეჯეროდა-მეთქი, მაგრამ მის ამ დაუმთავრებელ ნაჩურჩულევ სიტყვებში, და უფრო კი სიტყვებს მიღმა, იყო რაღაც ისეთი, რაც ძალაუვნებურად ყურადღებას იპყრობდა. მამალ-გიგომ რომ ეს შეგვატყო, თითქოს ფრთები გამოესხა, — საუბარი უფრო თამამად განაგრძო და ხმაშიც მეტი დამაჯერებლობა მოეცა.

— ერთ საიდუმლოსაც გეტყვი, აი, შევსვით და გეტყვი... — გამოც-
ლილი ჭიქა შავიდაზე ჩაძოდა, ზედ ხელის გული დააფარა და ისევ
წინ გადმოიზნია. — არ გეგონოს, შიში ან საკუთარი ინტერესი ^{გამოცხადდა}
რაკებდეს. არა... ეს ადგილი ჩემია, საკუთარი, ნაღდი ფულითა მაქვს ნაყი-
დი და აქედან შენ კი არა, მამა-ღმერთიც ვერ დამძრავს, ჰო, დიახ. ვერ
დამძრავს... და თუ გეუბნები, ისევ შენთვის, შენი სიკეთისათვის გეუბნე-
ბი: ამით შენ ისეთ ვისმეს აწყენინებ, ვისაც სწორედ არ უნდა აწყენინო,
ეს კი ცხოვრების გზას გაგიმრუდებს და არ მინდა, რომ ეს ჩემი შიზეზით
მოხდეს... ჰო, დიახ, არ მინდა! და რომ ეს არ მოხდეს... — თითი ასწია და
რამდენიმე წამს ასე გააჩერა. — ეგ აქტი კაციშვილს არ აჩვენო.

ჩემი მეგობარი უცბად გამოფხიზლდა, თითქოს ნემსი უჩხვლიტესო,
ისე შეტოვდა სკამზე და გოცებულმა ხმამაღლა იკითხა:

— მაშ, რა გუყო?!

— დახიე! — თითქმის უბრძანა მამალ-გიგომ, წელში აიმართა და პა-
სუხის მოლოდინში გამომწვევად დააშტერდა.

— დავხიო? — შეკრთა ჩემი მეგობარი, — მერე და... ეს როგორ?
— და წამოდგომა დააპირა.

— მე გასწავლი! — მოკლედ შეაგება მამალ-გიგომ, ხელი მხარზე
დააბჯინა და ადგილზევე ჩაქცა. — ჰო, დიახ, გასწავლი: ეგ დახიე და
სხვა დასწერე, რომ დუქანში ყველიცა და ფაქტურებიც... ერთი სიტყ-
ვით, როგორც საჭიროა... თორემ წააგებ... მენდე, მე მენდე. მამალ-გიგოს
ვინც მინდობია, არ უნანია, შენ, ჩემი შვილის ტოლს, მით უფრო არ გი-
ლალატებ. ჰო, დიახ, არ გილალატებ.

ჩემს მეგობარს წამოდგომა აღარ უცდია. გაუნძრევლად იჯდა, სწახე
გაოგნება და დაფანტულობა ემჩნეოდა და ჩაფიქრებული დუქნის კუთ-
ხეში ერთ წერტილს მისჩერებოდა. დიდხანს იჯდა ასე გაუნძრევლად და
ხმაამოუღებლად. მერე თითქოს გონს მოეგო, მამალ-გიგოს დაჟინებულ
მზერას თვალი გაუსწორა და, რამდენადაც კი შესძლო, მტკიცე ხმით უთ-
ხრა:

— მაგას არ ვიჭამ... სიყალბეს არ ვიჭამ.

— მერე, სად არის ეგ სიყალბე? — ხმა აუკანკალდა მამალ-გიგოს.
უცბად მთელი ტანით დაიძაბა და გალიაში გამომწყვდეულ ვეფხს დაემს-
გავსა, რომელსაც მოცლილი, უსაქმური ბიჭები ულუფას თვალწინ აცლი-
ან, მაგრამ რკინის გისოსებით შებოჭილს თავდაცვის ყველა ღონე წართ-
მეული აქვს და უნდა თუ არა, უნდა დასთმოს, ბედს დამორჩილდეს და
რისხვა და ჯავრი გულშივე ჩაიკლას. და მამალ-გიგომაც დასთმო, ერთ-
ხელ კიდევ სძლია ცდუნებას და ყელში მოწოლილი ბრაზი უკანვე ჩაიბ-
რუნა. — ჰო, დიახ, სად არის? — თქვა რბილად, თავისმართლებასავით
და ჩემს მეგობარს სავსე ჭიქა მიუწია. — აი, ერთ საიდუმლოს კიდევ გა-

გიმხელ: როდის გაიგე, რომ ჩემი ღუქანი უნდა შეგემოწმებინა? —
ლას, ხომ? წამოსვლის წინ? კეთილი და პატიოსანი! მე კი გულმოდგინედ
ცოდი... ჰო, დიახ, ვიცოდი, სხვებმაც იცოდნენ, ჩვენ ყველამ ვიცოდით, —
ხელი ბაზრისაკენ გაიშვირა, — აი, ვინც აქა ვართ, ჰო, დიახ...

უქან გადაიხიჩქა და ხმამალა, როყოოდ გადაიხარხარა:

— სასაცილოა, ძალიან სასაცილოა, საიდან მოდიხართ ეს წმინდანე-
ბი?

ჩემს მეგობარს გაოცებისაგან პირი ღია დარჩა, სახეზე მკვდრის ფე-
რი დაედო. მამალ-გიგოს სიცილმა მეც გამყინა. უცბად თითქოს რაღაც
გაშიშვლდა. რაღაც ძალიან ცუდი და საჩოთირო გამომჟღავნდა... და მე
უნებარად ჩვენი სტუდენტობის წლები მომაგონდა. ბაზარი — ეს ქვოტ-
კირის გალავანით შემოზღუდული მიწის ოთხკუთხედი, პაწია ნაჭერი
სიყალბის სათარეშო უკიდევანო სივრცედ წარმომიდგა, და ჩვენი მაშინ-
დელი საუბარი, მაშინდელი იმედიანი ოცნება და თრთოლვა სიკეთისა და
ჭეშმარიტების დაცვაზე, ყრმათა უმწეო ლულულად მომეჩვენა.

— ჰო, დიახ, ასეა, — გაიმეორა მამალ-გიგომ ნიშნის მოგებით და
ჩემს მეგობარს ჭიქა მიუჭახუნა. — და აი საბოლოოდ გეუბნები: დამი-
ჯერე! დამიჯერე-მეთქი, თორემ წააგებ... ჩვენთან იყავი, ჩვენს ამქარში
კაცი არ დაზარალდება. ო, დიახ, არ დაზარალდება...

— ჩვენ! ჩვენ! ჩვენ! — გაიძახოდა დაუსრულებლად მამალ-გიგო. ვინ
იყვნენ ეს ჩვენ, — არ ვიცი, თვალთ არავინ ჩანდა, მაგრამ რომ იყვნენ
და საკმაოდ ბევრიც, ამას კარგად ვგრძნობდი. ამას თუნდაც ეს უჩინრად
გაწყობილი სუფრა და მამალ-გიგოს ზღვარსგადასული სითამამეც ადას-
ტურებდა. თავისი მოუერიდებელი, უხეში პირდაპირობით იგი ჩემს მეგო-
ბარს როგორღაც ზედმეტად ჩაგრავდა, თითქოს ფეხქვეშ თელავდა და თან
მამამებელი ხმით დაუსრულებლად ჩასძახოდა:

ჰო, დიახ, დამიჯერე! მე დამიჯერე!

ჩემი მეგობარი უკვე წყალში ჩავარდნილივით ფართხალებდა: აღარც
წინააღმდეგობის გაწევა შეეძლო და ვეღარც დაჯერებას ბედავდა. მართ-
ლაც, ერთიც ცეცხლი იყო და მეორეც: სინდისი და მოვალეობა თავისას
მოითხოვდა, მაგრამ, ვაითუ, არდაჯერება უფრო თავში საცემი გახდომო-
და, ვინ იცის, იქნებ მართალს ამბობდა მამალ-გიგო? რამდენი ამისთანა
ჭორი და მითქმა-მოთქმა დადის. ერთიც ვნახოთ, და... ასეთ ხალხს ადვილ-
ად ვერაფერს გაუგებ, მითუფრო, რომ იგი გარეგნულად ისე დამაჯერებ-
ლად, გულწრფელად და უანგაროდ ლაპარაკობდა, რომ გულგრილად ქვაც
ვერ მოისმენდა. ჩემი მეგობრის ხვედრი უკვე სერიოზულად მაფიქრებდა
და თანდათან მეც იდუმალი შიში მიპყრობდა, მეჩვენებოდა, რომ იგი

უფსკრულის პირას იდგა, ზურგსუკანაც ხრამი იყო, ხოლო ირგვლივ მტაცებელთა დამშეული ზროვა ეხვია. და ამ საბედისწერო ჩიხიდან მისი უფნებლად გამოყვანა მხოლოდ მამალ-გიგოს შეეძლო. როგორც ჩანს, მამალ-გიგოს მეგობარიც ამასვე გრძნობდა, რადგან დათრგუნვილივით უმწყობრად მოქმედებდა და თვალებით მკითხა, რა ექნათ?

რა უნდა შეთქვა, როცა მამალ-გიგოს ლაპარაკისა თვითონაც არაფერი გამეგებოდა, ისიც კი არ ვიცო, მჯეროდა თუ არ მჯეროდა. მისი სიტყვები და უფრო კი ხმა — თანაზომიერი, მშვიდი, უანგარო და დამაჯერებელი — ჩემზე საკმეველივით მოქმედებდა, — მბრულებდა და განსჯის უნარს მთლიანად მართმევდა. ერის კი ცხადად ვგრძნობდი: თუ ჩემი მეგობარი ამ თანამდებობაზე დარჩებოდა, ადრე თუ გვიან ჩათრევა არ ასცდებოდა, ხოლო ჩათრევას ისევ ჩაყოლა ჯობდა. ალბათ, ამის გამო იყო, რომ, როცა მან ხელახლა შემომხედდა და თვალებით იგივე მკითხა, არც კი დავფიქრებულვარ, ისე წამოვიძახე:

— დაუჯერე!

თავი და მთავარი ყოველთვის პირველი ნაბიჯის გადადგმა, მერე საქმე გზას თვითონ მონახავს. ახლაც ასე მოხდა: რაკი ჩემმა მეგობარმა ეს ჯადოზღვარი გადალახა, თითქოს ხელ-ფეხი გაეხსნა და სულ სხვა სამყაროში შეაბიჯა. ამისდაკვალად საქმესაც ახალი თარგი და ყალიბი მიეცა. ძველი აქტი დაიხია და ნახევარ საათში ახალი დაიწერა, რა თქმა უნდა, მამალ-გიგოს კარნახით და, როგორც შეგვბირდა, ექიმსა და ღირეპტორსაც ხელი თვითონ მოაწერინა. ამასობაში ქუროთმა მუშამ სანოვაგით გატენილი ჩვენი ხელჩანთები შემოიტანა ხვნეშით და კედლის ძირას გვერდ-გვერდ მიაყუდა. შიგ რა იყო, არ ვიცო, მაღლიდან კი ორივე ჩანთას ცელოფანის პარკებში შეხვეული, სუფთად გააუტეული ინდაურები ელაგა. მამალ-გიგო თითქოს ფიქრს მიმიხვდა და თვალი ჩამიკრა:

— მანდ ყველაფერია... სახარჯოც არის.

ქუროთი მუშა, შაოც, სუფრაზე მივიწვიეთ. სამხელადიანი დოქიდან თითო ჭიქა კიდევ გამოგვივიდა, საყველამინდო შევსვით, მამალ-გიგოს მამაშვილურად დავემშვიდობეთ და წინა კარით შესულები უკანა კარით გამოვედით.

შაოს მისამართები მივასწავლეთ და წინ გავუშვით. ჩვენ ნელა, ხელი-ხელგაყრილები ამოვუყევით დახლებს. მზე უკვე სახლების სახურავებს ასცილებოდა და ბაზარში მწიფე ხილის სუნით გაჟღენთილი ბული ჩამდგარიყო. დახლებშუა ისევ მიმოდრიდნენ ხელჩანთიანი, თვალწარბამრეზილი დიასახლისები. ისინი უფრო მომრავლებულიყვნენ და წყევლა-კრულვაც უფრო მეტი ისმოდა, მაგრამ წელანდელივით მკვეთრად აღარ გამოირჩეოდა. ახლა თითქოს ბაზრის საერთო ყაყანში ინთქებოდა, — ჩვენს

გულებამდე ველარ აღწევდა და აღარც იმ მხურვალე თანაგრძნობას იწვევდა.

ვერ ვიტყვი, მთლად კმაყოფილი ვიყავით-მეთქი. სიყვარულის ნაძალადეობის რაღაც ტლანქი, სათაყილო გრძნობა გამოგვეყვა, მაგრამ სინდისის ქენჯნას ისე მტკივნეულად არ განვიცდიდით. არც ვიცი რატომ. შეიძლება ეს ღვინის ბრალი იყო, ან იქნებ იმიტომაც, რომ წინ პირამდე გატენილი ხელჩანთებით დატვირთული მუშა მიგვიძღვოდა, ხოლო ჩვენი ნახევარი თვის ავანსი უკლებლად გვედო ჯიბეში.

ვინც იცის, განა ცოტა რამ ხდება ჩვენს უნებურად?

ავტობიოგრაფია

კაცობრიობის გაჩენის დღიდან
ჩუხჩუხებს ჩემი ამაყი სისხლი,
კაცობრიობის გაჩენის დღიდან
სხვას ჩემი მართებს,
მე კიდეც სხვისი.

კაცობრიობის გაჩენის დღიდან
ბობოქრობს ჩემი ძლიერი გენი,
კაცობრიობის გაჩენის დღიდან
მე სხვისი მმართებს,
სხვას კიდეც ჩემი.

საცოცხლე არის სესხი და ვალი
და კიდეც წმინდა მოვალეობა,
და რომ დატოვო ამ ქვეყნად კვალი,
უნდა გაგაჩნდეს დიდი მეობა.
კარგი საქმე და კარგი სახელი,
რომ დაგრჩეს, როგორც მემკვიდრეობა.

ვარ საზრუნავით სავსე ყელამდე,
სამყაროს ბედი მე მბაბრია,
მე მიმადლიან ქვეყნად ყველაფერს,
ქვეყნად ყველაფერს მე მბაბრალიან.

მე მაქვს გონება ფრთხილი და საღი,
უნდა დავიცვა მიწა ვით განძი,
რადგან ამქვეყნად ჭერ კიდეც სადღაც
ისევ დაბობლავს პატარა კაცი.

ჩემს სულში ჰყვავის სიკეთის მცნება,
რადგანაც ასე ბედმა იწება,
გადაიჭროლეს სივრცეში წლებმა,
ვით უღაბნოში ბედუინებმა.

მუდამ ვიქნები ამბოხით სავსე,
ვერ დამშვიდდება სული ბოლომდი,
სანამ ამ კეთილ დედამიწაზე
თუნდ ერთი კაცი დადის ბოროტი.

უნდა ვეძებო იმის მიზეზი,
უნდა ვიპოვო მე დამნაშავე,
სანამ ამ კეთილ დედამიწაზე
თუნდაც ერთ დედას აცვია შავი.

ფხიზლობს ეს ჩემი სული უღლეო,
მე მოსვენება არ მიწერია,
და ჩემი ქედით ქვეყნის უღელი
მუდამ ერთგულად გამიწევია.

სიცოცხლე არის ვალი და სესხი,
და კიდევ დიდი სწრაფვა და გზნება,
გულში გიზგიზებს პრომეთეს ცეცხლი,
და სულში ჰყვავის სიკეთის მცნება.

ძველი ციხის ნანგრევებთან

რაღაც არაბუნებრივად
ხავსიანი გდია ლოდი —
ჟამთაგვლასთან უნებლიეთ
გაწყვეტილი დიალოგი.
სევდა შეუკედლებია
ნაკადულის წამსკდარ ხითხითს,
აქვე ციხის კედლებია,
წიგნებივით წასაკითხი.
ვერ დავაცხრე, ვერა გული,
დღესაც ვწყევლი, დღესაც
ვებრძვი

ვინც მომეჩქა ვერაგულად,
ვინც მომტაცა ოქროს ვერძი.
ზოგჯერ მწარედ მეცინება,
მაგრამ ისევ ვდაობ, ვეძებ,
ვინც ხელახლა მეცილება
დაბრუნებულ ოქროს ვერძზე.
მაინც არაბუნებრივად
ხავსიანი გდია ლოდი,
და გრძელდება უნებლიეთ
გაწყვეტილი დიალოგი.

სულში სურვილი მდერის,
გულში ოცნება ჰყვავის,
როგორც ნუგეში დღეის,
როგორც იმედი ხვალის,

ისე წყნარია დარი,
ცა არის ისე სუფთა,
მესმის სიცილი მთვარის,
მესმის ბალახის სუნთქვა.

და რომ ვსაუბრობ მზესა და მთას,
ეს უკვდავებას უდრის,
თავზე მახურავს ზეცა,
როგორც ნამუსის ქუდი.

სულში სურვილი მდერის,
სულში ოცნება ჰყვავის,
როგორც ნუგეში დღეის,
როგორც იმედი ხვალის.

დაპირობება

ღალატისთვის მიმეტებენ
საყვარელი რითმები,
საზრუნავი მემატება,
შურისგებით ვინთები.

მკაცრად მცდიან ძალაში
საყვარელი მარცვლები,
სახელოვან ბრძოლაში
უსახელოდ ვმარცხდები.

მესმის სულ სხვა მელოდია
დამარცხებულს ღალატით,
დავიწყება მელოდება,
აღბათ, როგორც ჯალათი.

ვატყობ, როგორ ვიწირები
სიყვარულის მეხოტბე,
გულიანად ვიცინებდი,
რომ არ მეტირებოდეს.

მღალატობენ მარცვალ-მარცვალ
საყვარელი მარცვლები,
გახდნენ გამარჯვების ნაცვლად
დამარცხების მაცენი.

სათითაოდ გამირბიან
საყვარელი სიტყვები,
ვერაფერი გამიწყვიტა,
ბედს მორჩილად მივეყვები.

ვიცი, გმობას დამიწყებენ
დამარცხებულს ღალატით,
აღბათ უკვე დავიწყება
მელის, როგორც ჯალათი.

ჩუმ ფიქრებში ვიძირები
უკვდავების მეხოტბე,
ცხარე ცრემლით ვიტირებდი,
რომ არ მეცინებოდეს.

მამია პაყშანიძე

ჩემი დედულატი

„დედა ენა“

ხვალ მე სკოლაში წავალ.

ხვალ მე პირველად ხელს შევავლებ წიგნს და ვიტყვი: ეს ჩემი თანამგზავრი იქნება!

დეიდა ხატიჯე მეუბნება — აბა შენ იცი, როგორ ისწავლი და შენი დედის გულს მიწაში გაახარებ!

დედის სახელი რომ ახსენა, მე ავტირდი, ცრემლიანი თვალების დამალვა ვცადე, მაგრამ ამაოდ, დეიდა ხატიჯეს რა გამოეპარება.

— ნუ სტირი, ჩემი თავი გეყურბანოს ჯემალ, ნუ სტირი. ღმერთმა ადრე წაიყვანა დედაშენი და ამით ღმერთმა ცოდვა კი ქნა, მაგრამ რას იზამ, ღმერთი ღმერთია, იგი ჩვენ მოგვკითხავს ცოდვას, ჩვენ კი მას ვერ მოვკითხავთ ცოდვას, — გულში ჩამიხუტა, მომეფერა, დამიყვავა, არ გაგრძნობინებთო უღედობას. დამაწყნარა, მაგრამ ჩემს სულში ისეთი ცეცხლი ენთო, არასოდეს ჩაჰქრებოდა.

ერთი წუთით ბულებულამ გამომირბინა და მომახარა — დედამ ახალი ჩანთა და კაბა შემიკერა, სკოლაში წასასვლელად გამომაწყო. ახელდახელდა ჩემს ჩანთას და მოკლე შარვალს, კარგიაო, თქვა და უცებ მოჰკურცხლა, თითქოს ვინმემ დააფრთხო. „უყურე ამ შეითანს, მე შემამოწმა. ხვალ როგორ მორთულ-მოკაზმული მოვაო სკოლაში“ — გავიფიქრე მე.

მიხაროდა, ისე მიხაროდა, ქვეყანაზე ვერ ვეტეოდი, ხან აქეთ გავრბოდი, ხან იქით, ყველას ხალისით ვუსრულებდი თხოვნას, ხან ბიძაჩემი დოქით წყალზე მგზავნიდა, ხან ბიცოლაჩემი მიბრძანებდა: ბიჭო, ჯემალ,

იგერ თხა გადენე, თორემ ბაღჩას გააფუჭებსო. გულში ჩიტი მიტარებდა.

იმ ღამეს ადრე დამაწვინეს, ადრე დილით უნდა ადგო. ეტყობოდა, ჯექი ჩუმად, თითქოს არაფერი გამიგონია: მაგრამ მერე ბიძაჩემმა, ღიმილსაყვედურით მითხრა, ბიჭო, რატომ არ წვებიო, რაღა უნდა მექნა, ფეხი დავიბანე და დავწექი. დავწექი და არ ვიცი, როდის ჩამეძინა ან როდემდე მეძინა. მე რა ვიცოდი, რომ მეძინა, როცა დედაჩემი გამომეცხადა. გამომეცხადა კი არა, მე ეზოში ვიყავი, როცა დედა ქალაქიდან ჩამოვიდა და ახალი შარვალი და ახალი ხალათი ჩამომიტანა, სურნელოვანი კამფეტებიც მაჩუქა, მერე მკოცნა და მკოცნა. გულში მიხუტებდა და იძახდა — ჩემი ბიჭუნა, ჩემი თავლისთვალება ვაჟკაცი, რამდენი ხანია არ მინახავს, როგორ მომენატრაო. თავი კალთაში ჩამადებინა და ტკბილი ნანა მიმღერა, ჩემი ქართული ნანა. ო, რა ტკბილი იყო დედის ნანა. დედის ტკბილმა ნანამ ჩამაძინა... და როცა გამომეღვიძა, დედა აღარ იყო, ვეგდე მხოლოდ ბალახებში და გულში ვიხუტებდი აბიბინებულ კოინდარს. დედას თვალი რომ ვერ მოვყარი, გული მეტკინა, გული ისე დამეთანადრა, ისეთ გუნებაზე დავდექი, რომ ჩემდაუნებურად ავტირდი. ავტირდი კი არა, ავბლავდდი... თურმე ძილში ვბლაოდი. ბიძაჩემმა რომ გაიგონა ჩემი ოხვრა-გოდება, უცებ მომვარდა... და მე გამეღვიძა. ვკანკალებდი და ვტიროდი. დედა, დედა ვიძახდი და ვქვითინებდი. ბიცოლაჩემი თავს დამტრიალებდა, მაგრამ ვერა და ვერ გამაჩუმეს. თვალწინ სულ დედა მელანდებოდა, დედა ვარდისფერი კანით, ჩემი ღიმილიანი დედა, თითქოს მელურსებოდა მისი ტკბილი და თბილი ხელებით. ნუ სტირი შვილო, ნუ სტირი, მეფერებოდა დედა... და კიდევ დედამ დამაწყნარა. ჩემმა მშობელმა დედამ.

თურმე ჩამძინებოდა.

* * *

ადრე დილით დეიდა ხატიჯე მოვიდა და ლოგინთან დამიჯდა. თავზე ხელი გადამისვა და მითხრა — შვილო წუხელ ცუდად ყოფილხარ. გიტორია. ღმერთის ნება იყო დედაშენის სიკვდილი და რას ვიზამთ, ჩვენ ღმერთის წინააღმდეგ, ბუნების წინააღმდეგ რას წავალთ ან რა გავვივა. დედაშენის მაგივრობას ვერ გავიწევთ, მაგრამ დედობას არ დაგაკლებთ, ნუ გეშინია. დღეს შენ სკოლაში წახვალ, მეც წამოგყვები. შენ რომ უნდა გასწავლოს, ის მასწავლებელი ჩემს სახლში დაბინავდა და მას მე შენზე ვუთხარი. ვერა მასწავლებელი შენ არაფერს დაგაკლებს. არ იღარდო შვილო, შენთან ერთად მეც წამოვალ სკოლაში. — ლოგინიდან წამომაყენა, პირი დაიბანე და ისაუზმეო. ო, რა თბილი იყო დეიდა ხატიჯეს ხელები. თავზე ხელს რომ გადამისვამდა, მეგონა დედაჩემის თბილი ხელებია-მეთქი და ვკოცნიდი.

მასაუზმეს. ახალთახალი შარვალი და ხალათი ჩამაცვეს, ახალი ჩანთაც ხელში მომცეს. შიგ ორიოდ რვეული და ფანქარი მედო. ჯერ მელსარი და კალმისტარი არ დასჭირდებოა, დაებარებინა ვერა მასწავლებელს. დიას, პირველად მივდიოდი სკოლაში. ვიცოდი, ბუღბუღებდა, ჩემი ბუღბუღა. მაგრამ არ ვიცოდი კი იმდენი ბაღანა იქ დამხვდებოდა. თურმე დედუღეთში ჩემი ხნის ბავშვი რამდენი ყოფილა! სკოლაში რომ მივედი, ეზოში ბუღბუღა დაგვხვდა და ეშმაკურად გამოიღმა.

— შენც მოხველ ჯემალ, არა? ო, რა გამეხარდა შენი მოსვლა, — მითხრა და ხელი ხელზე ნაზად მომკიდა, აქეთ წამოდით. მერე დეიდა ხატიჯეს თხოვა, ახლა ჩვენ ერთად ვიქნებით, შენ წაბრძანდიო. დეიდა ხატიჯემ უთხრა ჯემალს შენთან ვერ დარჩება, ჩვენ ვერა მასწავლებელი უნდა ვნახოთო... და ჩვენ სკოლაში შევედით. სამასწავლებლოს კართან ვერა მასწავლებელი იდგა. დეიდა ხატიჯე რომ დაინახა, გაიღიმა, მობრძანდითო უთხრა და სამასწავლებლოში შეიპატიჟა.

— ეს არის ჯემალი? რა კარგი ბიჭი ყოფილა! — თქვა ვერა მასწავლებელმა და მხარზე ხელი მომითათუნა. — ეს ბიჭი, ეტყობა, ნიჭიერია, მას ისეთი თვალეები აქვს, რომ ნიჭიერია.

— ნიჭიერი ბიჭი იქნება. აბა, — დაუმატა კაცმა, რომელიც ალბათ მასწავლებელი იყო.

— ჰოდა, ჩემო ვერა, აი, გაბარებ ამ ობოლ ბაღანას, როგორც მასწავლებელს და როგორც დედას. მიმიხედე, ნაზი გულის ბავშვია. დედა დიდი ხანი არაა, რაც მოუყვდა და ძალიან უჭირს ბავშვს უდედობა, ხშირად დაღვრემილია და თვალეებიდან კურცხლები სდის. აბა, შენ იცი ვერა მასწავლებლო. ამის სათქმელად ჩამოვყევი, გულმა არ გამიძლო, თორემ სახლში ვერ გეტყოდი! — უთხრა დეიდა ხატიჯემ და მე თავზე ხელი გადამისვა.

— ჯავრი ნუ გაქვს, დეიდა ხატიჯე. ჩემი ბიჭიც, კოკიც მაგის ტოლაა. კოკის გეფიცები, ჯემალს მისგან არ განვასხვავებ, დედურ ტკბილ სიტყვას არ მოვანატრებ, არავის დავაჩავგრინებ, — თქვა ვერა მასწავლებელმა და დეიდა ხატიჯეს ხელი გაუწოდა — ნახვამდის დეიდა ხატიჯე. საცაა ზარი დაირეკება. თქვენ წაბრძანდით.

დეიდა ხატიჯემ ხელი ჩამოართვა, დაემშვიდობა და ნელნელა ჩაუყვა კიბეს. მე თვალი გავაყოლე დეიდა ხატიჯეს და მიმიხვდა ვერა მასწავლებელი, რომ მეწყინა ჩემი საყვარელი ადამიანის წასვლა.

— ნუ მოიწყენ ბიჭიკო, დეიდა ხატიჯე მუდამ ჩვენთან იქნება, ჩვენ დიდხანს ერთად ვიქნებით, შენს დავაჟაკებას უნდა მოესწროს დეიდა ხატიჯე. შენ რომ უმაღლესს დაამთავრებ, იმასაც უნდა მოესწროს დეიდა

ხატიჯე. — თქვა ვერა მასწავლებელმა და დარაჯს უბრძანა: ზარი დაიკო. დაირეკა ზარი, წკრიალა ზარი! ჩვენ გვეძახოდნენ სკოლაში. გვეძახებოდნენ სკოლაში. დეიდა მასწავლებელმა თქვა — ვინც პირველად მოსვლიდა სკოლაში, მე გამომყვესო... და ჩვენც მას გავყევით..

მე და ბუღბუღა ერთად დავსხედით, წინ. ვერა მასწავლებელი ჩვენს წინ გაივლ-გამოივლიდა ხოლმე და გვიხაროდა, ვუმზერდით.

— აი, ბავშვებო, ეს არის ჩვენი პირველი წიგნი „დედა ენა“ — გვაჩვენა მან. — ეს წიგნი ჩვენი ენაა, ჩვენი ბუღბუღის ენაა. ბავშვებო, დოლოცვილმა დიდმა ქართველმა იაკობ გოგებაშვილმა თქვენთვის რამდენი ღამე უძილოდ ათენა, რამდენი იშრომა და იღვანა, რომ შეექმნა ეს წიგნი. „დედა ენა“ ჩვენს ენას შეგვაცვარებს, ჩვენს ხალხს შეგვაცვარებს, ჩვენს მთებსა და ველებს შეგვაცვარებს, ჩვენს ფრინველებს და მცენარეებს შეგვაცვარებს, მშობლიურს ყველაფერს შეგვაცვარებს. ბავშვებო, გახსოვდეთ, ისწავლეთ დედა ენა, მოუფრთხილდით მას. იგი თქვენი დედის ენაა... — გვითხრა ვერა მასწავლებელმა და ბავშვებს დაგვირიგა „დედა ენა“. მერე თვითთვის გვარი და სახელი ჩაიწერა ქურნალში... და ის დღეც გაგვცაჩა.

მე და ბუღბუღა სახლისაკენ მივიჩქაროდით, რომ გვეჩვენებინა ყველასათვის „დედა ენა“. აქ ხომ პირველად გაიხსნა სკოლა და არავინ იცოდა რა იყო „დედა ენა“. „ნეტავ დედაჩემსაც ენახა „დედა ენა“, ჩაგვიხუტებდა გულში“, გავიფიქრე და თითქოს ელდამ დამკრა. ბუღბუღა მეუბნება — ჭემალ, აი, უკვე დედაშენის საფლავს ვუახლოვდებით. არ ენახოთ დედაშენი და არ ვახაროთ, რომ შენ უკვე მოსწავლე ხარ?! — ნაზად შემომხედდა ბუღბუღამ. ვატყობდი, ვეცოდებოდი.

— კი ჩემო ბუღბუღა, კი, შენი მამის საფლავზეც უნდა მივიდეთ და ვახაროთ, შენ ამ საფლავს გოგონამ პირველად ხელში დაიჭირე ქართული წიგნი. შენს ხელში რომ წიგნი ენახა, რა გაეხარებოდა მამაშენს! — ვუთხარი მე და ნაღვლიან თვალებში ჩავხედე. გოგონა სტიროდა.

— ჩემო ბუღბუღა, — ვუთხარი მე, — ეგერ რომ ვარდებია, თითო ცალი მოვწყვიტეთ და მე დედაჩემის საფლავზე დავდებ, შენ კი მამაშენის საფლავზე დადებ.

ჩვენ უხმოდ გავიქეციით და მოვწყვიტეთ ვარდები. მერე ფეხაკრეფით მივყევით ბაღიკს და დედაჩემის საფლავს წავადექით. მან ხელის კანკალით დადო ვარდი. მეც დაუდუდე თავთან დედას.. და უცებ გული ამომსკდა... ტირილი ამივარდა. ვტიროდი მე და ტიროდა ბუღბუღაც. მერე ჩვენ კიდევ მოვკრიფეთ ვარდები და ბუღბუღას მამის საფლავზე დავდეთ, რომელიც ახლოს იყო დედაჩემის საფლავთან. ბუღბუღა ცხვირსახოცს იფარებდა თვალებზე და ქვითინებდა. მე ვაჩუმებდი მას... და ასე დასევდიანებულნი გავუყევით გზას. ჩუმად ვიყავით, ხმას არ ვიდებდით. ეშმა-

კის ხევეს რომ მივადწიეთ, უცებ წინ გადაგვიდგა კეხიანი ხოჯა, რომლის დანახვა გვეზარებოდა.

— ბაღნებო, სად იყავით? — მკვახედ იკითხა მან.

— სკოლაში. — ვუპასუხე მე.

— ჩანთაში რა გაქვთ?

— „დედა ენა“ — უპასუხა ბულბულამ.

— რა არის „დედა ენა“?

— „დედა ენა“ არის ჩემი დედის ენა, — ვუპასუხეთ ორივემ. ასე აგვისნა ვერა მასწავლებელმა და ჩვენც ასევე ვუპასუხეთ.

— მაჩვენე გოგო შენ, მაჩვენე! — ხელი გაიშვირა ბულბულასაკენ. რა უნდა ექნა საბრალო ბულბულას, ამოიღო ჩანთიდან „დედა ენა“ და კეხიან ხოჯას მიაწოდა.

— მაჩვენე ბიჭო შენიც! — მიბრძანა ხოჯამ.

ვეგრძნობდით, რომ კარგს არ გვიპირებდა უკუღმართი ხოჯა, მაგრამ რა უნდა გვექნა, თავს ვერ დავიხსნიდით, ჩვენიანებიდანაც გზად არავინ ჩანდა. მეც მივაწოდე „დედა ენა“, გამომართვა. ორივე ხელში უჭირავს.

— ბაღნებო, ბაღნებო, ეს წიგნი თქვენს ხელში აღარ ვნახო. თქვენ უნდა ისწავლოთ ის, რასაც მე გასწავლიდით. თქვენ უნდა ისწავლოთ ყურანი, რადგან მუსლიმანები ხართ. „დედა ენა“ უნდა ისწავლონ მხოლოდ ქრისტიანებმა. მე წუხელ წმინდა ფეილამბერი მუხამედი ვნახე და მითხრა: ვინც ჩემს ყურანს გულგრილად ისწავლის, იგი დასაჯე, ვინც დააგდებს — იგი მოაკვდინეო. თქვენ დაგიგდიათ მუსლიმანური წიგნები და ის არის. აბა რა არის ეს? „დედა ენა“?! მე გიჩვენებთ თქვენ „დედა ენას“ — თქვა და ჯერ ერთი დახია — დახია და იქვე წყალში გადაყარა. მაშინ ბულბულა და მე ხელში ვეცით, რომ ის ერთი ცალი მაინც გადაგვეჩინა. ხელები და სახე დავუფხაჭნეთ ხოჯას, მაგრამ რას მოგვერეოდით. მაგრად მიგვბერტყა და ჩემი „დედა ენაც“ წყალს გაატანა... დაგვემუჭრა და გაქარდა.

ვტიროდით მე და ბულბულა. ზოგიერთი ფურცელი ამოგვკრიფეთ წყლიდან და ტირილ-ტირილით გავსწიეთ შინისკენ...

* * *

ბიძაჩემმა თქვა — ახლავე ვანანებო კუზიან ხოჯას... და სახლში მიუხტა. ცოლ-შვილის წინ გააბრტყელა თურმე ბიძაჩემმა ხოჯა, ცემა და ცემა, ცემა და ცემა... ვინ რას გაუბედავდა ბიძაჩემს, კარგი, რომ არ მოჰკლა. ფიცი დაადებინა რომ აწი ამისთანა ოხრობას არასოდეს გულში არ გაივლებდა...

დეიდა ხატიჯე მოვარდა შეწუხებული და დამიყვავა, ნუ იტირებო, ვერა მასწავლებელმა თქვა, ხვალ ახალ „დედა ენას“ მივცემო.

მეორე დღეს მართლაც მოგვცეს ახალი „დედა ენა“. მე და ბულბუ-

ლამ სიმღერით ამოვიარეთ ეშმაკის ხევი და ქაზიმ მეჩონგურის სახლთან რომ მოვალწით, კოდმეზე ჩონგურით ხელში გადმოდგა ქაზიმ მეჩონგური...

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ამ დროს კარებზე კაკუნი გაისმა.

— ვინ არის? — მიაძახა დეიდა ხატიჯემ.

— მე ვარ, მე. — ვიცანით ქაზიმ მეჩონგურის ხმა.

კარი გაუღეს და შემობრძანდა დარბაისელი ჩვენი მეჩონგურე. მე წამოვხტი და ჩავეხუტე.

— ახ, ჯემალ, ჯემალ, სახლში ახლა, გვიან მოვედი. შენი ჩამოსვლა მახარეს და აი, ხომ ხედავ, შენთანა ვარ. თქვენთანა ვარ მეზობლებო! — ღიმილით თქვა მან და და ჩონგური კედელზე მიაყუდა. იკითხა თუ რას ვბაასობდით, რატომ ღვინით არ ვლოცავდით ერთმანეთს. როცა ყველაფერი ელაშუქა, თქვა, განაგრძე, მასხოვს, კარგად მასხოვს ყველაფერი.

მე ვაგრძელებ ამბავს...

ჰო, იმას გეუბნებოდით, ჩემო ძვირფასო ადამიანებო, რომ მე და ბუ-ლბულა სკოლიდან მოვდიოდით და ხელში გვეჭირა „დედა ენა“.

ქაზიმ მეჩონგურის სახლს რომ მივუახლოვდით, კოდმეზე გადმოდგა ჩვენი საყვარელი მელექსე ქაზიმ ბიძია. ხელში წიგნები რომ დაგვინახა, ჩამოგვეგება. მე გამომართვა ხელიდან წიგნი და თქვა: — ვიცანი, ეს არის „დედა ენა“, ქალაქში მინახავს... ახლა თქვენს ხელში ვნახე, ჩვენი ბავშვების ხელში. ჩემს სოფელში პირველად შემოფრინდა „დედა ენა“. ბავშვებო, მომისმინეთ, მე სახელდახლო სიმღერა უნდა ვთქვა ჩვენი „დედა ენისა“. — და მან ტკბილად დაამღერა ჩონგურზე.

ქაზიმ მეჩონგურის სიმღერა და ლექსი გულში ჩამრჩა... როცა ამ წიგნს ვწერდი, გავიხსენე და ჩავწერე. მგონი ურიგო ლექსი არ უნდა იყოს.

— აბა, წაიკითხე, წაიკითხე, შენ გეყურბანოს დეიდა ხატიჯე! — და მე ვკითხულობ... ნელა წაიკითხეო, განაფრთხილა ქაზიმ მეჩონგურემ. მან ჩონგურს სიმები აუწყო და ჩემთან ერთად სიმღერით იმეორებდა თვითონ სტროფს. მერე სხვებიც აგვეყვნენ და ასე ერთად გვუგუნებდით:

„დედა ენავ“ შემოგვევლე,
ყველა დედის სანაცვლოვ,
ჩემი თავი გეყურბანოს,
ჩემი თავი გენაცვალოს.
საყვარელო „დედა ენავ“,
ეს ბნელი გზა გაშინათე.
სევდა გულში მომიკალი,
სიხარული გამიათე.
სად იყავი აქამდისა,
რად დამტოვე ასე მარტო,

ნუთუ არას შეგებრალე,
მიმატოვე ობლად რატომ.
საყვარელო „დედა ენავ“,
დედა არ მყავს ცრემლი დამდის,
შენ დედა ხარ, დიდი დედა,
ფერთა კონა ყველა ვარდის.
შენ რომ მოხველ, შენ რომ
გხედავ,
გამეყარა ყველა დარდი.
ჩემო ტკბილო „დედა ენავ“

ერთად ვიყოთ სიკვდილამდის.
ვიყავთ შენი მონატრული,
ცხარე ცრემლი მოგვდიოდა,
ეჰ, უშენოდ ბნელ-ბნელ გზაზე
რა ტანჯვა არ მოგვდიოდა.
დღეს აჭარა თავს გვევლება,
გვეყო, გვეყო ჭირთა თმენა,
ათასჯერაც შემოგვევლე
ჩემო ტკბილო „დედა ენავ“.
თავს ზვარავად შემოგწირავ,
შენთვის ფერფლად გადავიქცევი,

ოღონდ, ოღონდ შენ იცოცხლე,
ჰალალ იყოს ჩემი ცრემლი.
ჰალალ იყოს ჩემი თავი
შენახული ჩემი ღონე.
მო, ჩამიდექ ყელში სიმაღ.
და სიმღერად მესტრიქონე.
„დედა ენავ“, სიცოცხლეო,
სულ დავლენავთ აწი ხუნდებს,
მოდი გულში ჩაგვეხუტე,
და აჭარას ჩაეხუტე...

გუგუუნებდა სახლი... ირწეოდა სახლი... რამდენჯერმე გაიმეორეს ეს
სტრიქონები სიმღერა-გალობად...

ქაზიზ მეჩონგურის ამბები

როცა სიმღერით გული იჯერეს, მთხოვეს გააგრძელე შენი ამბავიო.

— ძვირფასო მეზობლებო, რაკი ქაზიზ მეჩონგურე, ჩვენი საყვარელი
მეჩონგურე აქ შემოგვესწრო, მინდა მისი ამბავი წავიკითხოთ, თუმცა
მანამდე სხვა მქონდა სათქმელი. წავიკითხო?

— წაიკითხე. — ერთხმად თქვეს.

— არა. — თქვა მეჩონგურემ. ჯერ მე წამიკითხოს და მერე აქ, ამ
ხალხში წაიკითხოს, იქნებ ისეთი რამე თქვას, მე რომ არ მინდა. ჯემალი
ეშმაკია, რალაც-რალაციები გაუგონია ჩემზე და ყველაფერს ჩაწერდა ამ
წიგნში.

— არა, ბიძია ქაზიზ, მე მხოლოდ ის დავიტოვე ჩემთვის, რაც კარგია,
შენი და ვენერა ქვრივის ამბავს, რომელიც შენ ქალაქში გადაგზავდა, აქ
ენაზეც არ მოვიტან, — ვუთხარი მე სიცილით.

— უყურეთ, უყურეთ, რა მომიგონა, რა მომიგონა! — თითქოს გაც-
ხარებით თქვა ქაზიზ მეჩონგურემ და თან ქირქილებდა.

— ქაზიზ ეფენდი, ვიცით შენი ამბები, ვიცით და წაიკითხოს, წაიკი-
თხოს ბარემ, — თქვა დეიდა ხატიჯემ და ბრძანების კილოთი მითხრა: —
აბა, წაიკითხე!

და მე ვაგრძელებ კითხვას.

ამბავი პირველი

ჰარამანის რაზმი

ქაზიზ მეჩონგურეს კარგი ცხენი უყვარდა, ერთი სიტყვით მეგრე-
ლივით ცხენის ტრფიალი იყო. კარგი ცხენიც ჰყავდა, სამეგრელოში იყი-

და, მაგრამ ამას წინათ, ცქინიოლში (აი, ხელისგულივით რომ მოხსნას ეს მთა) ღამით ცხენს დათვი თავს დაესხა და ტორებით დაფატრა, დაალოცა. თქვენ იტყვიან, რა უნდოდა ცხენს ცქილიონშიო, სად იყო ქაჯი-მეჩურჩუა გურე, რატომ ღამით გაუშვა ცხენი, ისიც ცქინიოლში, სადაც არც თუ იშვიათად დათვები ძროხებს ესხმოდნენ და რა დღესაც აყრიდნენ მას, ნურც პატრონებს ვკითხავთ. ცქინიოლი ღამით სახიფათოა, სამაგიეროდ დღისით კარგია. აქ მინდორ-მინდორი ადგილებიცაა, მსუყე ბალახიც იცის. ჰოდა, საქონელს მეტი რა უნდა. ამაზე უკეთეს ადგილს ვერ იპოვი. ამისთანა გემრიელ საძოვარს ბევრი სოფელი ნატრობს, მერე და ბალახს გამოლევს თუ... დღეს მოძოვს საქონელი, ხვალ და ზეგ უკვე ისევ ისეა. ხედავ, როგორი საძოვარი ჰქონიათ ჩემს დედუღეთლებს! დღით საშიშროება არაა, დათვი მხოლოდ ღამით დადის, ისიც დამშეული დათვი. დღისით გაურბიან ადამიანებს. ჩემმა დედუღეთლებმა ეს კარგად იციან და დაღამებამდე მოინახულებენ თავიანთ საქონელს და სახლისაკენ გამორეკავენ. ერთი კარგი ჩვეულებაც აქვთ ჩემს დედუღეთლებს, — თუ კი შენი საქონელი შეეჩეხება, აგერ, დაბლა ხევამდე ჩამოდენის. მერე დალოცვლი საქონელი უკან აღარ მიბრუნდება, სახლისაკენ გასწევს. მაგრამ ვინ იცის რომელი საქონელი სად ძოვს. ამიტომ შენი საქონელი შენ უნდა მოძებნო. არ მოძებნი და, დარჩება ცქინიოლში. დარჩება და მას ღამით დათვი მიაკითხავს, და მოგჭამა ჭირი — დილით ნახავ მხოლოდ ლეშს, მუცელგამოფატრულ ლეშს.

ახლა ხომ მიხვდით, რა უნდოდა ცქინიოლში ქაჯიმ მეჩონგურის ცხენს. იმ ღამით ქაჯიმ მეჩონგურე შინ არ დაბრუნებულა. დედამისმა კი ვერ იპოვნა ცხენი. ვინ იცის სად იწვა. ცქინიოლში ხომ ანწლი და ბუჩქები, ხოზიკა ბლომად იცის, ზოგჯერ საქონელი აგერ წევს, იცოხნის, შენ კი ვერ ხედავ, ვიდრე თავს არ წაადგები. არა და ამხელა მინდორსა და კაპანს თვალს რას დაატან. ჰოდა, მოგჭამა ჭირი, მაშინ თოფით ხელში უნდა გაათხო ის ღამე ცქინიოლში, დიდი ცეცხლიც უნდა დაანთო, ყიყინებდეს და ყიყინებდეს ხშირად, რომ დათვი ცქინიოლს ახლოს არ გაეკაროს, ჰე, მაშინ შეიძლება გადარჩეს შენი საქონელი დათვის ტორით სიკვდილს. როგორც ვთქვით, იმ ღამეს ქაჯიმ მეჩონგურე ქალაქიდან არ დაბრუნებულა, ხოლო დედამისს რა შეეძლო — მშიშარა ქალი იყო. ეძება, ეძება ცხენი და რომ ვერსად ნახა, დაღამებამდე შინ დაბრუნდა. ქაჯიმ მეჩონგურის ცხენით დათვმა ჩაიტკბარუნა პირი. მეორე დღეს შინ რომ დაბრუნდა ქაჯიმ მეჩონგურე, ცქინიოლს მიაშურა. ბევრი ძებნის შემდეგ, ერთ დობიროში, მაღალ ბუჩქებსა და ანწლებში აღმოაჩინა თავისი ცხენი. დამლით იცნო, თორემ ცხენს რაღა უგავდა. ეტყობა, ორი დათვი დასხმია თავს, გამძღარან, წასულან... მერე სხვა მოსულა, იქნებ ტურები ან მგლები მოსულან — ისინიც ხომ დაძრწიან ცქინიოლის ტყეებში. ქაჯიმ მეჩონგურე სიცოცხლით ატირდა. „ეჰ, ჩემო თოხარიკო, სოფელ-სოფელ რომ

გაგაჟენებდი, ვინ არ შემომცქეროდა. ჰკუიანიც იყავი — დაწევი, გეჭყო-
დი, დაწევი, ადექი, გეტყოდი — ადგებოდი. ცირკის ცხენს აგავდი-
ვას, ჩემო საცოდავო ცხენო!“ და ქაზიმ მეჩონგურემ ცრემლმდებარე
ყარა. ჰოდა, დღეს ქაზიმ მეჩონგურეს ამბავი მიუტანეს — ყარამან მეგ-
რელს, რომელიც დუქნებთან სახლობდა, სამეგრელოდან ისეთი ცხენი
ჩამოუყვანია, ნამდვილი რაშია დალოცვილი, მათრახს არ იკარებს, ისე
მიფრინავს, შევარდენი ვერ დაეწევას. გულმა ყარამანისაკენ გაუწია ქა-
ზიმ მეჩონგურეს. მოდი ერთი ვნახავ, ერთხელ გავაჟენ-გამოვაჟენებ და
მაგისი ბედაური რა ბედენაცაა, გავიგებო. ქაზიმ მეჩონგურე ერთხელ
შეჯდებოდა ცხენზე, გააჟენ-გამოაჟენებდა და უმაღლეს მიხედებოდა, ვარ-
გისი იყო თუ არა იგი. ცხენის გამორჩევის დიდი ოსტატი იყო, რაღაც
იდუმალი გუმანი ჰქონდა. არც ყარამან-მეგრელი იყო არიფი. ცხენს თვა-
ლებში ჩახედავდა, კბილებს გაუსინჯავდა, მათრახს აუქროლებ-ჩაუქრო-
ლებდა თვალთან, მერე ერთს გააჟენებდა... და გათავდა, ყველაფერი იც-
ოდა — საყიდლად ღირდა თუ არა ეს ცხენი. ჰოდა, ახლა ყარამან ბიძია,
თუ იცი, ვერ გამოარჩევდა კარგს, ისიც სამეგრელოში, ცხენების ქვეყა-
ნაში. ყარამან ბიძია ზუგდიდის ერთი მიყრუებული სოფლიდან იყო. ამ
უბედურს მშობლები დაეხოცა, დებიც და ძმებიც. დარჩა თავის ამარა.
ერთ ცნობილ მკითხავს მიაკითხა და რჩევა თხოვა. მკითხავმა უთხრა, შენ
აქ არ გეცხოვრება, რადგან თქვენი ოჯახი ეშმაკებმა დაიკავეს, იქ თავისი
უჩინაძინის ქოხი დადგეს და ადამიანს როგორ აცოცხლებენ, შენ აქე-
დან გადაიკარგო უნდაო. შეშინებული ყარამანი, ყმაწვილი, ნაცნობებს
ჩამოჰყვა ბათუმში. ერთხანს ვაჭარს მიეხარა, მერე სოფელში ერთ შეძ-
ლებულს მოჯამაგირედ დაუდგა. ბოლოს ჩვენს სოფელს შემოეჩვია. სო-
ფელში საქმეს რა გამოლევა. ასე ირჩენდა თავს, ხან ვისთან ცხოვრობდა.
და ხან ვისთან. მოხუც ხუსეინს ამ სოფლის მამას რომ ეძახდნენ, შეეცო-
და და ერთი ოთახი დაუთმო, მიწაც ჩამოუჭრა, საყანაც მისცა. ყარამანი
მუშა ახალგაზრდა იყო და თანდათან იმართებოდა წელში. რამდენიმე
წლის შემდეგ ჩემი დედუღეთის დახმარებით პატარა ქოხი დადგა. საქო-
რწილო რომ გახდა, ბათუმში ვიღაც შეიყვარა — მეგრელი გოგონა... და
ერთი პატარა ქორწილიც გადაიხადა, რა თქმა უნდა, ჩემი დედუღეთლე-
ბის დახმარებით. ასე გახდა ჩემი დედუღეთის მკვიდრი ყარამან მეგრელი,
კაცი სათნო და სანდო, მოყვასის მოყვარული, გულის მიმნდობი და მარ-
ჯვე ახალგაზრდა. სოფელს თვალში რომ ჩავარდნოდა, ხელს არ ამოისვა-
მდა. ჰოდა, არხეინად ცხოვრობდა ყარამანი ჩემს დედუღეთში.

ჰოდა, ქაზიმ მეჩონგურემ რომ გაიგო, ყარამანს ცხენი უყიდა, მარა
რა ცხენიო, იქით გასწია.

ყარამანის სახლს რომ მიუახლოვდა, უკანიდან ცხენის თქარა-თქური
მოესმა, მოიხედა და რას ხედავს, ყარამანი მოაქროლებს რაშს. თავის
სახლს რომ მოუახლოვდა, შეანელა, ახლა თოხარიკზე მიუშვა ცხენი. ცხე-

ნი ისე მოდიოდა, პატრონს არ არხევდა. ყარამანი თითქოს ბუმბულა ტახტზე იჯდა და ხელმწიფესავით გაჰყურებდა შემოგარენს.

— გამარჯობა ბატონო ქაზიმ! — მოსვლისთანავე მიესალმნენ მისი მძღოლები.

— გაგიმარჯოს ჩემო ყარამან. რა ცხენი გიყიდა. ერთს მეზობელზე კი არ იფიქრებ. ხომ იცი, ცხენი დათვმა შემიჭამა, მე კი უცხენოდ გაძლება არ შემიძლია. სამეგრელო საუკეთესო ცხენების ქვეყანაა, მეგრელი კაცი ხარ, წამიძეხი წინ და მეც მაყიდვინე ან არა და შენს ცხენს ვაღამ თვალს, რასაც მეტყვი იმას მოგცემ.

— ჩემი თავი გეყურბანოს ბატონო ქაზიმ, გაყიდვინებ კი არა, მთლად სახლს გაჩუქებ. ამ ცხენს დაგიტობზ შე კაცო.

— არა, შენი შენ გაყავდეს.

— კი, წაიყვანე, თუგინდა ახლავე, როგორც ვიყიდე ისე მოგიყიდი, ისიც ნისიად, როცა ფულს დააგროვებ, მომიტანე.

— არა, ბატონო, შემოდგომაზე ნახშირს გავყიდი, ხომ იცი, მე როგორი თანდური მაქვს და როგორ ნახშირს ვწვავ. ქვეყანა ჩემი მუშტარია. ზამთარში, ჩემს ბაჩიაში რომ ორმოა, იქ თოვლს ვაგროვებ, ყინულად ვინახავ, ხოლო ზაფხულში ვყიდი ქალაქში. ასე დავაგროვებ ფულს და მერე წამომყევი სამეგრელოში. არჩევა კი ვიცი, ვერ მომატყუებენ, — უთხრა ქაზიმ მეჩონგურემ.

— არა, ჩემი თავი მოგიკვდეს ბატონო ქაზიმ, ეს ცხენი უნდა გაჩუქო. — უთხრა ყარამანმა და სახლში შეიპატია. მერე დიდხანს ილაპარაკეს და საღამო ჟამს ქაზიმ მეჩონგურე სახლის გზას გაუდგა, მაგრამ არა ფეხით, ახლა უკვე ცხენზე იჯდა და თოხარიკით მიჰქროდა სახლისაკენ... ყარამანმა ფოთში ერთი კვირის წინათ ნაყიდი ცხენი ქაზიმ მეჩონგურეს აჩუქა. კი არ აჩუქა, მიჰყიდა, მაგრამ მეჩონგურემ ეს ჩუქებად ჩაუთვალა. მიდიოდა და ფიქრობდა: „რა კეთილი კაცია ყარამანი! იმიტომ იყიდა, რომ სჭირდებოდა, მაგრამ ჩემი ისე დიდი ხატრი ჰქონია, მაჩუქა რა, ნისიად გაყიდვა იგივე ჩუქება არაა! რა გავუკეთო სამაგიეროდ კარგი ჩემს ყარამანს?“ — ფიქრობდა და თან მიაბოლებდა ჩიბუხს. ცხენი მიჰქროდა ისე რბილად, რომ კაცს ზედ ჩამოეძინებოდა.

ამის შემდეგ ერთი თვეც არ გასულა, რაც ეს ამბავი ქაზიმ მეჩონგურეს ქალაქში შეემთხვა. ცხენით გახლდათ. ყავახანაში რომ შეეგლო, ცხენი ხანში დაბა. მერე ყავახანაში შეიარა, ვილაცას ნარდი ეთამაშა, წააგო ორი მანეთი, მერე დალია ყავა. ამასობაში კარგი დრო გასულიყო. სახლში წამოსვლა მოუწდა. თავის რაშს მიაკითხა ხანში. როცა კარებში გამოჰყავდა, ორი კაცი შეეჩეხა. ცხენს ხელი მოჰკიდეს.

— ვისია ეს ცხენი? — იკითხა ერთმა, ქერა ახალგაზრდამ.

— ჩემი, — მტკიცედ უპასუხა ქაზიმ მეჩონგურემ.

— არ არის შენი.

— აბა, ვისია? — გული მოუვიდა ქაზიმ მეჩონგურეს.

— ვისიცაა, იქ გაარკვევენ, პოლიციაში. აბა, წავიდეთ. — ხელი უკიდა შავგრემანმა ახალგაზრდამ.

— ხელი გაუშვით. — ბრძანების კილოთი უთხრა ქაზიმ მეჩონგურემ.

— არ გავუშვებ, — უპასუხა ქერა ახალგაზრდამ და სადავე თავისკენ მოქაჩა.

საქმე იქამდე მივიდა, რომ ქაზიმ მეჩონგურემ სილა გაარტყა ქერა ახალგაზრდას. ეს გარტყმა ისე ძლიერი იყო, რომ ახალგაზრდა დაბარბაცდა და წაიქცა. შავგრემანს შეეშინდა და შორიდან ჰყვიროდა: — როგორ გაბედე და ჩემს ბიძაშვილს ხელი შემოჰკარი. ახლავე პოლიციას დავუძახებო.

პოლიციის მსახურნი ჩასაფრებულნი ზომ არ იყვნენ, რომ უცებ საიდანაც გამოხტნენ? მათ ეჭვის თვალით შეხედა ქაზიმ მეჩონგურემ.

— აქ რა ამბავია? რა ჩხუბია? — იკითხა ერთმა გოცებულად.

— ეს ცხენი ჩვენია. ორი თვეა მას შემდეგ, რაც დაგვეკარგა საბალახოზე. და აი, თურმე ამ კაცს მოუპარავს. აი, შემთხვევით წავაწყდით! — თქვა შავგრემანმა ახალგაზრდამ.

— ჰოდა ამ კაცს რომ ვუთხარი, ეს ჩვენი ცხენია-თქო, მიჯიკავა, ერთი მაგრად რაღაცა გამაწნა, — თქვა ქერა ახალგაზრდამ და პოლიციელს უჩვენა აწითლებული სახე.

— აბა, პოლიციისაკენ, და იქ გავარკვევთ ვინაა მართალი და ვინ მტყუანი, — თქვა მაღალ-მაღალმა პოლიციელმა, ეტყობოდა, ის იყო უფროსი.

ქაზიმ მეჩონგურე გოგნებული იდგა და აქეთ-იქით იცქირებოდა, ერთი მეზობელს მაინც დაენახა და სოფელში ამბავი აეტანა. არავინ ჩანდა. რა უნდა ექნა, რა გაუვიდოდა პოლიციასთან. ქაზიმ მეჩონგურე მიჰყვა მათ ნებას. პოლიციაში შეუდგინეს საქმე. პირველი კითხვა, რომელიც საქმის შემდგენელმა მისცა, ასეთი იყო: — როდის, რომელ დღეს მოიპარე!

ამ კითხვაზე ცეცხლი მოეკიდა ქაზიმ მეჩონგურეს, გული მოუვიდა, მაგრამ თავი შეიკავა.

— მე ეს ვიციდე, თუმცა ფული ჯერ არ გადამიხდია, — უპასუხა ქაზიმ მეჩონგურემ.

— ჩვენ მოგვპარა, ჩვენ — თითქმის ერთხმად წამოიძახა შავგრემანმა და ქერა ახალგაზრდამ.

— თქვენ სადაურები ხართ? — დარბაისლურად, ამაყად ჰკითხა ოქმის შემდგენელმა ოფიცერმა.

— ჩვენ ბანძელები ვართ, ბატონო, — უპასუხა შავგრემანმა.

— კარგი! კარგი! — თქვა ოფიცერმა, მერე მიუბრუნდა ქაზიმ მეჩონგურეს:

— თქვი, მარტომ მოიპარე თუ ამხანაგი გყავდა?

— არ მომიპარავს ბატონო, ვიცილე ეს ოხერი, ვიცილე, მისი პატრონია ყარამან მეგრელი, რომელიც ჩვენს სოფელში ცხოვრობს. ყარამანმა ეს ცხენი ფოთში იყიდა და მან იცის ამ ცხენის ამბავი, — თქვა განრისხებულმა და აჟარხლებულმა ქაზიმ მეჩონგურემ. და თან დაუმატა: — იმისთანა პატიოსანი კაცია, ცის ქვეშ მეორე არ მოიპოვება!

— ვნახოთ, როგორი პატიოსანია შენი ყარამანი. სად ვნახავო ახლა მას, — ჰკითხა ოფიცერმა.

— სახლში — უპასუხა ქაზიმ მეჩონგურემ და თან თვალი თვალში გაუყარა შავგრემან ახალგაზრდას, ასე საეჭვო გამოხედვა რომ ჰქონდა.

იმ წუთსავე სოფელში აფრინეს კაცი. მოიყვანეს ყარამანი. ყარამანმა ოფიცერს განუმარტა: ეს ცხენი ვიცილეო ფოთში. მომყიდა ახალგაზრდა კაცმა. ყიდვის დროს იქ იყო ჩემი კარგი ნაცნობი ბერიკაცი გოჩა დაღანდია. ნახეთ ის კაცი და ჰკითხეთო. მაგრამ ოფიცერს სრულუბრით არ სურდა მოესმინა ყარამანისათვის. ოქმი შეადგინა ყარამანზე ჯა დაპატიმრა. ხოლო ქაზიმ მეჩონგურე გაუშვა, — შენ წადი სახლში, ქურდი ნაპოვნია, შენ არაფერ შეუაში არ ხარო. წამოსვლისას ყარამანს უთხრა, მე კაცი არ ვიყო, თუ გოჩა დაღანდია აქ არ ჩამოვიყვანო. წამოვიდა ქაზიმ მეჩონგურე, მაგრამ გული დათანაღრებული ჰქონდა, ებრალებოდა უდანაშაულო ყარამანი. იმ დამეს არ უძინია, სული ერთი ჰქონდა როდის გათენდებოდა, რომ ფოთში წასულიყო. ადრე დილით წავიდა კიდეც. ორი დღის შემდეგ ქაზიმ მეჩონგურე გამოჩნდა ქალაქში. მას ახლდა თეთრწვეროსანი მოხუცი. ჯმუხა კაცი. ეს იყო გოჩა დაღანდია, ფოთში განთქმული ნალბანდი. უმაღლე პოლიციაში ოფიცერს მიაკითხეს. ოფიცერმა ახედ-დახედა და ზრდილობიანად უთხრა, დაბრძანდიო. სკამი მიაწოდა. შენს სიტყვას უნდა დავენდოო და დაწვრილებით, მართალი გულით მოგვიყევი, რაც შენი თვალით ნახე და რაც შენი ყურიით გაიგონეო. ჯერ აჩვენეს ყარამანი, თუ იცნობო. როცა გამოიყენო და სახელიც წამოიძახა, ოფიცერს თითქოს ეჭვი აღარ შეპარვია, რომ ყარამანს იცნობდა. გოჩას საუბარმა და ნამბობმა ოფიცერი დაარწმუნა, რომ ყარამანი მართალი იყო. უნდა გაენთავისუფლებინა, მაგრამ უფროსის გარეშე ვერ გაბედა. უფროსი თბილისში იყო წასული და მას დაელოდა.

ორი დღის შემდეგ თბილისიდან დაბრუნდა პოლიციის უფროსი, მაგრამ ყარამანის განთავისუფლებას აკიანურებდა. მაშინ ქაზიმ მეჩონგურემ გოჩას უთხრა:

— ჩემო გოჩა, ამ ოფიცერს საჩუქრად მოვუყვან ჩემს ყოჩს. აი, ნახავ, თუ არ გაანთავისუფლებს ყარამანსო.

— ჩემო ქაზიმ, ყარამანისათვის ცხენი დაკარგულია, ერთი ყოჩიც

ზვარაკად შემოვივლოთ თავზე და ვიხსნათ უბედური, თორემ შეიძლება საპატიმროში გაგზავნონ. ძალაუფლება მათ ხელშია და ჩვენ რას გავხდეთ-ბოი.

შეიძლება
ეროვნული
განმათავისუფლებელი
ბრძოლა

მონახეს შუაქაცი. მეორე დღეს ჩამოიყვანეს ყოჩი და ოფიცერს სახლის კარებთან დაუბეს. ეს რააო, რომ იკითხა ოფიცერის ცოლმა, უპასუხეს: ეს საჩუქარი მოგართვათ თქვა უთხარით, ქაზიმ მეჩონგურემ, და იგი მიხვდებო!!

გაანთავისუფლეს ყარამანი.

ყარამანმა და ქაზიმ მეჩონგურემ დიდი პატივი მიაგეს გოჩა დალანდიას, ამ პატიოსან მოხუცს და ერთი კვირის შემდეგ ფოთში გაისტუმრეს.

მინაწერი პირველი: ჩემს დედუღეთს ძალიან უყვარდა ყარამან მეგრელი. მის ოჯახს ყველა კეთილად ახსენებდა ხოლმე. შეეცოდნენ, ეს რა უბედურება მოსვლიათ. ქაზიმ მეჩონგურემ თქვა, რითიმე ავუნაზლაუროთ ყარამანს ეს ზარალიო... და თვითონ ითავა ეს საქმე. ვის რა შეეძლო, ის გაიღო... ყარამანი თავს იკლავდა — არა, არაო. მაგრამ ქაზიმ მეჩონგურემ თავისი გაიტანა... და ყარამანის მეუღლეს ჩააბარა.

— აბა, ახლა შენს ზარალს ვინ ავინაზლაურობს? — სინანულით ჰკათხა ყარამანმა ქაზიმ მეჩონგურეს.

— შენ ხომ გადაგარჩინეთ ჩემო ყარამან და იმ ყოჩს ჩვენი ჭირი წაუღია, ჩვენ ვიყოთ კარგად, — მხარზე ხელი დაჰკრა ქაზიმ მეჩონგურემ და ალერსიანი სიტყვებით გამოემშვიდობა.

მინაწერი მეორე: ვის არ იცნობდა ქაზიმ მეჩონგურე, რა საიდუმლოებას არ გაიგებდა! მან ისიც გაიგო, რომ პოლიციის უფროსს ჰყავდა ქურდები. იპარავდნენ საქონელს, ცხენებს, ჰყიდდნენ. აწყობდნენ ფათერაკებს, ჰყიდდნენ სახელმწიფო ცხენებს, მერე იჭერდნენ „ქურდებს“ და ათავისუფლებდნენ იმას, ვინც ბლომად გაიღებდა ქრთამს. ამჯერადაც ასე იყო. ყარამანი და ქაზიმ მეჩონგურე მოხვდნენ პოლიციის მიერ მოწყობილ ხაფანგში. ასე თანდათან ნაქურდალით ივსებოდა პოლიციის უფროსის ქისა ოქროს უზალთუნებით. ყველაფერს მიხვდა ქაზიმ მეჩონგურე, მაგრამ რა უნდა ექნა: როგორც იტყვიან ხოლმე, დრო ასეთი მმართველების სასარგებლოდ მოქმედებდა, ძალაუფლება მათ ხელში იყო და ჩუმად უნდა ყოფილიყო, თორემ ისეთ შარს მოსდებდნენ, ციმბირი უკან დარჩებოდა.

სუ! ეუბნებოდა გული... და ისიც სდუმდა. ეს საიდუმლო გაუმხილა მხოლოდ ერთ კაცს — ყარამანს.

— მოვა დრო და საწყალი კაცის ნავიც გაინაპირებს და მაშინ ვნახოთ! — ეს თქვა ყარამანმა და დარდიანად გააბოლა მაგრად გატენილი ჩიბუხი.

ეს ყველაფერი მოხდა ყავახანაში. ახლა სადაც ტაქსების მოედანა, აქ იყო ორსართულიანი წოწოლა ყავახანა, აქვე იყო ბაზარი, მწვანე ბაზარი. ქაზიმ მეჩონგურე, როცა ყავახანაში შევიდა, იქ დახვდა ქობულეთელი მეჩონგურე ხუსეინ ბაჯელიძე. ხუსეინი ყვავილით ადრე დაბრმავებულა, მაგრამ საოცრად გონიერია, ყველაფერს თავისით აკვლევს. ქობულეთიდან მარტო ჩამოდის ქალაქში და თვითონვე აკვლევს ქუჩებს. ქაზიმ მეჩონგურეს იქ დახვდა ხუსეინ მეჩონგურე, მაგრამ არ იცნობდა. ერთმანეთს სახელი კი გაეგონათ, რადგან ერთიც და მეორეც ჩონგურით იყო განთქმული. ქაზიმ მეჩონგურეს ვიდაცამ წასჩურჩულა აი, ის არის მეჩონგურე ხუსეინ ბაჯელიძე.

— გამარჯობა ბატონო ხუსეინ! — ზრდილობიანად მიმართა ქაზიმ მეჩონგურემ.

— გაგმარჯოს, ვინა ხარ? — ცნობისმოყვარეობით იკითხა ხუსეინ მეჩონგურემ.

— მე ვარ ქაზიმ მეჩონგურე, ფალავა.

— პა, გამიგონია, გამიგონია. მოდი აქეთ ყმაწვილო, შენთან საუბარი მინდა. შენთან პაექრობაც მინდა, მე შენ გელოდი... მე შენთან შეხვედრას ვნატრობდი... და აი, შევხვდით ერთმანეთს კიდეც, — გაღიმებით თქვა ხუსეინ მეჩონგურემ.

ქაზიმ მეჩონგურე ახლოს მიუჭდა ხუსეინ მეჩონგურეს. მათ ირგვლივ ცნობისმოყვარეობა რკალი შეიკრა. ყველა ფიქრობდა, რომ ამ ორთა შორის პაექრობა გაიმართებოდა და აინტერესებდათ ვინ ვის აჯობებდა.

ვინ იცის რას ფიქრობდა ხუსეინ მეჩონგურე.

ვინ იცის რას ფიქრობდა ქაზიმ მეჩონგურე.

ხუსეინ მეჩონგურემ თქვა: — მისმენ?

— კი, — იყო პასუხი.

— არა, თუ მისმენს პატივცემული ქაზიმ მეჩონგურე?

— კი გისმენ პატივცემულო ხუსეინ! — უპასუხა ქაზიმ მეჩონგურემ.

— მაშ, ისმინე ჩემი სიტყვა და შენგან პასუხს მოველი...

ხუსეინ მეჩონგურემ დაიწყო ასე: იყო სოფელი ულამაზესი, მთაგორიანი. ერთ პატარა ბორცვზე ორი მეზობელი ცხოვრობდა — პაატა და ბაგრატა. პაატას ყურძენი უყვარდა, რადგან იქ დაბლარი არ ხარობდა, მაღლარი ადგსა გააშენა. ერთი ვაზი იზარდა, იზარდა და მოეხვია ბაგრატას თხმელას. თხმელა მაღალი იყო. მთლად დაბურდა ადგსამ თხმელა. თხმელა ისეთ ადგილას იდგა, რომ ეს ბაგრატამ გვიან შენიშნა. როცა ნახა, მის თხმელას ყელზე ეხვეოდა პაატას ვენახი, ბრძანა, უკან გადაეგდო

პატრონს, თორემ... აქეთ საით უნდა გადმოვედო უზარმაზარ თბილისში
ასული ადესა და პაატამ მდაბლად თქვა: იყოს მერე, ჩემი ასული შენს
ვაჟს ეხვევა და რაა აქ საწყენი?! ბაგრატამ ბრძანა, შენს ასულს ვინ
მოაშორებ ჩემს ვაჟს, არ ვიცი რას ვიზამ! ბორცვს ქვემოთ ცნობილობდა
ჭორიკანა მეზობელი. იმან რომ გაიგო, წააქეზა ბაგრატა—პაატა ვინ არის,
რომ თავისი გაიტანოს. ყური რომ არ ათხოვა, მეორე დღეს უხსენებელივით
ჩაჰსისინა ყურში: პაატამ თქვა, ბაგრატას ვინ ჰკითხავს ქვეყნის ავან-ჩა-
ვანს, მის ტყეს თუნდაც მე დავიკავებ მთლად. მესამე დღეს დაუმატა:
ბაგრატა გულღვარძლიანი და გაუტანელი კაცია, აქედან უნდა გავაქციო.
მერე კიდევ დაუმატა... კიდევ და... ჯერ ნაპერწკალი, მერე ცეცხლი გაჩა-
ლდა, მერე ალი აენთო... და ბაგრატამ ძირში მოსჭრა პაატას ადესა და
ლობის იქით გადაუგდო. ქალი ქალს წაეკიდა, შვილი შვილს, პაატა ბაგ-
რატს... და იმ ლამაზ ბორცვზე ჯოჯოხეთი აღუდგა. ბაღში შემოჩვეული
ბუღბუღი აღარ გალობდა, შორს გადაიკარგა, ვარდები დაჰყენენ, ვაზებს
ძირები გაუხმა, წყარო დაშრა...

ჰეი, ქაზიმ მეჩონგურე, რას მიუზღავდი პაატას, ბაგრატას და ჭორი-
კანა მეზობელს, რას იტყოდი იმაზე, რომ იქ სიძულვილმა წაღეკა სიყვა-
რული?

— ბრძანება შენი ხუსეინ მეჩონგურე, ჭორიკანა მეზობელს უდაბურ
კუნძულზე გავასახლებდი და იქ შიმშილით ვაწამებდი, მერე მის მძორს
მხეცთა კერძად გავხდიდი. პაატას და ბაგრატს შორის ია-ვარდებს დავ-
თესდი. ორივეს ბაღში ადესას მოვაშენებდი, ერთ თავს აქეთ გადმოვეშ-
ვებდი, მეორე თავს — იქით, რომ ერთმანეთს ჩახუტებოდნენ ვაზები,
ვენახებს მოესხათ ბევრი ნაყოფი, ორივეს ეზოში ყურძნის ხარმანი მდგა-
რიყო, მერე დაეწურათ და ალისფერი წვენით ქვევრები აევსოთ. ხანდახან
მე და შენ დავეპატიჟებინეთ და ცოტ-ცოტა დაგველია ადესა, ნელ-ნელა
შევმოვრალიყავით და ჩვენი ჩონგურებით ლამაზ-ლამაზ გოგოებზე ბაი-
თები გვემღერა...

— პა, შენ მუსლიმანი კაცი ღვინოს სვამ კაცო? — გაოცებით ჰკით-
ხა ხუსეინ მეჩონგურემ.

— მეც ისე ვსვამ, როგორც ბატონი ხუსეინ მეჩონგურე, — უპასუ-
ხა ქაზიმ მეჩონგურემ.

— მე გურულების მეზობლად ვცხოვრობ და გურულებმა ნელ-ნელა
შემატყუეს ღვინო და ბოლოს ისე მივეჩვიე, რომელი გურული ამყევბა
სმაში. შენ ვინ მიგაჩვია, თქვენში ხომ ღვინოს არ სწურავენ? — ჰკითხა
ხუსეინ მეჩონგურემ.

— მე ყარამან მეგრელმა მიმაჩვია, — უპასუხა ქაზიმ მეჩონგურემ
და უამბო თუ ვინ არის ყარამან მეგრელი, მერე დაუმატა: — ყარამანს
ეზოში დიდი ქვევრი უდგას. იმ ქვევრის სტუმარი მე და ყარამანი ვართ.

— კარგი ჩემო ქაზიმ ბატონო. ახლა შენ სხვას რას მეტყვი? — ხუ-

სეინ მეჩონგურემ თავი ამაყად ასწია და ყური ქაშიმ მეჩონგურისკენ მიაკყო.

— მე რა უნდა ვთქვა ბატონო ხუსეინ, შენი სიტყვის ბაღმარეშეშეშე ვიტყვი. მაგრამ რა ვქნა, რომ არ ვთქვა, გეწყინება. აი, რა მიხდა გითხრა: — და ქაშიმ მეჩონგურემ მუხლებს შორის ძოიმწყვდია ჩონგური, ერთი ჩახველა, თან ბოდიში მოიხადა, უზრდელობად არ ჩამომართვათ ჩახველებად და ასე დაიწყო: — ეს მოხდა ჩემს დედუღეთში ძველად. ბაბუაჩემის ნაამბობია. იყო ორი ტყუპი სოფელი ძაზიანა და მთვარიანა. მთვარიანის ერთ ოჯახში მზეთუნახავი გოგო იზრდებოდა. მზიანას ერთ ოჯახში მზეჭაბუკი იზრდებოდა. გოგო და ბიჭმა ერთმანეთი რომ ნახა, სიყვარული ჩაუვარდათ გულში. ისე შეუყვარდათ ერთმანეთი, რომ ცეცხლი ეკიდებოდათ. გოგოს დედა ძალიან მიზეზ-მიზეზა ქალი იყო და სულ იმას გაიძახოდა: — იმ ვაჟს ჩემს გოგოს როგორ შივცემ, გლეხის ბიჭია, ჩემი ასული მეფის შვილს უნდა მივათხოვო. იმ უგუნურს არ ესმოდა სიყვარულის უძლეველი ძალა. გოგოს ბიჭისაკენ მიუღიოდა გული, ხოლო ბიჭს გოგოსაკენ... და ერთ დღეს მოხდა ის, რაც უნდა მომხდარიყო — გოგო ჩუმად გაჰყვა ვაჟს. ვაჟის ქორწილში ბაბუაჩემიც ყოფილა და ხშირად იტყოდა თურმე — ისეთი ლამაზი ვაჟის და გოგოს მნახველი არა ვარო. პატარძლის დედას კი სძულდა სიძე. — არც ქორწილში ყოფილა და არც მერე ნახულობდა ასულს. პატარძალს სული სძლევდა, დედა ენატრებოდა. რამდენჯერ კაცი გაუგზავნა, დედა, შეგვირიგდი და გვინახულო. შვილი ვის შეძლებია და შეუთვალა: — ჩემო საყვარელო ქალიშვილო, შენ ჩემო ერთადერთო ასულო, მირჩეენია უმალ ჯოჯოხეთს მივცე თავი, ვადრე შენ მკერდიდან მოგიგლიჯო. მენატრები, ძალიან მენატრები. მოდი, მნახეო. ერთ დღეს პატარძალი დედის სანახავად წავიდა, თან გაიყოლია მული. ერთმანეთს მონატრებული დედა-შვილი დიდხანს ეხვეოდნენ ერთმანეთს. იმ ღამეს შუალამედე ბაასობდნენ. მულს ეძინა, ისინი კი საუბარს განაგრძობდნენ. დედამ ჰკითხა ასულს:

— გიყვარს შევექეთი?

— რომ არ მყვარებოდა, არც გავყვებოდი ცოლად.

— რომ შეგაძულო ნუსხით. აგერ მეზობელ სოფელში ისეთი ზოჯაა, რომ მისი ნუსხა ქვას გაადნობს. უნდა შეგაყვარებს, უნდა შეგაძულებს. ჰა, რას იტყვი შვილო. — თვალეში ჩახედა ასულს.

— მე ქმარი მიყვარს და ვერ მივატოვებ! — უპასუხა ულფეთმა. დედამ თავი რომ მოაბეზრა, ასულმა გულისგარეთ ისიც უთხრა, ვნახოთ, იქნებ ჩემით მივატოვო. თურმე მული ისმენდა დედა-შვილის საუბარს... და როცა სახლში დაბრუნდნენ, მულმა შავბედი გაუთენა პატარძალს. ძმას შევექეთს უთხრა, ულფეთი გღალატობსო, დედამისს უთხრა, მალე მივატოვებ, შენ დაგიბრუნდები და ვისაც გინდა იმას მიმათხოვეო.

გაქს სიცოცხლე არარად მიაჩნდა თუ ულფეთი არ ეყოლებოდა. თავს უფრო
მორევს მისცემდა, ტანზე ნავთს გადაისხამდა და ცეცხლს მოიკიდებდა,
ჯოჯოხეთში გადახტებოდა. ამ ჭორით გულმოკლულმა გაქმა ჰქონდა
ვარელ ცოლს:

— შენ მე მალატობ? უნდა მიმატოვო და სხვას გაჰყვე ცოლად?

— ჰო, სხვას უნდა გაყვე, შენ აღარ მიყვარხარ, — გულუბრყვი-
ლოდ უთხრა ქალმა და ერთი-ც გულიანად გადაიკისკისა. უცებ იგრძნო
მკერდში რაღაც მწარედ დაერჭო. ეს შეეჭმეთა დანა გულში ჩასცა ცოლს
და თან ჩასძახა: — ესეც შენ ღალატისათვის! — თქვა და ტყეს შეაფარა
თავი. მესამე დღეს, როცა მარხავდნენ ულფეთს, სასაფლაოზე დიდძალ
ხალხს მოეყარა თავი. ვინ რას ამბობდა, ვინ რას. კარგი ქალი იყო და
ღალატს როგორ გაივლებდა გულშიო, ალბათ ჭორმა მოწამლა მაგ ოჯა-
ხიო. როცა კუბო საფლავში ჩაუშვეს, სად იყო და სად არა, შეეჭმეთი
გამოჩნდა. იგი პირდაპირ მივიდა საფლავზე და ხმამაღლა თქვა:

— ხალხო, ერთი წუთით მომისმინეთ. თქვენ ახლა მარხავთ ჩემს საყ-
ვარელ ადამიანს. მე მიყვარდა იგი, ძალიან მიყვარდა. უმისოდ ჩემთვის
ჯოჯოხეთია სიცოცხლე. მეზობლებო, მაპატიეთ, რომ კაცის მკვლეელი ვარ,
ცოლის მკვლეელი. მკვლეელი საზიზღარია, მაგრამ მე საზიზღარი ადამიანი
არა ვარ. მე დამღუპა ცოლის დედამ და ღმერთმა მას მოჰკითხოს ცოდვა-
მადლი. მე ვინც მიყვარდა, მასთან ვიყავი, მასთან ვარ და მასთან ვიქნები.
მშვიდობით ჩემო კეთილო მეზობლებო — ეს თქვა და მის ხელში დანა
აეღვარდა... შიგ გულში ჩაიცა, ჩაიკეცა და ზედ დაემხო კუბოს.

ვიღაც ბრძენმა თქვა: — ასევე ერთად დავმარხოთ. აბა, მოუსვით ნი-
ჩბები... და რამდენიმე წუთის შემდეგ უკვე ყველაფერი დამთავრდა. ხა-
ლხი წავიდ-წამოვიდა. მიჯნურთა საფლავზე ვარდები ეყარა, წითელი ვა-
რდები...

ბატონო ხუსეინ, შენთვის რომ ეკითხა ქვეყნის განმსჯელს, ამ საქმის
სამართალი ჰყავი, რას ეტყოდი? — ქაზიმ მეჩონგურემ ყელი აიღერა და
ჩიბუხი მშვიდად გააბოლა.

— მაშ მომისმინოს ქვეყნის სამართლის მგებელმა ბრძენმა: — ჭორი-
კანა მუღს ენას მოგვეთდი, ცხენის კუდზე გამოვაბამდი და ცხენს ჭინ-
ჭარს ამოვდებდი, რომ გამწარებით ერბინა აღმა-დაღმა. პატარძლის დე-
დას სამარადისოდ დილეგში ჩავამწყვდევდი და სიკვდილამდე მზის სინა-
თლეს არ ვალირებდი. ყოველდღე ვინახულებდი მიჯნურთა საფლავს, იქ
ჩამოვკრავდი სიმებს და ლექსებს ვიღალადებდი ღვთის დალოცვილ საყ-
ვარულზე, ვიტყოდი ორთა მიჯნურთა ისეთ საგალობელს, შვილთაშვი-
ლებს რომ გადასცემოდა... ეს არის ჩემი სიტყვა ბატონო ქაზიმ. შენ რას
იტყვი? — თქვა ხუსეინ მეჩონგურემ და ყასიდად ჩამოჰკრა სიმებს თი-
თები, ჩამოჰკრა და ქაზიმ მეჩონგურის გასაგონად ესეც თქვა:

— შეხედე ჩვენს მთებს, სისხლი სდით, ნისლი თვალებში ჩასწოლია —
ოხვრა-ყვნისა ისმის. როდის იქნება ამ ამაოების დასასრული? თუ ბრძენი
ხარ, თქვენი ამაზე.

ქაზიმ მეჩონგურემ თქვა: — მე ბრძენი არა ვარ, მაგრამ გიგანური ძალით
ყველაფერს დასასრული აქვს. კაცი დაიბადება, გაიზრდება, დაბერდება
და მოკვდება. ასეა ბედის ხალხისა. რაც დღეს გვაწუხებს, ხვალ ის აღარ
იქნება. რაც დღეს გვტანჯავს და სულს გვიხუთავს, ხვალ ის აღარ იქნება.
მე ამ იმედით ვცოცხლობ, ხუსეინ ბატონო. აგერ, ახლა არ იყო ცეცხლთა
კიდება და ხოცვა-ჟლეტა?

ხუსეინ მეჩონგურემ თქვა: — მეც მჯერა, რომ აჭარა მუდამ ამ შავ-
ბედში არ იქნება. სკოლებიც გვექნება, „დედა ენას“ ისწავლიან ჩვენი
ბავშვები. მუდამ ასე მიტოვებულნი და დედის მკერდიდან მოგლეჯილნი
აღარ ვიქნებით, ჩემო ბატონო. მე ასე მჯერა. მე ამ იმედით ვცოცხლობ...
მაშ, ვთქვათ სიმღერა აჭარის მომავლისა...

ქაზიმ მეჩონგურემ თქვა: — ბატონო ხუსეინ, შენ ოღონდ იმღერე
და მე ღირსეულად ბანს მოგცემ, ვიმღეროთ მზის ჩასვლამდე.

და დღუღუნდება ორი ჩონგური.

და გალობდა ორი მეჩონგურე.

შენ გიმღეროდნენ ჩემო აჭარავ, შენს მომავალ ბედნიერ დღეებს უმ-
ღეროდნენ სიმღერა.

შენზე გალობდა, ჩემო აჭარავ, მამულ-დედულის ორი ღირსეული
შვილი, ორი მეჩონგურე.

მინაწერი პირველი. ჩვენი მეჩონგურეები ყავახანიდან რომ გამოვი-
დნენ და მთავარ ქუჩისაკენ მოუხვიეს, ფაიტონი მიუახლოვდა. კაცი, რო-
მელიც ფაიტონში იჯდა, მემედ-ბეგ აბაშიძედ შეიცნეს.

— აბა, ჩემო ქაზიმ, ერთი კარგად შეხედე, იქნებ თვალი გატყუებს.

— დიახ, ის არის. ფაიტონი გაჩერდა. ჩვენსკენ მოდის, — გაოგნებით
თქვა ქაზიმ მეჩონგურემ.

მემედბეგ აბაშიძე მეჩონგურეებს რომ მიუახლოვდა, იცნო ისინი და
ჩვეული რიხით თქვა: — აი, ჩემს მეჩონგურეებს სად შევხვდი. მობრძან-
დით, მობრძანდით. აი, ფაიტონი დამითმია თქვენთვის. ანდა ჩემთან ერ-
თად წამობრძანდით. მე თქვენთან საქმე მაქვს.

— კი ბატონო, სადაც გვიბრძანებ, იქ წამოვალთ, — ერთხმად წარ-
მოთქვეს მეჩონგურეებმა. უნდოდათ ეკითხათ, როდის ჩამობრძანდით, გა-
ვიგეთ პატიმარიაო, მაგრამ დაერიდათ და ჩუმად ჩასხდნენ ფაიტონში.
მათ მემედბეგიც გვერდით მიუჯდა. მეფაიტონემ ცხენებს მათარაზი შემო-
ჰკრა, თან ჰკითხა:

— ახლა საით?

— შენ რომ იცი იქით.

მინაწერი მეორე. მეორე დღეს დილით ქაზიმ მეჩონგურე აივანზე და ფიქრობდა: — „რა კარგი კაცია მემედბეგ აბაშიძე, თავმდაბალი კაცია. მერე და რამხელა კაცებს შეჭიდებია. მას თავისი, პირადი ცხოვრება; არამედ უბრალო ხალხის ცხოვრება. ახლა დიდი ბრძოლაა ერთიანი საქართველოსათვის. ქართველი ყველა ერთია — ეს მუსლიმანი ქართველი იქნება თუ ქრისტიანი ქართველი. ერთმანეთს მხარი უნდა დაუჭიროთ, თორემ აჭარას დავლუბავთო. უნდა ვებრძოლოთ სედაიმილეტლებს, ისინი აჭარის გამყიდველები არიან და მას ძირს უთხრიანო. ახლა თვითეულ კაცს შეუძლია ქვეყნისათვის კარგიც გააკეთოს და ცუდიცო.

შენ, ქაზიმ მეჩონგურე.

შენ, ხუსეინ მეჩონგურე.

შენც, ხიხაძირელო ქოჩახელავ.

ჩვენი კუთხის მელექსეები ხართ. ჩვენი კუთხის პოეტები თქვენ ხართ. იცით პოეტებს ხალხისათვის რა დიდი სიკეთის მოტანა შეუძლიათ?! ჰოდა, თქვენი ნიჭი და უნარი ახლა უნდა უმღეროდეს ჩვენს ხალხს, ჩვენს დედა ენას, ქართველი ხალხის ერთიანობას, ჩვენი ქვეყნის ერთიანობას. თქვენი სიმღერის ყოველი მეორე სტრიქონი ასე უნდა თავდებოდეს: გაგიმარჯოს ჩემო დედა საქართველოვ! დიახ, მე ახლა უნდა ვიფიქრო, ბევრი უნდა ვიფიქრო, რომ ერთი კარგი სიმღერა გამოვიგონო... გამოვიგონო და სულ იგი ვთქვა მთასა და ბარად. აი, კიდევ მომდის ეს ლამაზი აზრები:

მე შენ მიყვარხარ დედა საქართველოვ,
მე შენ შემოგველები დედა საქართველოვ,
ჩვენ ერთი ვიყავით დედა საქართველოვ,
ჩვენ ერთი ვართ დედა საქართველოვ,
ჩვენ ერთი ვიქნებით დედა საქართველოვ!

იჯდა აივანზე და ფიქრების აკილოებს გულის კედელზე ჰკიდებდა ქაზიმ მეჩონგურე, რომ შემდეგ ლექსად აღმოეთქვა მთასა და ბარად.

(გაგრძელება იქნება)

ჟორჯია ჟანგჟიკი

ზღვის კაპიტანი

ჰემარიტი ვაჟაკობა უბედურების
ჟამს ვლინდება.

ფრანსუა არუე

ბათუმის საზღვაო ტექნიკუმის მისაღები კომისიის ფოსტა, როგორც ყოველთვის, აშჯერადაც ხვავრიელი ჩანდა. ტექნიკუმის დირექტორი მირიან უსტიაშვილი განსაკუთრებული ყურადღებით ათვალიერებდა მთიელი ვაჟების საბუთებს. პედაგოგებს დაცდილი ჰქონდათ: მთა-გორიანი ადგილებიდან ჩამოსული ქაბუკები უფრო ჯანმადარნი და შრომაში გამოწრთობილნი იყვნენ, ვიდრე ზღვისპირეთის ახალგაზრდები. სახელდახლოდ გაკეთებული ლურჯი კონვერტი მოჰყვა ხელში დირექტორს. საფოსტო შტემპელის ფერმკრთალ ნაკვალევზე ძლივს ამოიკითხა: „ჩოხატაურის რაიონი“. მას გაელიმა. მთიელიაო, გაიფიქრა და ფრთხილად გახსნა კონვერტი. სულ სამი ფურცელი იდო შიგ: განათლების მოწმობა, დახასიათება და განცხადება. უსტიაშვილმა ეს ბოლო ფურცელი აიღო და კითხვა დაიწყო: „უხლა მთელი ჩემი სურვილები, მთელი ჩემი არსება მიისწრაფვის იქითყენ, რომ გამოვიდე საბჭოთა გემების წამყვანი, ზღვებისა და ოკეანეების გადამლახველი...“ ამ, ჯერ კიდევ ბავშვური ხელით ერთიმეორეს მიჯრილი სტრიქონების ქვეშ ეწერა: „ბჟოლიეთელი ჟორჟიკა ანთიძე“. ეს დედის ჟორჟიკა მისთვის უფრო სასიამოვნოდ ჟღერდა მაშინ და შემდეგშიც, ვიდრე დაბადების მოწმობაში ჩაწერილი გიორგი. ჟორჟიკას ბავშვობა მდინარე გუბაზეულის სანაპიროზე შლიდა ფრთებს. ეს ნაკადული არხეინად მიედინება მთებიდან ჭალისაკენ, თითქოს გულის მაამებელი სიმღერა მოაქვს თან. მაგრამ საკმარისია ქეციმერას და ფეტოურას მთე-

ბის მწვერვალზე წვიმის ღრუბლები გამოჩნდეს, გუბაზეული უკვე გერ-
ეტევა თავის კალაპოტში. მაშინ იგი, რაც კი გზად შემოხვდება, ყველა-
ფერს წალეკვით ემუქრება. გიორგი და მისი ტოლები არაერთხელ შე-
მიან მის ტალღებს. ვაჟაცდებოდა გიორგი. მდინარე გუბაზეული უკვე
წარმოდგენაში, თითქოს პატარავდებოდა. გიორგის მამა სილოვანი, ლა-
რიბი გლეხის შვილი, ამაყობდა იმით, რომ ჩოხატაურის რაიონის რჩეულ
ვაჟაცთა ლაშქარში მისი სამი ვაჟიშვილიც ერიო. ოჯახი წელში გაიმართა,
დოვლათითა და სიხარულით აივსო. მაგრამ ამ სიამტკბილობას უცბად
მოედო ბოლო. დაიწყო დიდი სამამულო ომი. აბორგდა ხალხი. მთელი
ქვეყანა სამკვდრო-სასიცოცხლო ომში ჩაება. გიორგის უფროსი ძმები
ლევანი და ალექსანდრე პირველივე დღიდან ეკვეთნენ დუშმანს. ორივე
ძმა შეეწირა ფაშისტურ ურდოებთან ბრძოლას. ქრისტინე და სილოვანი
მძიმედ განიცდიდნენ ვაჟაცების დაღუპვას. იმ დღეებში თითქმის ყოველ
ოჯახში მოთქვამდნენ და წყევლა-კრულებით იხსენიებდნენ გერმანულ ბარ-
ბაროსებს. გიორგიც ძლიერ განიცდიდა ძმების დაღუპვას. გადიოდა დრო
— ყოველგვარი სენისა და გულის კრილობის უებარი წამალი. ცოცხალი
ადამიანი ხომ ყოველთვის რაღაცა სიახლისა და საიდუმლოებით სავსე
მომავლის მოლოდინშია. მას მრავალი გამოუცნობი რამ ეძალემა და იგი
ოცნებობს, ფიქრობს: რომელ შარას დაადგეს გზაჯვარედინზე გასული?
გიორგიც მომწიფდა და ჩაუფიქრდა ცხოვრებას.

ზღვა, ზღვა იზიდავდა...

ბოლოს გაბედა და მოკრძალებით გადაუშალა თავისი გულის წადები
მშობლებს: მეზღვაურობა მწადიაო. განა იმას თქმა უნდა, რომ დედ-მამას
არაფრის დიდებით არ უნდოდა ერთადერთი შვილის ოჯახიდან წასვლა,
მაგრამ გიორგი ვერ დაიყოლიეს.

— ჟორჟიკა პირწავარდნილი შენი სურათია, ჩემო სილოვან. შენ ხომ
ახლაც ამ სიბერისეჟამს, აუტანლად ჯიუტობ ხშირად. — გაცხარებით ეუ-
ბნებოდა ქრისტინე ქმარს.

— კვლავ აკაკანდი ახლა. ვიდრე მთელ საქართველოს არ შემოიბრუნ-
შენი გაჩერება არ იქნება. ჟორჟიკა უკვე ვაჟაცია. სადაც მოეპოიანება,
იქითკენ წავიდეს. — პასუხობდა ცოლს სილოვანი, თუმცა თვითონ სად-
ღაც გულის სიღრმეში ნანობდა, არ უნდოდა შვილის ბედი ფათერაკიან
ზღვას დაკავშირებოდა.

ყველაფერი ეს არც კი იცოდა დირექტორმა. ანდა საიდან ეცოდო-
ნებოდა? მან კიდევ ერთხელ გადაავლო თვალი თეთრზე შავად დაწერილს
— „ბჟოლიეთელი ჟორჟიკა ანთიძე“ და კვლავ გაეღიმა. შეიდგლასდამ-
თავრებულის მოწმობა გადაათვალიერა: „ფრიადების“ მწკრივში მხოლოდ
სიმღერაში ჩაეწერათ „ოთხიანი“! დახასიათებაში ეწერა: „სკოლაში სწავ-
ლის დროს ანთიძე აქტიურ მონაწილეობას ღებულობდა სასკოლო-საზო-

გადოებრივ საქმეებში. იყო სკოლის კედლის გაზეთის რედაქტორი და ისტორია-გეოგრაფიის საგნობრივი წრის ხელმძღვანელი...". აი, იქნებ რამაი საქმე, ჩემო „ბეოლიეთელო ჟორჟიკა“, ახლა გასაგებია, მაქონდათ „მიისწრაფვი“ ზღვაში. შენ, ალბათ, უკვე „მოინახულე“ ყველა ზღვა და ოკეანეო, გაიფიქრა სასწავლებლის დირექტორმა და მიმღები კომისიის წევრები მოათვალისწინა. მისი მზერა ქართული ენის მასწავლებელზე რუსუდან მიქელაძეზე შეჩერდა. ეს სიმპატიური ახალგაზრდა ქალი, მუქ-ყავისფერი, ოდნავ ატალღებულ თმაში ქათქათა ზოლი რომ დაჰყვებოდა, უკვე ვეტრან მასწავლებლად ითვლებოდა. იგი ყოველ წელს, გაზაფხულზე დადიოდა მთა-ბარად, თავს უყრიდა ახალგაზრდებს და საზღვაო ტექნიკუმის კურსდამთავრებულებზე, შორეული ცურვის კაპიტნებზე და გემთმექანიკოსებზე ესაუბრებოდა. მასწავლებლის მიზანი იყო ქართველ ქალიშვილებსა და ვაჟკაცებში მეზღვაურის უძველესი პროფესიისადმი აღეძრა ინტერესი (იმ წლებში საზღვაო ტექნიკუმში ქალიშვილებსაც ღებულობდნენ). დირექტორმა მოგონებებს თავი ანება, მიმღები კომისიის საქმიანობას დაუბრუნდა და თქვა:

— ქალბატონო რუსუდან! თქვენს გარჯას არც სოფელ ბეოლიეთში ჩაუვლია ამოდ. ნახეთ, რა ვაჟკაცი გეყოლებათ ჯგუფში. — თქვა უსტი-
ამვილმა და მიქელაძეს ჟორჟიკა ანთიძის საბუთები გადასცა.

ეს ხდებოდა 1943 წლის იმ საშინელ დღეებში, როცა ფაშისტური ჯარდოები უტევდნენ ჩვენს ქვეყანას. ბეოლიეთელი ჟორჟიკა ანთიძე საზღვაო ტექნიკუმის გეგმავყვანი განყოფილების მოსწავლე გახდა. ჩვენი სასწავლო აუდიტორიები მთავარი შენობის მესამე სართულზე იყო, საიდანაც კარგად მოჩანდა ზღვა. გიორგი ფანჯარასთან იჯდა და თვალს არ აშორებდა ხან ნავსადგურისაკენ მიმავალ და ხანაც პორტიდან ღია ზღვაში გასულ გემებს. 1944 წლის მარტში საბჭოთა კავშირის თავდაცვის სახელმწიფო კომიტეტის ბრძანებით ბათუმის ტექნიკუმში საზღვაოსნო სასწავლებლად გადაკეთდა. პედაგოგიურ კოლექტივში მოიწვიეს საქმის მცოდნე, გამოცდილი მასწავლებლები. ისინი ყველაფერს აკეთებდნენ, რომ მაღალკვალიფიციური კადრები მოემზადებინათ საზღვაო ფლოტისათვის. შორეული ცურვის კაპიტნები პეტრე ალიხანოვი და მიხეილ დგოროვენკო, გემთმექანიკოსი გრიგოლ პოდოპრიგორა დღენიადაც ჩვენთან იყვნენ, ზღვას გვაყვარებდნენ, ნამდვილ მშობლიურ ზრუნვას იჩენდნენ. საზღვაო ასტრონომიის ბრწყინვალე მცოდნე ნიკოლოზ ივანოვ-ნოვიკოვი და მაგნიტური კომპასის დევიაციის განადგურების შესანიშნავი ოსტატი ევგენი შაპოშნიკოვი თავიანთ ლექციებს ამდიდრებდნენ საკუთარი პრაქტიკის მაგალითებით. სასწავლებელში კურსსანტებს ზრდიდნენ საბჭოთა ფლოტის საუკეთესო ტრადიციებზე. არ გვქონდა სახელმძღვანელოები. მათ ცვლიდნენ ხელნაწერები, რომლებსაც ადგენდნენ მასწავლებლები: მასალათა გამძლეობაში და მანქანათა ნაწილებში — ქრისტოფორ მნაცა-

კანოვი, საზღვაოსნო პრაქტიკაში — მიხეილ დვოროვენკო, მანქანათმშენებლის კომპასის დევიაციაში — ევგენი შაპოშნიკოვი, თეორიულ მექანიკაში — ოსმან აბაშიძე, ტექნიკურ ხაზვასა და მხაზველობით გეომეტრიაში — კოლოზ გორდაძე და სხვები. არ გვქონდა თვალსაჩინო ხელსაწყოები, მაშინ საკუთარი ხელით აკეთებდნენ: ნიკოლოზ ივანოვ-ნოვიკოვი, ივანე ალაფანოვი, ვასილ ფისუნოვი. არ გვქონდა მექანიზმების მოდელები და მოქმედი დანადგარები: დაეყავდით გემებზე, ფაბრიკა-ქარხნებში, სხვადასხვა დაწესებულებებიდან მოგვქონდა წარმოებიდან ჩამოწერილი შიდაწვას ძრავები, ტუმბოები, ელექტრომანქანები და ვარემონტებდით სასწავლებლის სახელოსნოში.

დაუვიწყარია, თუ როგორი პათოსით გვიყვებოდა ჩვენ, გემწამყვანი განყოფილების მეორეკურსელებს, მასწავლებელი პეტრე ალიხანოვი ტანკერ „სოვეტსკაია ნეფტის“ ეკიპაჟის უმაღალითო გმირობის ამბავს, რომელიც 1932 წლის მაისში ინდოეთის ოკეანეში მოხდა. კაპიტნის თანაშემწე ვლადიმერ შაბლია, შემდგომ სახელგანთქმული კაპიტან-ტანკერისტი, ვახტანგ იყო მაშინ. გვარდაფუის კონცხი უნდა გამოჩენილიყო მალე, მაგრამ მის მაგიერ შაბლიამ აღმოებებული გემი შენიშნა ჰორიზონტზე. ეს გემი საფრანგეთის სამგზავრო ლაინერი „ჟორჟ ფილიპარი“ იყო. საბჭოთა ტანკერი შორეულ აღმოსავლეთიდან ბრუნდებოდა, სადაც მან ბენზინი ამოტვირთა. კაპიტანი ალექსეევი თანაშემწეებს მოეთათბირა. ასობით ადამიანს სიკვდილი ემუქრებოდა. ბევრი ფიქრის დრო არ ჰქონდა კაპიტანს და, მიუხედავად იმისა, რომ გემის სატვირთო ტანკები არ იყო დეგაზირებული, ბრძანება გასცა:

— სრული სვლით წინ, ცეცხლმოდებულ გემისაკენ!

ასეთი რამ ზღვაზე ნაოსნობის ისტორიაში პირველად ხდებოდა. ტანკერი მიდიოდა ხანძარმოდებულ გემთან! „სოვეტსკაია ნეფტის“ მეზღვაურები საკუთარი სიცოცხლის რისკით იბრძოდნენ მგზავრებისა და მეზღვაურების გადასარჩენად. მათ სიკვდილს გამოსტაცეს მრავალი ქალი და მოზუცი, უმწეო ბაღლი და ავადმყოფი, სულ 437 მგზავრი და მეზღვაური. აი, რას წერდა ამაზე ყოველკვირეული „ბრიტიშ უიკლი“: „მსგავსად იმისა, როგორც ცინულმჭრელ „კრასინის“ საგმირო საქმეები ჩაიწერა არქტიკის გამოკვლევათა ანალებში, საბჭოთა ტანკერის ეკიპაჟის მოქმედება ინდოეთის ოკეანეში სათანადო ადგილს დაისაკუთრებს ზღვაოსნობის ისტორიაში“.

ჩვენ ბევრი რამე მოგვისმენია მასწავლებლებისაგან საზღვაო-სავაჭრო ფლოტის გემების „დეკაბრისტის“, „დონბასის“, „ბოლშევიკის“, „კურსკის“, „ვოროშილოვის“, „ი. სტალინის“ და სხვათა მეზღვაურების გმირობაზე. ისინი ხომ წარმატებით ებრძოდნენ მტერს და პირნათლად ასრულებდნენ საბრძოლო დავალებებს. ჩვენ მთელი გულისყურით ვუსმენდით რუსუდან მიქელაძის მონათხრობს ცინულმჭრელ „სიბირიაკოვის“

გმირულ საქმეებზე, რომელმაც 1942 წლის აგვისტოს კარის ზოგადად მცირეწლოვანი ქვემეხების ცეცხლი დაუშინა სახაზო გემ „ტიმოთეოვს“ ანუ უნდოდა მისი ყურადღება ჩელუსკინის კონცხისაკენ მიექცია. მაშინ ყინულმტვერულ „სიბირიაკოვს“ კაპიტნობდა ახალგაზრდა გემწამყვანი ანატოლი კაპარავა, რომელმაც იმ ურთულეს სიტუაციაში ერთადერთი სწორი გადაწყვეტილება მიიღო: მტერზე იერიშის მიტანა!..

დიდ სამამულო ომში გამარჯვების თარიღს ჩვენ სასწავლებლის კედლებში შევხვდით. დაღა მშვიდობიანი შრომისა და სწავლის ნანატრი დღეები. ამავე დროს, ბევრ ჩვენგანს ამჯერად, მშვიდობიანი შრომის პირობებში, რაიმე საგმირო საქმეთა ჩადენა საეჭვოდ მიაჩნდა. ერთხელ ჩვენს მასწავლებელსა და მეგობარს მიხეილ დვოროვენკოს გაუუზიარეთ ეს აზრი.

ო, რა რიგ აფეთქდა იგი:

— როგორ ბედავთ ასეთ რაიმეზე ფიქრსაც კი! განა გმირობის საწინააღმდეგო მხოლოდ ომია? თქვენ რატომ გავიწყდებათ შრომაში გმირული საქმით სსხელმთხვეწილნი სტახანოვი, ჩკალოვი, პაპანინელები, ჩელუსკინელები, რატომ ივიწყებთ იმ თავგანწირვასა და გმირობას, რომელიც გემ „ტიმოთეოვს“ ეკიპაჟმა ჩაიდინა შავ ზღვაზე!

ჩვენ გვახსოვდა დვოროვენკოს ნაამბობი, თუ როგორ მოექცა „ტიმოთეოვს“ სასტიკ შტორმში, 1933 წლის სექტემბერში. გემს მთავარი ძრავი გაუჩერდა. ტალღებმა ნაფოტივით აათამაშეს თბომავალი. ლითონის ტვირთი ქიმისაქენ დაიძრა. სიკვდილის საფრთხის ზარმა ჩამოჰკრა, მაგრამ მის ეკიპაჟს ერთი წუთითაც არ დაუყრია ფარ-ხმალი. იგი დინჯად და საქმის ცოდნით შეუდგა ტვირთის გადანაწილებასა და დამაგრებას, მთავარი ძრავის შეკეთებას... მეზღვაურებმა დაჯანსეგნეს ზღვა!...

ჩქარა მიდიოდნენ სწავლის დღეები.

1946 წლის 24 თებერვლის საღამოხანს, თითქოს მეზი გ.ვარდლო, მოთულოდნელად გაისმა საყვირის ხმა და მყისვე კურსანტების მთელი შემადგენლობა აიშალა. ჩვენ ფეხმარდად ვდგებოდით მწყობრში და რა მოხდაო, ვეკითხებოდით ერთმანეთს, მაგრამ კაცმა არაფერი არ იცოდა. დავწყევთ თუ არა, სასწავლებლის მორიგე ივანე ალიფანოვი აგუგუნდა:

— ამხანაგო კურსანტებო! პორტის საწყობები იწვის. სასწავლებლის უფროსმა ბრძანა: ყველა, ავადმყოფების გარდა, დაუყოვნებლივ მიემგელოს ნავსადგურებებს!

ცეცხლის ალი თითქმის ყველა საწყობს მოსდებოდა, იწვოდა პორტის შიდა მოედანზე ახორგილი ბამბის ბარდანები. ნავსადგურის მუშები და ქალაქელი მოხალისეები, რომლებიც იქვე ახლოს ცხოვრობდნენ, უკვე ებრძოდნენ ხანძარს. კურსანტების ყოველმა ჯგუფმა კონკრეტული დავალება მიიღო. ცეცხლს ქვიშას ვუშენდით, ვედროებით წყალს ვასხამდით,

დასველებულ ბუშლატებს ვაფარებდით, ერთმანეთს ვაცილებდით... ხანძარი რომ დაეძლიეთ, შუალაშე უკვე გადასული იყო. ძლიერ აგზნებულნი დავბრუნდით სასწავლებელში. თითქმის ყველა ჩაგვეძინა ბჭობა-კამათში. რამდენიმე დღის შემდეგ სასწავლებლის უფროსის თანაშემწემ კარანდასოვმა კურსანტების მწყობრის წინაშე ბრძანება წაიკითხა. „ნავსადგურში ცეცხლის ჩაქრობაში განსაკუთრებით აქტიური მონაწილეობისათვის“ სხვებთან ერთად გიორგი ანთიძესაც გამოეცხადა მადლობა პირად საქმეში შეტანით. ეს იყო მომავალი კაპიტნის გიორგი ანთიძის პირველი „საბრძოლო ნათლობა“, რასაც მის შრომა-შემოქმედებაში უბრალოდ არ ჩათვლია...

1947 წლის კურსდამთავრებულნი სახელმწიფო კომისიის წინაშე წარსდგნენ. კომისიას თავმჯდომარეობდა იმჟამად ტანკერ „აზერბაიჯანის“ კაპიტანი მიხეილ რიგერმანი. გიორგი ანთიძემ უკანასკნელი გამოცდა რომ ჩააბარა, კაპიტანმა რიგერმანმა მას მხარზე ხელი დაჰკრა და უთხრა:

— ყოჩაღ, ანთიძე! სანაქებოდ ჩააბარე გამოცდები და მე ჯარწმუნებული ვარ, შენ ასევე სანაქებოდ ინავარდებ ზღვებსა და ოკეანეებზე.

ჩვენი კურსდამთავრებულების უმრავლესობამ, ყურად იღო მასწავლებლების რჩევა და შორეული აღმოსავლეთი აირჩია. ვისაც კი საგზური არ ეყო, მათ საზღვაო სამინისტროს კადრების განყოფილებას მიაშურეს მოსკოვში და იქ მიიღეს დანიშნულება. მათ შორის, ვინც „ჩვენს მხარეში“ ამოყო თავი, ანთიძეც იყო. გიორგიმ ზღვაზე სამსახური მატროსობით დაიწყო, მაგრამ იგი ჩქარი ტემპით მიიწევდა კაპიტნის ბოგირისაკენ. შორეულ აღმოსავლეთში ჩასვლის შემდეგ შვიდმა წელმა განვლო და საზღვაო სამმართველოს ხელმძღვანელობამ გიორგი ანთიძე იმ დროისათვის დიდი საოკეანო გემის „კლარა ცეტკინის“ კაპიტნად დანიშნა. სიყრმის-დროინდელი ოცნება აუხდა გიორგის. ჩვენი თანაკურსელები შორეული ცურვის კაპიტნები ოთარ ჭიქია, გიორგი ბუაძე, ვარუშ ბაკალიანი, იაშა ხუხაშვილი, ვლადიმერ სოროკინი, ლევან მხატვარი, პავლე გორიუცკი, იგორ ზახაროვი, რომელთა მეზღვაურობა შორეულ აღმოსავლეთის ზღვებში დაიწყო, იგონებენ:

— გიორგი ანთიძე, როგორც შტურმანი, გემწამყვანისათვის ძალიან საჭირო თვისებებით იყო დაჯილდოებული. იგი ურთულეს პირობებშიც ბრწყინვალედ მართავდა გემს. მან იმიტაც გაითქვა სახელი, რომ შეუცდომლად განსაზღვრავდა ამინდს ზღვაზე. მეზღვაურები კაპიტან ანთიძეს თვლიდნენ საქმის მცოდნედ და შესანიშნავ ორგანიზატორად. კაპიტანი ანთიძე უყვარდათ იმიტომ, რომ მას ხელქვეითებისათვის ყოველთვის მოეპოვებოდა კეთილი სიტყვა. ანთიძე ჩვენი გამოშვების ავანგარდიდან ერთ-ერთი პირველი დააწინაურეს კაპიტნად და ეს ჩვენ გვეამაყებოდა...

1959 წლის თხუთმეტ ოქტომბერს საბჭოთა კავშირის სატელეგრაფო

სააგენტო თავის სასწრაფო გამოშვებაში თბომავალ „კლარა ცეტკინის“ ეკიპაჟის გმირობაზე იუწყებოდა; მან ცეცხლმოდებული საბჭოთა სამგზავრო გემი „დვინა“ იხსნა დაღუპვისაგან. ორივე ხომალდი შეჩვენებული აღმოსავლეთის საზღვაო სანაოსნოს ეკუთვნოდა. იმ დღეებში ზღვაში იმყოფებოდა უკრაინის ყველა გაზეთი და ჟურნალი ამ ეპოპეას ვრცელ სტატიებსა და ნარკვევებს უძღვნოდა სათაურებით: „გადარჩენილია 547 კაცი“, „სტიქია დამარცხებულია“, „ზღვა ცეცხლი და გმირები“, „ეს მოხდა ანადირის ყურეში“. მეზღვაურების გაზეთი „ვოდნი ტრანსპორტი“ წერდა: „გასაჭირში ჩავარდნილ „დვინასთან“, ხანძრის აფეთქებიდან ორი საათის შემდეგ, პირველი მიიჭრა სამშრალტვირთო თბომავალი „კლარა ცეტკინი“. ამ ხომალდის ეკიპაჟმა კაპიტან გიორგი სილოვანის ძე ანთიძის მეთაურობით დაიწყო ბრძოლა ხანძართან“. ეს ამბავი სოფელ ბეოლიეთშიც ჩაფრინდა. მეზობლის ბიჭუკელამ ანზორმა კაპიტან ანთიძის მშობლებს გაზეთში გამოქვეყნებული სასიხარულო ამბავი აუწყა ჟორჟიკას მამაცობაზე. გიორგის დედას ქრისტინეს სიხარულის ცრემლები მოერია, მამას კი, სილოვანს, სახე გაეზაღრა. მან ქათქათა წვერულვაშზე ხელი ჩამოსვა და თქვა:

— ბარაქალა, შენ ანზორიკავ! ძალიან კაი ამბავი კი მოგვიტანე. გმირის დედავ, შენ რაღა დაგემართა... აბა, მახარობელს ჩურჩხელა მიაოთვი, ალალ დაიმსახურა...

მიზობლები მოვიდნენ. ყოველ მათგანს რაღაც განსაკუთრებული უნდოდა ეთქვა.

— მაგას ვენაცვალე მე. აი, რა ვაჟკაცი დამდგარა ჩვენი ჟორჟიკა!

— ზღვის კაპიტანიც ასეთი უნდა!

— გმირია, კაცო, ნამდვილი გმირი, აბა!

— რამდენი კაცის მაღლი მართებს ახლა მას, ა!

კიდევ დიდხანს იმუხსაიფეს, გაიხსენეს ჟორჟიკას ბავშვობისდროინდელი ბევრი წვრილმანი და ვინ მოთვლის კიდევ რამდენი რამე ითქვა. ბეოლიეთელები ახლაც ამაყობენ „ზღვის კაპიტნის გიორგი ანთიძის“ იმდროინდელი გმირობათ. რაც მან „გამოიჩინა ასობით ადამიანის სიცოცხლის გადარჩენაში“. კაპიტანი ანთიძე თანამემამულეების წარმოდგენაში ზღვებისა და ოკეანეების შეუპოვარ დამპყრობად იქცა; პატიოსნება, სიმამაცე, პირდაპირობა, უშიშრობა და ადამიანის სიყვარული მან ხომ თანასოფლელებისაგან შეითვისა...

მაგრამ რა მოხდა წყნარ ოკეანეში და რა ამბავი დატრიალდა სამგზავრო გემ „დვინაზე“?

თბომავალმა „დვინამ“ ხუთასი მგზავრი აიყვანა და ანადირის ნავსადგურიდან მორიგი რეისით უგოლნაიას ყურესაკენ აიღო გეზი. იმ კუშტ თხუთმეტ ოქტომბერს სუსხიანი დღე იდგა. ჩრდილო-დასავლეთიდან ძლიერი ქარი აშფოთებდა წყალს და გამმაგებულ ტალღებს მოერეკებოდა. გემი უკვე უახლოვდებოდა ნავსადგურს და მგზავრები ნაპირზე გა-

დასასვლელად ემზადებოდნენ. „ღვინას“ სამანქანო განყოფილებაში მე-
ოთხე მექანიკოსი ნიკოლოზ ბოლევევი, მოტორისტები ანატოლი ბეზროდნი
და გენადი ეკიმოვი იდგნენ ვახტზე. ბოლევევი მთავარი ძრავის მუშაობას
კონტროლს უწევდა და ფიქრობდა, რომ ამ რეისის შემდეგ მგზავლებს
ში წავიდოდა. კრასნოდარის მხარეში, სტანიცა დონდუროვსკაიაში დე-
დას მოინახულებდა. ბოლევეს მამა თითქმის არ ახსოვდა: იგი 1943 წლის
ბატალებს შეეწირა. ნიკოლოზის დედამ დარია მ ხუთი შვილი გამოზარ-
და: ყველას სწავლა-განათლება მიაღებინა და სიბერეც შემოეპარა, მაგრამ
ჯერ კიდევ ენერგიით სავსე იყო. ბოლევევი განაგრძობდა ფიქრს: სახლი-
დან ბათუმში ჩავა, საზღვაო სასწავლებელში გამზრდელ მასწავლებლებს
მოინახულებს, მეგობრებსაც ეწვევა... ერთ-ერთი მოტორისტი მივიდა ბო-
ლევეთან და ფიქრი შეაწყვეტინა. ორიოდე წუთით გამიშვითო გემბანზე,
ქალიშვილი მიცდისო, რაღაცა სათქმელი მაქვსო, იხვეწებოდა ბიჭი.
ბოლევემ საათს შეხედა, რომლის ისრები ციფრებს 22.45 უახლოვდებო-
და. მას ვერ გადაეწყვიტა, გაეშვა თუ არა მოტორისტი. უფროსი მექანი-
კოსი „ბაბუა“ ტოპეხა ძალიან მკაცრი იყო ვახტის მიმართ. ერთხელ ბო-
ლევევი მსგავს რამეზე მაგრად გაკიცხა. რა ქნას? შეეცოდა ახალგაზრდე-
ბი, ჯანდაბას ჩემი თავი, კიდევ მისაყვედუროსო „ბაბუამ“, გაბედა მან,
მაგრამ ნებართვის მიცემა ვერ მოასწრო; სამანქანო განყოფილებაში სა-
შინელი ძალის აფეთქების ხმა გაისმა და იმწამსვე ცეცხლის ალი მოედო
მთავარ ძრავს. ამ დროს კაპიტანი ივანოვსკი „ღვინას“ სანავიგაციო ბო-
გურაზე იმყოფებოდა. აფეთქების ხმამ ბოგურაზეც მიაღწია და მაშინა-
თვე ტელეფონი აწყრიდალდა...

— სამანქანოში ხანძარია. — მოახსენა კაპიტანს მორიგე თანაშემწემ.
— გამოაცხადეთ სახანძრო განგაში! უფროსი მექანიკოსი — სამან-
ქანოში! ეკიპაჟი გააფრთხილეთ იმოქმედოს უპანიკოდ! — ერთიმეორეს
მისდევდა კაპიტანის ბრძანებები.

რამდენიმე წუთში აამუშავეს თითქმის ყველა ხანძარსაწინააღმდეგო
დანადგარი. ეკიპაჟს რამდენიმე მგზავრი-მეზღვაურიც შემოუერთდა. მო-
რიგე მექანიკოსი ბოლევევი, მოტორისტები ბეზროდნი და ეკიმოვი ეკვეთ-
ნენ ცეცხლის კერას — მთავარი ძრავის საწვავის რეზერვუარს. ხანძარი
არ ცხრებოდა. სამანქანოში ცეცხლი მოედო ყველაფერს, ბოლში გაეხვია
ხალხი, სუნთქვა უჭირდათ, მაგრამ პოსტი არ მიუტოვებიათ. უფროსმა
მექანიკოსმა ტოპეხამ სამანქანოში შესასვლელი კარი გახსნა, მაგრამ შავ-
მა კვამლმა და ცეცხლის ალმა უკუაგდეს იგი. მაშინ ტოპეხამ ნახშირ-
ორქანგის დანადგარის სადგომს მიაშურა, სადაც უკვე უშედეგოდ წრია-
ლებდა მეორე მექანიკოსი ჟდანოვი. ხანძარი ძლიერდებოდა. გემსა და
მგზავრებს დაღუპვის საფრთხე ემუქრებოდათ. კაპიტანმა ივანოვსკიმ რა-
დიოსადგურის უფროსს უბრძანა საგანგაშო სიგნალი გადაეცა ეთერში:
„SOS“ თბომავალი „ღვინა“. ანადირის ყურე. საავარიო 5/10 22.45 ადგი-

ლობრივი. განედი 63 ნორდი. გრძედი 173-30 ოსტი. სამანქანოში ხანძარი. გაქრობთ ყველა საშუალებით. ბორტზე მგზავრები მყავს. დაუყოვნებლივ დაგვეხმარეთ. კაპიტანი ივანოსკი“. მთელი მსოფლიოს გემებმა ჩაიკვეთა რადიოსადგურმა თავისი გადაცემა შესწყვიტა და „დვინას“ „SOS“ მიუღწია იწყო. ასეთია ზღვაზე კანონი! ეს რადიოგრამა თითქმის ერთდროულად მიიღეს შორეული აღმოსავლეთის სამმართველოში და საზღვაო ფლოტის საპრინსტროში. მინისტრის კაბინეტში მსოფლიოს ვეებერთელა რუკა ეკადა. მასზე აღნიშნული იყო საბჭოთა გემების ადგილსამყოფელი ყველა ზღვაზე და ოკეანეზე. მინისტრმა თვალი მოავლო რუკას და მყისვე საზღვაო ფლოტის რადიოცენტრმა მისი ბრძანება გადასცა გემებს „კლარა ცეტკინა“, „დეკაბრისტ“, ყინულმჭრელ „ადმირალ მაკაროვს“ და მამველ გემ „მურომეცს“, რომლებიც ახლოს იყვნენ „დვინას“ ადგილსამყოფელთან.

თბომაველი „კლარა ცეტკინი“ უგოლნაიას ნავსადგურში იცლებოდა. ქარბუქიანი ამინდი იდგა. რადიოსადგურის უფროსმა „დვინას“ საავარიო რადიოგრამა მიიღო, რომელსაც თან მოჰყვა მინისტრის ბრძანებაც. „კლარა ცეტკინი“ ბრწყინვალე ტრადიციის მქონე გემი იყო. იგი დიდი სამშულო ომის დროს მარტოდმარტო სახიფათო და გამოუცვლეველი გზებით მიმოდირდა ოკეანეში. მან არა ერთხელ და ორხელ გადასერა წყნარი ოკეანე. მისმა ეკიპაჟმა დიდი უნარი გამოიჩინა იმ პერიოდში. მაშინ „კლარა ცეტკინის“ კაპიტანი კონატანტინე ბადიგინი იყო, რომელსაც საბჭოთა კავშირის გმირის წოდება მიენიჭა. კაპიტანი ბადიგინი თავის შემთარებში იხსენებს „კლარა ცეტკინის“ ეკიპაჟის ომისდროინდელ დაუღალავ შრომასა და აღნიშნავს: „1945 წლის 8 ნოემბრისათვის თბომაველის მეზღვაურებმა (კაპიტნის პირველი თანამემწე რიჩკოვი, პროფორგანიზაციის გემკომის თავმჯდომარე ოკუჩავა, უფროსი მექანიკოსი კობანევი) წლიური გეგმა 109,8 პროცენტით შეასრულეს და ვემს მიენიჭა პირველი ჯილდო“. კაპიტანმა ანთიძემ მიიღო ასეთი სახელმწიფო გემი და კარგად იცოდა, რომ არც ისე შორეულ წლებში, გმირული შრომით მონაპოვარი ეს მიღწევები კიდევ უნდა ემრავლებინა ახალ კოლექტივს. კაპიტანი ანთიძე ცდილობდა გემის ყოფილი კაპიტნები ღირსეულად შეეცვალა, უფრო მაღლა აეწია „კლარა ცეტკინისა“ და მისი ეკიპაჟის დიდების დროსა...

კაპიტანმა ანთიძემ, როგორც კი „დვინის“ „SOS“ და მინისტრის ბრძანება მიიღო, იმწამსვე შესწყვიტა გემის ამოტვირთვა და ზღვაში გასასვლელად მომზადების ბრძანება გასცა. თბომაველი სულ მალე მოშორდა გემთმისადგომს, „დვინისაკენ“ აიღო გეზი და ცეცხლთან საბრძოლველად იწყო მზადება. „კლარა ცეტკინის“ მეზღვაურებმა უკვე შორიდან შეამჩნიეს ცამდე ასული ცეცხლის ალი, რომელიც „დვინის“ სამანქანო განყოფილების შახტის სანათურებიდან ამოდიოდა. ცეცხლმოდებულ გემს

მიუახლოვდა თუ არა, ანთიქმ ივანოსკის დაუყვამირდა რადიოტელეფონით. მათ ჩქარა დაახუტეს ერთობლივი მოქმედების გეგმა. კაპიტანმა ანთიქმ თავისი გემი „დვინასაგან“ რამდენიმე მეტრის მანძილზე დააშორა. ცეცხლი უკვე შემზარავად გიზგიზებდა, კიჩოს სადგომებში თაფლობა და სულ ახალ-ახალ ობიექტებს ედებოდა. „კლარა ცეტკინის“ მეზღვაურებმა თერთმეტი სახანძრო შლანგი გადაისროლეს „დვინაზე“ და წყლის უძლიერესი ნაკადით იერიში მიიტანეს ხანძარზე. ცეცხლი სამანქანოში მიწელდა, მაგრამ იგი კატასტროფულად ჩქარა მიიწვებდა კიჩოსაკენ. საცხოვრებელ კაიუტებში. სხვა მაშველი გემი არ ჩანდა. „დვინის“ კაიუტებში აბრალებული ცეცხლის ალი ილუმინატორებიდან „კლარა ცეტკინისაკენ“ გადმოდიოდა. კაპიტანმა ანთიქმ სწრაფად შეაფასა მდგომარეობა და ცეცხლმოდებულ გემიდან მგზავრების გადმოყვანის გადაწყვეტილება მიიღო. ამისთვის კი გემების ერთმანეთთან დაახლოვება იყო საჭირო, მაგრამ მათ შორის ძლიერი ფრთონა იდგა. იგი ორივე გემის კორპუსს დაახიანებდა უთუოდ. „მერე რა, თუკი ადამიანებს ეშველება, დაიშხვრეს ფოლადი! სხვა გზა არა ჩანს. დაიწყე „ჟორჟიკა!“, გაიფიქრა კაპიტანმა ანთიქმ და მყისვე კაპიტან ივანოსკის აცნობა თავისი მოსაზრება.

— იურა! მდგომარეობა გვაიძულებს გადამწყვეტი ზომა მივიღოთ. უბრძანე შენს ვაჟკაცებს, დაუყოვნებლივ მოამზადონ, რაც გემზე ლიბები, ბალიშები და სხვა მისთანანი მოიპოვება. მე კი, რაც შეიძლება ახლოს მივადგები შენს გემს...

და დატრიალდნენ მეზღვაურები. სულ მალე „კლარა ცეტკინის“ კიჩოზე რბილი ბაქანი მომზადდა. დაიწყო მგზავრთა გადმოყვანის ოპერაცია. ჯგუფ-ჯგუფად გადმოდიოდნენ მგზავრები „დვინიდან“. მათ „კლარაზე“ ხელს უწყვიდა მეზღვაურთა ბრიგადა, რომლის შემადგენლობა პირადად კაპიტანმა ანთიქმ შეარჩია. ეს ვაჟკაცები ჰაერშივე იჭერდნენ „დვინიდან“ გადმომხტარ ბავშვებსა და ხნოვან მგზავრებს. ამავე დროს ორივე გემის ეკიპაჟი მთელი შფოთიანი ღამის განმავლობაში ცეცხლთან ბრძოლას განაგრძობდა და თრგუნავდა ხანძარს. თექვსმეტი ოქტომბრის გარიჟრაჟზე მგზავრების გადმოსხმა დაამთავრეს. სულ გადმოყვანეს 510 კაცი, მათ შორის 22 ბავშვი. „კლარა ცეტკინის“ სახანძრო შლანგებიდან იმდენად ძლიერი წყლის ნაკადი იღვრებოდა, რომ „დვინამ“ დიდი დახრილობა მიიღო. წყლის ამოტუმბვა კი მას უკვე არ შეეძლო. სამანქანო განყოფილებამ მოქმედების უნარი დაკარგა. ამიტომ წყლის მიწოდება შეიწყდა. კაპიტანმა ანთიქმ საზღვაო სამინისტროსა და შორეული აღმოსავლეთის სამმართველოს უღებუა: „ცეცხლი სამანქანო განყოფილებაში მთლიანად ლიკვიდირებულია, მაგრამ მისი ალი კიჩოს სადგომებს მოედო. ჯერჯერობით ვახერხებთ ცეცხლს ჩავუხშოთ გზა — ქარის ძალა

ოთხ-ხუთ ბაღს აღწევს. ფრთონა ნელდება. ხანძართან ბრძოლას განუგ-
რძობთ. მგზავრები გადარჩენილია“.

შუადღისაა ყინულმჭრელმა „ადმირალ მაკაროვმა“ მოვდგა მდინარეში
დმოსცა. ამ ამბავმა აღაფრთოვანა „კლარა ცეტკინის“ მეზღვაურები —
მოდიოდა მაშველი ძალა. „ადმირალი მაკაროვი“ ორი კაბელტოვის მან-
ძილზე მოახლოვდა თუ არა, კაპიტანმა ანთიძემ სრული უკანა სვლით
მოაშორა „კლარა ცეტკინი“ ალღებულ „დვინას“ და პროვიდენიას უბისა-
კენ გაემართა. მისი პოზიცია ყინულმჭრელმა დაიკავა. „კლარა ცეტკინის“
მეზღვაურებმა მძიმე მდგომარეობაში, მიუხედავად ცივი, ძვალ-რბილში
გამტანი ქარისა, აღელვებული ზღვისა და კიდევ მიუხედავად იმისა, რომ
თავიდან ფეხებამდე გაწუწულნი იყვნენ, გამოიჩინეს სამაგალითო გამბე-
დაობა, ვაჟკაცობა და გმირობა...

მოსაღამოვდა. „კლარა ცეტკინიდან“ მგზავრები ჩავიდნენ, მაგრამ
ისინი კიდევ დიდხანს არ იშლებოდნენ და თვალაცრემლებულნი მადლო-
ბას უხდიდნენ თბომავლის მეზღვაურებს. ყოველ მათგანს კაპიტან ანთი-
ძესაკენ მიუწევდა გული, პირადად მისთვის ეთქვა მადლობის სიტყვა. იმ
წუთს არცერთ მათგანს აზრადაც არ მოსვლია, რომ კაპიტანი გიორგი ანთი-
ძე, „დვინასა“ და მის მგზავრებს რომ შეელოდა, ხელს უწვდიდა თავის სი-
ყრმის მეგობარს, თბომავალ „დვინის“ კაპიტანს იური ივანოვსკისაც. გი-
ორგიმ და იურიმ ბათუმის საზღვაოსნო სასწავლებელში ოთხი წელიწადი
დაჰყვეს, ერთ მერხს უსხდნენ და ერთ ოთახში ეძინათ. და აი, თორმეტი
წლის შემდეგ, კურსანტობის პერიოდში ფეხადგმულ მათ მეგობრობას
მკაცრი გამოცდის ჩაბარება მოუხდა...

ყინულმჭრელმა „ადმირალმა მაკაროვმა“ მეზღვაურების ერთი ნაწი-
ლი „დვინაზე“ გადასხა, რომ გემი წასაყვანად მოემზადებინათ... სულ მა-
ლე მეორე ყინულმჭრელი „ანასტას მიქოიანი“ მოვიდა, „დვინა“ ბუქსირ-
ზე აიყვანა და პროვიდენიას უბისაკენ გასწია... „დვინის“ შემოსვლას გე-
მები და ხალხი გუგუნითა და ვაშას ძახილით შეხვდნენ. მაგრამ როცა
კორპუსშერუჯული გემი მოახლოვდა, გამოცდილმა მეზღვაურებმა და ნა-
ვსადგურის მუშაკებმა თბომავლის ფლაგშტოკზე სანახევროდ ჩამოშვე-
ბული საბჭოთა კავშირის სახელმწიფო ალაში შენიშნეს, იმწამსვე იყუჩა
ხალხმა. მათ რიგებში სამწუხარო ამბავი დაირხა: „დვინის“ მეოთხე მე-
ქანიკოსი ნიკოლოზ პეტრეს ძე ბოლევევი, ვახტის მოტორისტები ანატოლი
ანდრიას ძე ბეზროდნი და გენადი კონდრატეს ძე ეკიმოვი პოსტზე და-

ლუპნენო... მდუმარე მგზავრებს და მეზღვაურებს შორის გულანთქა
ტიროდა ერთი გოგონა. ეს სწორედ ის ქალშვილი იყო, რომელსაც
რა ცეტკინიდან“ ჩასვლისას კაპიტან ანთიძესთან მიიჭრა და ჰკითხა:

— ამხანაგო კაპიტანო! თქვენ ხომ არ იცით, რა ბედი ეწია იმ მეზღ-
ვაურებს, რომლებიც „დვინაზე“ აფეთქების ქაშის სამანქანო განყოფილე-
ბაში იყვნენ?

კაპიტანმა ანთიძემ იცოდა „თუ რა ბედია ეწია“ „დვინის“ სამანქანო-
ში ხანძართან შეჭიდებულ ვახტის შემადგენლობას, მაგრამ თავი შეიკავა,
გოგონას მწარე სიმართლე არ გაუმხილა. ყველაფერი კარგად იქნებოდა,
გამახსენა იგი...

ბათუმის საზღვაოსნო სასწავლებლის პედაგოგებმა და მუშაკებმა
„კლარა ცეტკინის“ მეზღვაურების გმირული მოქმედების ამბავი რომ გა-
იგეს, კეთილი სიტყვები მიაწვდინეს კაპიტან ანთიძეს: „პროვინციას უბე.
„კლარა ცეტკინის“ კაპიტან ანთიძეს! ბათუმის საზღვაოსნო სასწავლებ-
ლის კოლექტორი გულითადად მოგილოცავთ თქვენ. ვამაყობთ თქვენი გამ-
ბედაობითა და ვაჟკაცური მოქმედებით. გისურვებთ შემდგომ წარმატე-
ბებს. სასწავლებლის უფროსის თანაშემწე ანატოლი ფარშაკოვი“. გემთ-
მექანოკური განყოფილების კურსანტების მიტინგზე უფროსკურსელებმა
ბევრი თბილი სიტყვა თქვეს სასწავლებლის 1957 წლის კურსდამთავრე-
ბულ ნიკოლოზ ბოლევევზე...

ამ გმირული და ტრაგიკული ეპოპეის შემდეგ ხუთმა წელმა განვლო.
კაპიტანი ანთიძე უწინდებურად „კლარა ცეტკინის“ ეკიპაჟს ხელმძღვანე-
ლობდა. იგი საჰაერო ჯიხურში თავის თანაშემწეებთან მორიგ მეცადინეობას
ატარებდა.. შემოვიდა რადიოოპერატორი და კაპიტანს რადიოგრამა მია-
წოდა. „ძვირფასო ყოყიკა. მივიღეთ სამოთხიანი ბინა ვლადივოსტოკის
ცენტრში. ჩვენთან ყველაფერი რიგზეა. თავს გაუფრთხილდი. გკოცნით,
ლუსია და ბავშვები“. ეს ამბავი დიდად სასიამოვნო იყო. არც კი ელოდა.
გახალისდა. მას ჯერ კიდევ არ დავიწყებოდა ახალგაზრდა ცოლ-ქმრის
ბინიდან ბინაზე ხეტიალი. მერე ერთმოთხიანი ბინა გამოუყო სამმართვე-
ლომ. დროებითო, უთხრეს. როგორ უხაროდა ლუსიას. ბარაქა, სიტყვა
შეასრულეს. გმადლობთ, ვაჟკაცებო! ახლა მშობლებსაც გამოუძახებს,
არა, თვითონ ესტუმრება ბუღილეთს და ჩამოიყვანს დედ-მამას, ნახონ
როგორ ცხოვრობენ შორეულ აღმოსავლეთში...

— მაპატიეთ, მეგობრებო, ოცნებამ გამიტაცა, კარგი ამბავი მომივი-

და ერთობ. ბინა მომცეს, სამოთახიანი. აბა, დავამთავროთ მეცადინეობა... ცუდად ვგრძნობ თავს... — მოასწრო თქმა მკერდზე ხელებშემოჭდობილი გემბანზე დაეშვა.

ახლა ჩვენი
გეორგი
მეცადინეობდა
გეორგიმ
გეორგიმ
გეორგიმ

ექიმს გამოუძახეს. რა არ იღონეს. ვლადივოსტოკის მეზღვაურთა პოლიკლინიკის სპეციალისტების კონსულტაციაც გაიზიარა გემის ექიმმა, მაგრამ გეორგის მდგომარეობა უარესდებოდა. მეზღვაურები კაპიტნის კაიუტას არ სცილდებოდნენ. ანთიძე არასოდეს არ გამხდარა ავად, თავის ტკივილიც კი არ იცოდა რა იყო და, რა მოუვიდაო ასე უცებ, უკვირდა ყველას.

— ექიმო, მკერდში ყველაფერი მეწვის, თითქოს ზანძარია შიგ... — ეს იყო და ეს, რისი თქმაც მოასწრო კაპიტანმა ანთიძემ. მთელი ეკიპაჟი დასტიროდა თავის საყვარელ კაპიტანს. თბომავალ „კლარა ცეტკინს“ ნავსადგური შეუცვალეს და ვლადივოსტოკში შემოვიდა ალამდანჩილი. ოცდათვრამეტიდან ოცი წელი ზღვაზე სამსახურს შეაღია კაპიტანმა ანთიძემ და აი, უკანასკნელ გზას გაუდგა. კაპიტან გეორგი ანთიძის გასაცილებლად „კლარა ცეტკინის“ თითქმის ყველა მეზღვაური მოვიდა. აქვე იყვნენ თბომავალ „დვინის“ კაპიტანი და რამდენიმე მეზღვაური, რომელთაც გვერდში ამოსდგომოდა კაპიტან ანთიძის მიერ გადარჩენილი მგზავრების ჯგუფი. ხალხმრავალ პროცესიას ბათუმის საზღვაოსნო სასწავლებლის აღზრდილი ათობით გემწამყვანი და გემთმექანიკოსები მიჰყვებოდა. კაპიტანი ანთიძე სათანადო პატივით მიაბარეს მეზღვაურთა სასაფლაოს მიწას ოქროს რქის ყურის სანაპიროზე, რომელიც თავისი მთიანი რელიეფით ძალიან მოჰგავს სოფელ ბეოლიეთს...

თუკი კაპიტან ანთიძის რომელიმე თანაყურსელი ან მეგობარი მოხვდება ვლადივოსტოკში, იგი აუცილებლად მოინახულებს „ზღვის კაპიტან გეორგი ანთიძის“ საფლავს, მწვანე ტოტს დაუდებს სასთუმალთან, ერთხანს დადგება მდუმარედ, რათა პატივი სცეს მეგობრისა და მამაცი მეზღვაურის ხსოვნას.

კაპიტან ანთიძის გმირობა „დვინის“ გადარჩენისას ღირსეულად შეაფასა საზღვაო სამინისტროსა და შორეულ აღმოსავლეთის საზღვაო სამმართველოს ხელმძღვანელობამ. მას შემდეგ ჩვიდმეტ წელზე მეტი გავიდა, მაგრამ „კლარა ცეტკინის“ ეკიპაჟისა და მისი კაპიტნის გმირული საქმენი დღესაც აღელვებს მეზღვაურთა გულებს. ჩვენ დღემდე გვახსოვს სიტყვები, რომლებიც ამ მამაც ვაჟკაცებს მიეძღვნა მაშინ:

„გულითად მადლობას ვუცხადებთ იმ გემების ყველა ეკიპაჟს, რომ-
ლებიც მონაწილეობდნენ თბომავალ „დვინის“ გადარჩენაში, განსაკუთრებ-
რებით კი თბომავალ „კლარა ცეტკინის“ მეზღვაურებს კაპიტან ~~სამსონოვს~~
მეთაურობით, რომლებიც გმირულად იბრძოდნენ მგზავრების გადასარ-
ჩენად.

500 მგზავრის სახელით: შუპროვი, გრიმაილოვი, ელანსკაია, ტარასე-
ნკო, ივანოვი“.

ბ მ თ ა ნ ი ა

გიორგი ლეონიძის ხსოვნას

იმ ღამეს ენთო თორმეტი მთვარე,
ცა ბეთანიის მოგავდა გვირგვინს,
სიმები ქარში ახელდნენ თვალებს,
ქარს შარი-შური გაჰქონდა ირგვლივ.

ცამდე მალალი და მკაცრი მთები,
ზღუდეებით მოჩანდა მარცხნივ,
ღია ფანჯრიდან მსუბუქი ფრთებით
შემოდრიოდა ნიავი ანცი.

ციდან — ტოტებზე და ტოტებიდან
თვალეზე, მხრებზე, თმებზე, ლოყაზე
მოგვეალერსა და მოგვეკიდა
და შორეული ფიქრი მოხაზა.

ძველი არღანი ატირდა ბაღში
და გააღვიძა ციხის ყვავილი.
რა უნდა ვნახო ნეტავი მაშინ,
როცა მეორედ მე აქ გავივლი?

საამურია ოცნების ხვალე,
სანეტაროა ყოველი წამი.
ბეთანიაში ჩამოდგა ღამე,
ყარაჩოღელის თმებივით შავი.

ზაფხულში, ცხრაასსამოცდარის,
მთელი სამყარო მიმქონდა სახლში.
მე აქ მეორედ გავივლი როდის?
და რას ვიპოვი ნეტავი მაშინ?

თბილისის ღამე

მე ვარ ფრინველი, ვარ უკარება,
შავი რტოები ქარში ირწყევა,
როცა მეწვევა მე მწუხარება,
არ მივეცემი თავდავიწყებას.

წყეულიმც იყავ! წადი! გამშორდი!
სიმარტოვესაც მივიტან გულთან.
ჩემს მწუხარებას წაიღებს თოვლი
და შენზე ხსოვნას, თოვლივით სუფთას.

ჩემი ხმა მკერდში ბორგავს წვალებით,
სხვები გალობენ უნაზეს ჰანგებს.
როგორც ცთომილი, ჩემი თვალები
ზღვისპირა ქალაქს მოივლის განგებ.

მოივლის ზღვას, რომ მწვანე პალმებმა
აგწიონ მაღლა, რომ იგრძნო რამე,
ვით ჩემი მოსვლა და მოსაღმება,
როგორც თავსხმა და თბილისის ღამე.

ანათებს! მე კი ნათელი მისი
აივნებიან წარსულში მძირავს.
ბორცვზე წევს ახლა მთელი თბილისი
და ფარაონის ღიმილით ძინავს.

ნელი ღუმბაძე

ნარკვევის ქანრის ზოგიერთი თავისებურება

ნარკვევა, როგორც ქანრმა, არამარტო საქართველოში, მთელ საბჭოთა კავშირში სწრაფად იწყო განვითარება პირველ ხუთწლეუ-ში. ამ დროს დაიწერა და გამოქ-ვეყნდა ელ. ზედგინიძის (პოლუ-მორდენოვის) ნარკვევი „გიგან-ტის მშენებლები“, ს. ჩიქოვანის „ერთი დღე სვანეთში“, კ. ლორ-თქიფანიძის „ახალი გლეხები“, რ. გვეტაძის „გადამწყვეტი წელი“, ს. შანშიაშვილის „პირველი ტრა-ქტორი“ და სხვა. ნარკვევით გა-ტაცება იმით აიხსნება, რომ ეს ქანრი საშუალებას აძლევს მწერ-ალს დაუყოვნებლივ გამოცხადუ-როს ამა თუ იმ მოვლენას, გამო-ხატოს თავისი დამოკიდებულება ამ მოვლენისადმი, დაეხმაროს მკითხველს უკეთ შეიცნოს მისი არსი, მისი განვითარების პერსპე-ქტივა. ამასთან ერთად ნარკვევში

მწერალს შეუძლია ორგანულად შეაერთოს პუბლიცისტურ - პო-ლიტიკური სიმახვილე და მხატვ-რული სისადავე, სწრაფად მიიტა-ნოს მკითხველამდე თავისი შეხე-დულებები. ნარკვევი იგივე მოთ-ხრობაა მხოლოდ იმ განსხვავებ-ით, რომ ნარკვევის გმირი არ შე-იძლება იყოს მოგონილი პიროვ-ნება. ნარკვევი არ შეიძლება აი-გოს გამოგონილ ფაქტებზე. მისი სიუჟეტი ნამდვილ ამბავს უნდა ეყრდნობოდეს და მასში ნამდვი-ლი, ე. ი. ცხოვრებაში არსებული ადამიანები უნდა მოქმედებდნენ. რა თქმა უნდა, ნარკვევი ზოგიერთ გამოგონილსაც შეიცავს, მაგრამ მხოლოდ აქსესუარის სახით. ფაქ-ტი, მოვლენა მწერალმა ზუსტად უნდა ასახოს, ისე როგორც იგი სინამდვილეში არის. ამავე დროს ნარკვევი მით უფრო კარგია, რა-

მდენადაც კონკრეტული გმირების მოქმედებაში ჩვენებისას მწერალი არ ეფლობა ფაქტების გროვაში და აღწევს ფართო, ღრმა განზოგადებას. კონკრეტულში გამოავლინოს ზოგადი — ეს არის ნარკვევის მიზანი.

და ბოლოს, ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს ნარკვევის კიდევ ერთი დიდი ღირსება. იგი საშუალებას გვაძლევს მთელ ქვეყანას გავაცნოთ შრომის გმირები, მოწინავე ადამიანები, განვაზოგადოთ და დავნერგოთ მათი გამოცდილება, მათი მონაპოვარი, რასაც მცირე მნიშვნელობა როდი აქვს სოციალისტურ მშენებლობაში, ახალი ყოფის დამკვიდრებაში. ჯერ კიდევ პარტიის მე-15 კონფერენციის მოწოდებაში ნათქვამია, რომ საუკეთესო მუშების, სპეციალისტების, სამეურნეო მუშაკების, აგრონომების, საუკეთესო ქაზხებისა და მაღაროების, საბჭოთა მეურნეობებისა და კოლმეურნეობების სახელი მთელმა ქვეყანამ უნდა იცოდეს.

ელიზბარ ზედგინიძის (პოლუმორფდინოვის) წიგნში „გიგანტის მშენებლები“ სულ 24 ნარკვევია. ნარკვევი „ელვა“, რომლითაც იხსენება ეს კრებული, გვაცნობს ერთ-ერთი პირველი საბჭოთა ქაზხის, უკრაინის სატრაქტორო გიგანტის ნოვატორულ ცხოვრებას. ეს საგულისხმო ფაქტია; ჩვენი მწერლები წერდნენ ნარკვევებს არა მარტო საქართველოს ინდუსტრიულ მშენებლობებზე, მათი თვალსაწიერი მთელს საბ-

ჭოთა კავშირს მოიცავდა. ნარკვევი „გიგანტის მშენებლები“ დეტალურად გვაცნობს პირველი ინდუსტრიული კერის შენების პირობებს, იმ სიძნელეებს, რომლებიც ეღობებოდა წინ ახალ წამოწყებას. ეს ყველაფერი საკუთარი თვალით უნახავს მწერალს, თვითონ არის მონაწილე და ცოცხალი მატრიანე: „როდესაც საამქროებს საძირკველი ჩაუწყარეთ, ყინვა 40 გრადუსს აღწევდა. რკინის მთავარ კოჭებს რომ ვდგამდით, მუშებს ხელები ეყინებოდათ“. მარტოოდნე ის კი არ არის მთავარი, რომ მწერალი უშუალო მონაწილეა მშენებლობის, არამედ ის, რომ ახალ მშენებლობაში იჭედება ახალი ადამიანი და ეს უპირველეს ყოვლისა თვითონ მწერალია. „უკვე წამოიშართა ხის შენობა. მას მოჰყვა მეორე, მესამე. დაგროვდა საშენი მასალა — ხე, ტყე, ქვა, რკინა, აგური. ახლა კი, როდესაც ჩანასახი ჩანს, იმედინად და ამაყად ვგვიჩნობ თავს. აშენდება, სულ მალე აშენდება!..“

გავცქერი ქაზხის მოედანს. მიხარია“.

ასე იზრდებოდა რწმენა, ახლის გრძნობა მკვიდრდებოდა და ათასობით ადამიანი იწყებდა ახალ ბედნიერ ცხოვრებას.

კითხულობთ ნარკვევს და ეცნობით არა მარტო ახალი ცხოვრების მიღწევებს, ახალი საბჭოთა ადამიანების სულისკეთებას, არამედ ტექნიკას, შენების პროცესს, იძენთ ტექნიკურ ცოდნას, ეს უკანასკნელი — ტექნიკური

ცოდნა ჰაეოვიით სჭირდებოდა ოციან წლებს.

ამის შესაბამისად ნარკვევში მოთხრობილია იმის შესახებ, თუ როგორ დაამარცხეს მშენებლებმა ერთი დეტალის კაპრიზი. ჩვიდმეტი დღე ებრძოდნენ მეტალურგები ამ დეტალს, მისი ხელში მოგდება ვერ მოახერხეს. საკითხი რამდენჯერმე ტექნიკურ თათბირზეც დაისვა, მაგრამ დეტალი მქნევარა მაინც უსიცოცხლო, ტრაქტორისათვის მკვდარი იბადებოდა.

საქმეს ინჟინერმა ულიანოვმა უშველა. მან, როგორც ეს ნარკვევშია აღწერილი, ლითონის ჩამოსხმის ტექნიკური პროცესი შესცვალა, ტემპერატურა 50 გრადუსით გააღიღებინა, ყალიბების ჩასასხმელი ნასვრეტები გააგანიერებინა და მქნევარაც მოერგო ტრაქტორს. ეს უკვე აღარ არის დეტალი ამ სიტყვის ჩვეულებრივი გაგებით. ცხადია, ყოველ დეტალს მანქანის გამართვაში ძალიან დიდი და გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, თეორიულ ცოდნას შემოქმედებითად უნდა გამოყენება. ნარკვევის ზნეობრივი ტენდენცია მდგომარეობს შემდეგში: კარგი სპეციალისტი ის არის, ვინც რთულ სიტუაციაში ერკვევა და შენების პროცესში თვითონაც ქმნის. ინჟინერი ულიანოვი თვითონ არის მშენებელიცა და გამომგონებელიც. ასე ავსებს ერთმანეთს თეორია და პრაქტიკა. ეს შევსება ახალი ცხოვრების კანონია, რაც მშვენივრად იცის

მწერალმა და დაწვრილებით აღწერს შესაბამის ეპიზოდებს. ნარკვევის დანიშნულებაც ხომ არის, განაზოგადოს საუბრის ნათელი მოკვინოს მოვლენებს, დაგვეხმაროს სიახლეთა დანერგვაში. კითხულობთ ამ ნარკვევს და რწმუნდებით, რომ ჟანრი და მთლიანად ნაწარმოების სტილი გაპირობებულია ეპოქის თავისებურებებით და უნდა განვიხილოთ ეპოქასთან ერთად, მასთან მიმართებაში.

შრომის გმირებზე, მათ სამაგალითო საქმეებზე მოგვითხრობს ე. ზედგინიძე ნარკვევში „პირველი ტრაქტორის ამწყობნი“. მათი გაცნობა სიხარულით ავავსებს, რწმუნდები, რომ შრომა მართლაც აკეთილშობილებს ადამიანს. ტყვილა კი არ უთქვამს ხალხს — მითხარი როგორ შრომობ და მე გეტყვი, ვინცა ხარ.

მშობლიური ჭიათურის საწარმოთა ცხოვრების ამსახველ ნარკვევში ე. ზედგინიძე იმარჯვებს კონტრასტის ხერხს, ერთმანეთს უპირისპირებს ძველსა და ახალს, გვიჩვენებს ახლის უპირატესობას. ცნობილია, რომ კონტრასტი, როგორც მხატვრული ხერხი, ფართოდ დამკვიდრდა ოციანი წლებიდან. ჩვენმა მწერლებმა კონტრასტს ახალი იდეური დატვირთვა მიანიჭეს.

ნარკვევის ერთ-ერთი პერსონაჟი თვითონ მწერალია, მას ღრმად აქვს შეგნებული, რომ აუცილებელია ხალხთან, ცხოვრებასთან უშუალო ცოცხალი კავშირი: „ახ-

ლა მთელი თავისი სიძლიერით შევიგრძენი, რომ პროლეტარული მწერლისათვის აუცილებელია წარმოებაში ჩაბმა, რომ უშუალო კავშირი ჰქონდეს იმ ადამიანებთან, რომელთა კლასსაც თვითონ ეკუთვნის“.¹

ახალი სოციალისტური ცხოვრების უშუალო მონაწილე მწერალი ადვილად ამჩნევს სიახლეებს და შეუქს ჰყვანს მათ. ქარხნის მუშის ბიოგრაფიიდან ხელშესახებად ჩანს ძველი მოუწესრიგებელი პრიმიტიული ცხოვრება და მშრომელის მონური ყოფა. საინტერესოა პერსონაჟის ლექსიკა, კუთხური მეტყველება უფრო კოლორიტულს ხდის მის მხატვრულ სახეს. ძველი ყოფის ამსახველი ეპიზოდები უხვად არის ნარკვევში „სარდიონის მოთხრობები“. მთავარი პერსონაჟის ივანეს ცხოვრება დახასიათებულია ერთი მუქი ფერით. მწერალმა დამაჯერებლად გვიჩვენა, რომ ადამიანის ხასიათი სოციალურია. ივანე გალოთებულია. იგი სრულიად მარტო იყო. ძველი ცხოვრების მგლურმა კანონმა რიყეზე გააგდო და ისიც ღვინოში ჰკლავდა დარდს. გამოფხიზლებულს სინანულის გრძნობა სტანჯავდა, რომ ოჯახს უკანასკნელი გროშები გაუნიავა, მაგრამ ისევ ღვინოში ეძებდა თავდავიწყებას და ასე მიდიოდა დღეები. ივანე მსხვერპლია ცხოვრებისა. ნარკვევში იმასაც ვეცნობით, რომ ღრმა მოხუცი, ავადმყოფი ივანე

¹ ელიზბარ პოლუმორდინოვი, გიგანტის მშენებლები, 1932, გვ. 76.

მოესწრო ბედნიერ ცხოვრებას. სულ სხვა ბედი ერგო მს. შვილს მიხაკოს. იგი საბჭოთა ქალხნის მუშაა. „მამასავითი ფეხებს კი არ მიათრევს, სიხარულით მიდის, მიისწრაფვის. სახლში კი პირაღმა წევს ივანე და ელოდება შვილის მოსვლას. როდესაც მიხაკო კარს შეაღებს და ოთახში მისი ღიმილნარევი სახე აენთება, ივანე შეხედავს მას და ერთ წუთში მთელი თავისი სიცოცხლე გადაურბენს თვალწინ“.² მამა-შვილის ურთიერთგანსხვავებულ ფსიქოლოგიაში და მათი ცხოვრების კონტრასტულ სურათებში შესანიშნავად ჩანს ძველი და ახალი, ძველის დამანგრეველი ძალა და ახლის პროგრესულობა, მისი ცხოველმყოფელობა.

განახლებული ცხოვრების არა მარტო შრომით პროცესებს ხატავს მწერალი, არამედ ნარკვევში „თვითმოქმედების საღამო“ გვიჩვენებს, რომ ახალი ცხოვრების პარალელურად. მაღლდება ხალხის კულტურული დონე. თავისუფალი შრომით გაბედნიერებული ხალხი ოცინი წლებიდანვე შლის და აწვითარებს თავის მხატვრულ შემოქმედებით ძალებს. „საღდაც ამ შორეულ და მაღალ მთებშიც სიცოცხლე სუნთქავს“, — ვკითხულობთ ნარკვევში. შემდეგ აღწერილია თვითმოქმედი კოლექტივის მიერ ჩატარებული საღამო-კონცერტი, მასში ხალხის მასობრივი და აქტიური მონაწი-

² იქვე, გვ. 93.

ლეობა. ღარეკეს ზარი და ხალხმა დარბაზს მიაშურა. ყველა წინ მიისწრაფვის... დგას სიხარულისა და აღტაცების ქრიმული.

სურათი და ეპიზოდი უფრო ხელშეახები რომ გახდეს, მწერალი მიმართავს კონტრასტს. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ოციაწი წლებიდანვე ჩვენმა მწერლებმა მოიმაზრვეს კონტრასტის ხერხი. ამ ხერხის გამოყენებამ საშუალება მისცა სანდრო შანშიაშვილს თავის ნარკვევში „პირველი ტრაქტორი“ ეჩვენებინა კოლმეურნეობის უპირატესობა. ნარკვევში აისახა საკოლმეურნეო მშენებლობის პირველი წელი. კოლმეურნეობას, მიუხედავად იმისა, რომ ეს-ეს არის ჩამოყალიბებული, შეუძენია ტრაქტორი. ის კოლმეურნეობის ღერძი გამხდარა, მის ირგვლივ გაერთიანებულია მთელი სოფელი; ასე შეიქმნა კოლექტიური ძალა, რომლის გაძლიერებამ, ბუნებრივია, შეაძრწუნა, მოთმინება დაუკარგა მტრულ ელემენტებს. ასეთია ნარკვევში კულაკი ანჯიბო. იგი მოქმედი კლასობრივი მტერია, რომელსაც ჯერ კიდევ ფარხმალი არ დაუყრია. მან გაბედა და კოლმეურნეობას გაეჭიბრა. ეს საქციელი იმას გავს, წყალწაღებული ხავსს რომ ეჭიდებოდა. ამ ტიპურ მაგალითში მკითხველი ხედავს გაკადნიერებულ მტერს, რომელსაც არ სურს სინამდვილე ირწმუნოს. ანჯიბოს სჯერა, რომ ძველი გაიმარჯვებს. მისი აზრით ძველი გამობრძმედილია, ცხოვრებით გაკაცებულია, ახალი კი

ჯერჯერობით უსუსურია, რას დასჯაბნის ტრაქტორი ხარს, რომელიც ღმერთმა აღამიანის პირველ მეგობრად გამოაცხადა! — ამ ნარკვევში რობდა ანჯიბო. ამ ნარკვევში ველმოფელად გამოჩნდა კოლმეურნეობის უპირატესობა, ძალა. მიუხედავად იმისა, რომ ნარკვევი „პირველი ტრაქტორი“ რამდენადმე სქემატურია, იგი მაინც საყურადღებოა, გვიჩვენებს ახლის წინააღმდეგ კლასობრივი მტრის მოქმედებას. სიმბომატურია, რომ ეს მოქმედება გაშლილია შეჯიბრის (და არა შეჯიბრების) ფონზე. ეს ჯიბრიც კარგად აქვს მინიშნებული ნარკვევის ავტორს; საკოლმეურნეო მშენებლობამ მაშინვე, თავისი განვითარების პირველ ეტაპზე ცხადყო სოფლად საზოგადოებრივი წარმოების უპირატესობა. ამან გამოიწვია კლასობრივი მტრების გაბოროტება და როცა მტერი დაწმუნდა ახლის უპირატესობაში, იარაღით დაიწყო ბრძოლა. როცა აქაც ხელი მოეცარა, კონსპირაციას მიმართა და ტერორი გააჩაღა. როგორც ვხედავთ ჩვენი მწერლობა ფეხდაფეხ მიჰყვებოდა სინამდვილეს, სოციალისტური მშენებლობის გზას.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია ის, რომ სოციალისტური მშენებლობის წინსვლას, გიგანტურ შემოქმედებით შრომას შედეგად მოჰყვა ახალი, საბჭოთა დროის კეთილისმყოფელი გავლენა შემოქმედებითი ინტელიგენციის იმ ნაწილზე, რომელიც ადრე განზე იდ-

გა და შემოქმედებით ჩიხში იმყოფებოდა. მხედველობაში გვაქვს ერთ-ერთი ცისფერყანწელი რაჟდენ გვეტაძე, რომლის იდეურ და მხატვრულ ზრდაზე ოციანი წლებიდანვე ხაზგასმით მიუთითებდნენ. სწორედ საბჭოთა სინამდვილემ გარდაქმნა და ახალი საზოგადოების მშენებელ მხატვართა რიგებში ჩააყენა შემოქმედი, რომელიც სულ ათიოდე წლის წინ მტკიცედ იცავდა თეორიას „ხელოვნება ხელოვნებისათვის“ და არა თუ თეორიას, მხატვრულ თემებსა და სახეებსაც კი სესხულობდა დასავლეთევროპულ დეკადენტ სიმბოლისტებისაგან (ფრანგი პოეტის ჟამესის გავლენით მან შექმნა ციკლი ლექსებისა „ვირების მესია“). ოციანი წლების მიწურულიდან რ. გვეტაძე ერთ-ერთი პირველთაგანი ჩადგა საბჭოთა ხელისუფლების მომდერაღოთა რიგებში. 1929 წელს მან გამოაქვეყნა ნარკვევების კრებული „გადამწყვეტი წელი“.³

ამ კრებულში სულ შვიდი ნარკვევია: „საბჭოები“, „წითელი არმია“, „ინდუსტრია“, „ენთუზიასტები“, „ახალი სოფელი“, „ბრიგადელის დღიური“ და „წყაღდილობა“. ყველა ეს ნარკვევი ერთნაირი ღირსების როდია — ზოგი უკეთ და ზოგიც შედარებით მკრთალად ასახავს ოციანი წლების ბოლოს საქართველოში

გაჩაღებულ შემოქმედებას.

რ. გვეტაძის „გადამწყვეტი წელი“ უფრო მეტად საინტერესოა, რამდენადაც მასში მწერალი ავითარებს თავის ახალ ლიტერატურულ-ესთეტიკურ შეხედულებებს. თუ იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ მისი ავტორი ადრე დეკადენტურ-სიმბოლისტური დაჯგუფების ერთ-ერთი აქტიური წარმომადგენელი იყო, ამჟამად გახდება ნარკვევების კრებულში გატარებული ლიტერატურული მოსაზრებების დიდი მნიშვნელობა, როგორც მწერლის მსოფლმხედველობრივი ევოლუციის დამადასტურებელი. ამასთან ჩვენ საშუალება გვქვია ოციანი წლების ნარკვევის ჟანრის თავისებურებაც განვსაზღვროთ, რომ ნარკვევი ამ პერიოდში ლიტერატურულ-ესთეტიკური მრწამსის გამომხატველიც იყო. ეს კი ოციანი წლების ნარკვევის სპეციფიკურ ნიშნად შეიძლება მივიჩნიოთ.

უპირველეს ყოვლისა საგულისხმოა რაჟდენ გვეტაძის მოსაზრება მწერლის დანიშნულებისა და მწერლის ამოცანის შესახებ. იგი თვლის, რომ მწერალი თავისი ხალხის ღვიძლი შვილი უნდა იყოს და მხარში ედგეს მას, აკეთებდეს ხალხის სასარგებლო საქმეს. „დღეს... მწერალს უფრო მეტი მოეთხოვება, ვიდრე ოდესმე“.⁴ კვითხულობით ნარკვევში. მაგრამ რა არის ეს „უფრო მეტი“, რო-

3 ამის შესახებ დაწვრილებით იხილეთ წიგნი „რაჟდენ გვეტაძე“, ბათუმი, 1955 წ.

4. „გადამწყვეტი წელი“ გვ. 151

მელსაც საბჭოთა სინამდვილე მწერლისაგან მოითხოვდა? „ფაქტია ის, — წერდა რ. გვეტაძე, — რომ არც ერთი უნარიანი, არც ერთი ცოტა თუ ბევრად ტალანტის მქონე მწერალი არ შეიძლება იყოს თავისი დროისა და გარემოს შორიდან მაცქერალი“.⁵ ეს იმას ნიშნავს, რომ მწერლის შემოქმედება გამსჭვალული უნდა იყოს თანამედროვეობის სულისკვეთებით. რეალისტურად ასახავდეს სინამდვილეს და აქტიურად მონაწილეობდეს საზოგადოებრივ საქმიანობაში.

რ. გვეტაძე მოითხოვდა მაღალიდეური და მხატვრულად გამართული ნაწარმოებების შექმნას. ეს კი, მისი აზრით, მხოლოდ მაშინ იქნება შესაძლებელი, როცა მწერალი თავს დააღწევს კარჩაქეტილობას და წუწუნს, როცა თავის შემოქმედებაში კარს გაუღებს სინამდვილეს და დაინახავს როგორც მიღწევებს, ისე ნაკლოვანებებს.

რ. გვეტაძე სამართლიანად თვლიდა, რომ მწერლის ამოცანაა არა მარტო მიღწევები ასახოს, მან გაბედულად უნდა ამხილოს ნაკლოვანებებიც, ჩამორჩენილობაც. ნაკლის, ჩამორჩენის მიჩქმალვა, მათდამი შემრიგებლური დამოკიდებულება ნიშნავს წყლის მიშვებას მტრის წისკვილზე: ახლა „არჩევან-არადანით“ თავის შექცევა აღარავის ეპატიებაო, წერდა იგი. დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა

რ. გვეტაძე კრიტიკისა და თეორი-კრიტიკის გაჩაღებას როგორც ცხოვრებაში, ისე ლიტერატურაში.

კრიტიკის გაჩაღება ლიტერატურაში, მწერლის აზრით, მით უფრო საჭირო იყო, როცა გადამწყვეტი ბრძოლა წარმოებდა ბურჟუაზიულ-დეკადენტური ლიტერატურის წინააღმდეგ, რომელიც, მართალია, ამ დროისათვის დაშლის პროცესში იმყოფებოდა, მაგრამ აქა-იქ მაინც აღინიშნებოდა მავნე იდეოლოგიური შეხედულებების გაპარების ცდა. ლიტერატურული კრიტიკა ყურადღებას უნდა უთმობდეს მხატვრული ნაწარმოების როგორც იდეურ, ისე მხატვრულ მხარეს. „ნაწილობრივ კრიტიკის სისუსტით აიხსნება ის გარემოება, — შენიშნავს რ. გვეტაძე, — რომ ამ მხრივ მწერლების ნაწილში დღეს მიუტევებელ ზერელობას და სამწერლო კვალიფიკაციის დაქვეითების ხშირ შემთხვევებს აქვს ადგილი“.⁶

სინამდვილის რევოლუციურად გაგების და ნაწარმოების იდეურ-მხატვრული დონის ამაღლების მთავარ პირობად რაჟდენ გვეტაძე სამართლიანად თვლიდა მწერლის შეიარაღებას მარქსისტულ-ლენინური თეორიით. თუ არ იცნობ მარქსისტულ - ლენინური თეორიის ძირითად საყრდენებს, — წერდა იგი, — ასეთ შემთხვევაში ყოველგვარი მერყეობა და მახინჯი გამოვლინებანი მწერლის პირ-

5 იქვე.

6 იქვე.

ოვნებაში ნოყიერ ნიადაგს პოულობენ“.⁷

როგორც ვხედავთ, რაჟდენ გვეტაძის ნარკვევების კრებული „გადამწყვეტი წელი“ შეიცავს საკმაოდ ვრცელ და საინტერესო ლიტერატურულ - ესთეტიკურ მოსაზრებებს, რომლებიც თუ ერთი მხრივ თვითონ მწერლის მსოფლმხედველობის განსაზღვრაში გვეხმარება, მეორე მხრივ ნარკვევის ჟანრის თავისებურებებსაც აშკარად მიგვანიშნებს. ოციანი წლების ნარკვევი თავისი შინაარსით, თემით და პრობლემებით საკმაოდ ფართო პლანის ნაწარმოებია, იგი აშკარად იხრება ესეისაკენ.

ოციანი წლების ნარკვევების კიდევ ერთ სპეციფიკურ ნიშნად მიგვაჩნია ის, რომ ზოგიერთი მათგანი საფუძვლად დაედო ფართო ტილოებს, გახდა რომანის ჟანრთან მისასვლელი გზა და ხიდი. როგორც ცნობილია, კ. ლორთქიფანიძემ 1949 წელს იმოგზაურა კახეთში. იგი გაეცნო ერთ-ერთ პირველ საკოლმეურნეო ცხოვრების კერას, სოფელ ზემოქედის სასოფლო-სამეურნეო არტელს და დაწერა ნარკვევი „გლეხები“. სწორედ ეს ნარკვევი იყო ერთგვარი ხიდი მწერლის დიდ თემასთან მისასვლელად. „გლეხების“ საფუძველზე შექმნა კ. ლორთქიფანიძემ შესანიშნავი რომანი „კოლხეთის ცისკარი“, რომელიც პირველი საუკეთესო რომანია საკო-

ლმეურნეო ცხოვრების საკვანძო. მაშასადამე, ნარკვევი შეიძლება იყოს დიდი რომანის საპრობლემო-იც და უპირველესი წყაროც.

დასკვნა ასეთი იქნება: ნარკვევმა, როგორც ჟანრმა არა მარტო საქართველოში, მთელ საბჭოთა კავშირში განსაკუთრებით სწრაფად იწყო განვითარება პირველი სოციალისტური ხუთწლეულის პერიოდში. იგი შეიძლება მოვიჩნიოთ ჩვენი ეპოქის მონაპოვრად. ნარკვევით გატაცება იმით აიხსნება, რომ ეს ჟანრი ჩვენი სოციალისტური ცხოვრების თავისებურებას შესანიშნავად მოერგო, მას შეესატყვისა.

ოციანი წლების ქართველ მწერალთა ნარკვევებში მტკიცედ დამკვიდრდა და ახალი იდეური დატვირთვა. შეიქმნა კონტრასტის მხატვრულმა ხერხმა. ამ ხერხის გამოყენება საშუალებას აძლევდა მწერლებს ეჩვენებინათ ახალი, სოციალისტური სექტორის უპირატესობა, მისი სიცოცხლისუნარიანობა, დადებითი შედეგები — მშრომელთა კეთილდღეობა. (ე. ზედგინიძის „გიგანტის მშენებლები“, ს. შანშიაშვილის „პირველი ტრაქტორი“ და სხვა).

ნარკვევში ასახვა ჰპოვა არა მარტო ცალკეული გმირების სამაგალითო ცხოვრებამ, არამედ დიდმა ისტორიულმა მოვლენებმა. კერძოდ, თუ როგორ გარდაიქმნენ ადამიანები სოციალისტური შეჯიბრების, შრომის ამ ახალი მეთოდის დამკვიდრების შედეგად.

რ. გვეტაძე ნარკვევებში „შაქრის ქარხანა“, „შირაქის ნავთი“ და „შავი ოქრო“ გვიჩვენებს თუ როგორ ატარებდნენ შეჯიბრებას თვით მასები. ამ თვალსაზრისით დასახელებული ნარკვევები ერთ-ერთი პირველთაგანია და გამოირჩევა პუბლიცისტური სიმახვილით.

ამ პერიოდის ნარკვევებში (რ. გვეტაძის „გადამწყვეტი წელი“) გატარებული ლიტერატურულ-ესთეტიკური შეხედულებები. ცხადყოფენ ქართველი საბჭოთა მწერლების იდეურ-მსოფლმხედ-

ველობრივ ევოლუციას, რაც ახალი სოციალისტური საზოგადოების განმტკიცებას მოჰყვება. ნარკვევის წლების ნარკვევის ვისი შინაარსით და პრობლემებით საინტერესოა, ზოგ შემთხვევაში იხრება ესეისაკენ.

ნარკვევი მხატვრულ ტილოსთან, რომანთან მისასვლელი გზა და ხილია (კ. ლორთქიფანიძის „ახალი გლეხები“). ეს ფაქტიც შეიძლება მივიჩნიოთ ოცინი წლების ნარკვევის ერთ-ერთ სპეციფიკურ ნიშნად.

ქარბი წიგნის სიხარული

ყოველ ახალ მხატვრულ წიგნს მრავალი მკითხველი ჰყავს. მაგრამ მკითხველის ცნება არ არის ერთმნიშვნელოვანი რამ. არსებობს სხვადასხვა კატეგორია მკითხველისა. ბევრი ინტერესით კითხულობს მხოლოდ იმ წიგნს, რომელიც სენსაციურ ამბებზე მოგვითხრობს. ზოგი პროზას ეტანება, ზოგი პოეზიას. არის ისეთი წიგნებიც, თუმცა ძალზე მცირეა მათი რიცხვი, რომლებსაც ყველა დიდი სიამოვნებით, ინტერესით წაიკითხავს. და უნდა წაიკითხოს კიდევ, არა მხოლოდ გასართობად, „საამოდ და საღაღობოდ“, არამედ იმ შეგნებით, რომ მათში შეიცნობა თვით ცხოვრება მთელი მრავალფეროვნებით, განფენილად, შუქჩრდილებით.

ეს მოკლე წინათქმა გვინდა მივუხატოთ სწორედ იმ წიგნს, რომელიც აღსავსეა ცხოვრების გარდაქმნის მისწრაფებით, ხვალ-

ინდელ დღეზე ფიქრითა და ზრუნვით. ამ წიგნის¹ ავტორია ცნობილი ქართველი მწერალი ვახტანგ ჭელიძე. მის კალამს ეკუთვნის არაერთი მხატვრული წიგნი და მონოგრაფია. ზოგს უკვე წილად ხვდა საერთო აღიარება და მკითხველის საყვარელ წიგნად იქცა. ასეთად მიგვაჩნია მისი ახალი წიგნიც.

„ფიქრები ხვალინდელ დღეზე“ მრავალწახნაგოვანია პრობლემატიკით და მოიცავს მძაფრ პუბლიცისტურ სტატიებსა და ლიტერატურულ პორტრეტებს.

ვინც გულდასმით წაიკითხავს ვახტანგ ჭელიძის ახალ წიგნს, ერთხელ კიდევ დარწმუნდება, თუ რა დიდი შინაგანი ექსპრესიით, გატაცებითა და პირუთვნელად მსჯელობას იგი სადღეისო აქტუა-

1. ვ. ჭელიძე, ფიქრები ხვალინდელ დღეზე, „მერანი“, 1975.

ლურ საკითხებზე, „მიწიერ მოვლენებზე“; რა ღრმა ცოდნა და ერუდიცია გამოსჭვივის მის ყოველ პუბლიცისტურ სტატიაში, იქნება ეს წიგნზე თუ ტრადიციებზე, ოსტატისა და შეგირდის ურთიერთობაზე ნაფიქრალი და ნააზრევო. თითქმის ყველა წერილში მოხდენილად არის შეზავებული მწერლური ალღო და თხრობა მკაცრ პუბლიცისტურ განსჯასთან. ცხოვრებისეულ სიმართლესთან, რაც მის ნაწერებს დიდ ემოციურ ძალას ანიჭებს.

პუბლიცისტური სიმძაფრე და სიმხვილე არ აკლია წერილს „ტრადიცია“, რომელშიც ავტორი, ჯერ კიდევ ახალი დადგენილების გამოსვლამდე, გაბედულად იძალებს ხმას ყოველგვარი დრომოქმედისა და მავნე ტრადიციების წინააღმდეგ, დამაჯერებლად ცხადყოფს რიგ წეს-ჩვეულებათა მავნე და საზიანო მოქმედებას, მათ წინააღმდეგ საბრძოლველად საზოგადოებრივი აზრის შექმნასა და მობილიზებას. სწორედ ასეთი მოწინავე საზოგადოებრივი აზრის გონივრული ჩარევით, როგორც მართებულად წერს ავტორი, „იმ სიმახინჯეს (ლაპარაკია სიმახინჯედქცეულ რელიგიურ დღესასწაულებზე — „ალავერდობა“, „თელეთობა“ და სხვ.) მარჯვედ და მოხერხებულად დაუპირისპირეს თავისი მასობრიობითა და გრანდიოზულობით მსგავსი, მაგრამ შინაარსითაც და ფორმითაც სრულიად ახალი, ჯანსაღი და სასარგებლო საერთო - სახალხო

დღესასწაულები, რომლებიც ერის სასიქადულო შეიღებულსა და სხვ. ლებთან არის დაკავშირებული (შოთაობა, ილიაობა, ზნეობა...) (გვ. 24).

ოსტატისა და შეგირდის ურთიერთობა იშვიათი სიმართლით არის გადმოცემული ამავე სახელწოდების სტატიაში. ოსტატის ცნება აქ მრავალმნიშვნელოვნად არის გააზრებული. შეიძლება იყო კარგი ოსტატი სიტყვისა, ამა თუ იმ კონკრეტული საქმისა, მაგრამ არ იყო აღმზრდელი და მოღვაწე, რადგან ოსტატის საზოგადოებრივი მოღვაწეობა ღრსეული შემცველის აღზრდა-მომზადებაა. და ამდენად ეს არის ფიქრი, ზრუნვა ხვალისდელ დღეზე. ჩვენს მომავალზე. ყველას როდი აქვს კარგად შეგნებული ეს მაღალი ქეშმარიტება. ავტორს მრავლად მოჰყავს ოსტატ-შეგირდთა ურთიერთობის საგულისხმო კონკრეტული ფაქტები: ერთის მხრივ, ცალმხრივი მოღვაწეობისა და, მეორეს მხრივ, ჩინებული ოსტატისა და ღირსეული შეგირდების თანამშრომლობის ნიმუში და ეტალონი. (ოსტატისა და შეგირდის ასეთი ინსტიტუტი ჩვენში კარგ ტრადიციად იქცა. დიმიტრი უზნაძე და ქართველ ფსიქოლოგთა სკოლა, აკაკი შანიძე, არნოლდ ჩიქობავა და ქართველ ენათმეცნიერთა სკოლა, ქართველ მათემატიკოსთა სკოლა და მისი შემქმნელი, საქვეყნოდ ცნობილი მეცნიერი ნიკო მუსხელიშვილი და ა. შ.). აქედან ლოგიკურად გამო-

მდინარეობს ავტორის განმარტავად
დებული დასკვნა: „ვინც თავისი
საქმის ღირსეული ოსტატია, მის-
თვის ისეთივე ძალადი მოქალაქე-
ობრივი მოწოდება უნდა იყოს
მომავალ ცვლაზე, შეგირდზე
ზრუნვა. როგორც საკუთარ შე-
მოქმედებაზე, ისეთივე გულით
უნდა ზრუნავდეს იგი ახალგაზ-
რდა შემოქმედზე და ისევე, რო-
გორც ყველა ქვეშაირი ოსტატს,
ყველაფერი უნდა აწუხებდეს და
აღელვებდეს თავისი შეგირდისა
— მისი შემოქმედებაც, მისი მო-
რალური სახეც, განათლებაც, პი-
რადი ცხოვრებაც, მატერიალური
მდგომარეობაც, მისი ჭირიცა და
ლხინიც“ (გვ. 36).

ამბიციის სენით შეპყრობილ,
ადამიანის მხილებათა სტატია „კეი-
სრისა კეისარსა“. ბევრი ადამი-
ანური მანკიერება ინერციით გა-
დმოვიდა ჩვენს დროში და განა-
გრძობს არსებობას და დროა და-
გმობილ იქნას ეს და სხვა ამგვარი
გადმონაშთი წარსულისა.

ფუჟი დიდების მაძიებელნი ყვე-
ლგან არიან — ლიტერატურაშიც,
ხელოვნებაშიც და ცხოვრებაშიც.
ეძებენ დამსახურებას, რაც ჯერ
არ ეკუთვნით. ეძებდნ და ჰპოვე-
ბდნ — ბევრი ამ პრინციპით მო-
ქმედებს, თუმცა ამის ჯერი არ
არის, მაგრამ ზოგი მაინც ეძებს
და ცდილობს მისწვდეს „მიუწვ-
დომელს“. თვითრეკლამის ამ სა-
შინელ სენს, მანკიერებას როდი
ვებრძვიტ და ვგმობთ მოუპირე-
ბლად.

როგორც ზემოთ განიხილეთ,
ასევე მომდევნო პუბლიკაცი-
სტატიაში („ფიქრების მსახურე-
დელ დღეზე“, „სამვილიშვილო
საგანძუო“, „ჩავიხედოთ ჩვენი
შვილების სახელმძღვანელოებ-
ში“, „რასაც ყოველდღიურად შე-
დავს თვალი“, „ჩვენი ქალაქის
ფასადი“, „ვისწავლოთ ტელევი-
ზორის გამორთვა“) დასმულია
ბევრი საჭირობოტოტო და მწვავე
ცხოვრებისეული საკითხი (სა-
სწავლო პროგრამის გონიერული
მოწესრიგება, რუსული ენის სწა-
ვლების გაუმჯობესება უმაღლეს
სასწავლებლებში, ქართული ენის
სიწმინდის დაცვა, მეცნიერულ-
პოპულარული ლიტერატურის
ხვედრითი წილის გაზრდა საგამო-
ცემლო გეგმებში, თარგმნის კუ-
ლტურის დონის ამაღლება, სას-
კოლო სახელმძღვანელოებში არ-
სებულ შეუსაბამობათა დაძლევა,
ფუჟისტიკაობის მოძალება და მის
წინააღმდეგ ბრძოლა და ა. შ.). მა-
თში იგრძნობა მხილებისა და პო-
ლემიკის მძაფრი პათოსი, დაფიქ-
რება ერის სისხლხორცეულ, საშ-
ვილიშვილო ამოცანებზე და ამ
ამოცანებისადმი პარტიული და-
მოკიდებულება. ყოველი წერილი
თავისუფალია აკადემიზმისაგან და
დინამიკური თხრობა — მსჯელო-
ბით წარმოაჩენს საკვლევი ობიე-
ქტის შუქ-ჩრდილებს. ამ წერილ-
ებში მთელი სიუხვით იგრძნობა
ქართული ენის მოქნილობა და
ლექსიკური სიმდიდრე, მრავალ-
ფეროვნება.

ანალიტიკური აზროვნების ძალა და სიღრმე, მაღალი პროფესიონალიზმი ხელშესახებად, რელიეფურად საგრძნობია ლიტერატურულ პორტრეტებში, სადაც თხრობით შეზავებული მსჯელობის ფორმით დახასიათებულია ქართველ ხელოვანთა და მოღვაწეთა პორტრეტული ხასიათის ძირითადი ნიშნები და თავისებურებანი. ამ მხრივ ისტატურად, მაღალი გემოვნებით დაწერილ პორტრეტებს წარმოადგენენ „ერეკლე ტატიშვილი“, „გიორგი შატბერაშვილი“, „ალექსანდრე საჯაია“, „ივანე მაჩაბელი“, „ზაქარია ფალიაშვილი“, „დავით ანდლულაძე“ და სხვ.

საგანგებოდ უნდა გამოვყოთ ორიგინალურად მოხაზული ლიტერატურული პორტრეტები „გიორგი შატბერაშვილი“ და „ალექსანდრე საჯაია“.

ცნობილია, რომ „შატბერაანთ კარგი ბიჭი“ უხმაუროდ და უტაშოდ წავიდა ამ ქვეყნიდან. თავად იშვიათი ბუნების, მშვიდი და უპრეტენზიო იყო ცხოვრებაშიც და მწერლობაშიც.

გიორგი შატბერაშვილი უდიდესი პასუხისმგებლობით ზრუნავდა ქართული სიტყვის სრულყოფისათვის. ხაზგასმულია არაერთი ნიშანდობლივი თვისება, რითაც იგი მკვეთრად გამოირჩეოდა სხვათაგან.

ალექსანდრე საჯაია ადრე წავიდა ლიტერატურულ სამყარო-

დან. მწერლის თქმით, მისი მოქმედება დარჩა, როგორც უკერძო დიდი სიმფონიური უკვე მოისმის მოტივები, რომლებიც შემდეგ გაიმღებოდნენ და მრავალ ხმასე ამღერდებოდნენ. ვაგლან, რომ არ დასცალდა მას ამ მოტივების გაშლა და მისებურად აედრება.

ალექსანდრე საჯაიაზე დაწერილ ნაშრომში ვახტანგ ჭელიძე ცოცხლად და პლასტიკურად მსჯელობს მისი ლირიკის ამ ძირითად მოტივებზე, მოქალაქობრივსა და პატრიოტულ შეგნებაზე. პოეტის ლექსები, მთელი შემოქმედება ხომ აღბეჭდილია პატრიოტული ჰანგებით, მშობლიური ქვეყნის უანგარო სიყვარულით.

მომდევნო პორტრეტებში („ივანე მაჩაბელი“, „ზაქარია ფალიაშვილი“, „დავით ანდლულაძე“) ავტორი კონდენსირებულად გამოგვცემს თვითელი ხელოვანის დეაწლს და დამსახურებას სულიერი მოღვაწეობის სხვადასხვა სფეროებში. ზაქარია ფალიაშვი-

ლმა და დავით ანდლულაძემ მთელი თაობები აზიარეს საოპერო ხელოვნებას, შორს გასტყორცნეს ქართული მუსიკის სახელი და დიდება. დიდ ხელოვანთა მაგალითზე, როგორც მართებულად წერს ავტორი იზრდებოდა მრავალი თაობა და ორივემ თავდაცა აღზარდეს არა მარტო ბევრი მომ-

დერალი, არამედ ბევრი მაყურებელიც.

„შეუძლებელია ადამიანმა დაივიწყოს ის ძლიერი, რბილი, გულიდან ფართო მდინარესავით დაძრული სასიამოვნო ტემბრის ხმა, რითაც იგი (დავით ანდლულაძე) მიუტყევებელი ხელგაშლილობით აჯილდოებდა თავის მსმენელებს“ (გვ. 256). ეს ჩვენი დროის საოპერო ხელოვნების უბადლო ოსტატის ერთობ მაღალი შეფასებაა.

ფრიად აქტუალურად გაისმის ვახტანგ ჭელიძის ზოგიერთი მოსაზრება „ქართლის ცხოვრების ქრონიკებიდან“, სადაც ავტორს იეროში მიაქვს ლეგენდა-ხუმრობაზე, ანუ იმ ყალბ წარმოდგენაზე, თითქოს ქართველები ბუნებისაგან განებივრებული ხალხი იყოს.

ამ საკითხში დომინანტობს ერთი ძირითადი თეზისი: სწორად გაგებული და აღწერილი ისტორია თანამედროვეობის სამსახურში უნდა იქნას ჩაყენებული.

წიგნის ავტორი გაბედულად გამოთქვამს თავის ვარაუდს, პროგნოზებსა და მოსაზრებებს ისტორიის ცალკეულ საკითხებსა და ეპიზოდებზე. მთელი გაბმული ისტორიის მხატვრულად მოთხრობის ტრადიცია ჩვენ არა გვაქვს. ეს დამატებით სიძნელეს ქმნიდა ავტორისათვის, მაგრამ, ამის მიუხედავად, მან შესძლო ისტორიული ქრონიკა ესოდენ ხორცშესხ-

მულად და კოლორიტულად მოესახა.

მთელ რიგ წერილებში ^{ეროვნული} ^{მემორიალური} ^{თეატრი} ^{და} ^{ორი} ^{მცირე} ^{ფორმის} ^{ეტიუდი} ^{„ცოცხალი} ^{სიტყვის} ^{მადლი} ^{და} ^{„კარგი} ^{წიგნის} ^{სიხარული}“
ბა და ადამიანი“, „ჩვენი ქალაქის ფასადი“ და სხვ.) ავტორი ილიასეგური პირდაპირობითა და გულშემატკივრობით მსჯელობს ჩვენს ეროვნულ ყოფაში შემორჩენილ ზოგ ნაკლსა და სატიკვარზე. კერძოდ, დედაქალაქის ესთეტიკური იერსახისა და კოლორიტის დარღვევის, მხატვრული გაფორმების დაბალი დონის და სხვა პრაქტიკულ საკითხებზე. მამხილებელია აზრი იმის შესახებაც, რომ ზრუნვისა და ყურადღების გარეშეა მიტოვებული მაღაზიების ვიტრინების გაფორმება, რეკლამირება და სხვ. მართალია, ამ ნაკლს მიღწევები ფარავენ, მაგრამ ჩვენ არ უნდა დავფართო მცირედი წარუმატებლობაც.

დიდი ინტერესით იკითხება „შექსპირის მემორიალური თეატრი“ და ორი მცირე ფორმის ეტიუდი: „ცოცხალი სიტყვის მადლი“ და „კარგი წიგნის სიხარული“.

ყოველი ახალი წიგნი არა მხოლოდ ახალი შინაარსით ამდიდრებს ჩვენს ცნობიერებას. იგი გვანიჭებს დიდ სიხარულსაც, გვაძლევს სტიმულს უფრო აქტიურად განვეწყოთ, და თუ გნებავთ, მეტი მომთხოვნიც ვიყოთ ყოველი ლიტერატურული მოვლენისადმი.

ახალი წიგნის მადლი ისიც არ-
ის, რომ იგი მარტო ავტორის კი
არა, გამოცემლობის გამარჯვება-
ცაა. მკითხველის მადლიერების
გრძნობაც ორთავეს ეკუთვნის.
თუმცა აქ გაცილებით დიდი და
მასშტაბურია თავად ავტორის წი-
ლზედრი.

ამ წიგნში ვახტანგ ჭელიძემ კი-

დედ ერთხელ გამოაბრწყინა თქვი-
სი ნიჭი და მწერლური გემოვნე-
ბა, გვიჩვენა დიდი ზიშხორეობა
დებიითი შესაძლებლობა, ცხოვრე-
ბისეულ და ლიტერატურულ მო-
ვლესეაზე დაკვირვების, არსში
წვდომისა და განზოგადების უნა-
რი.

სიმონ არველაძე

ახალი ლექსიკოგრაფიული ნაშრომი

ლექსიკონი უსაჭიროეს წიგნთა
რიგს მიეკუთვნება. თანამედროვე
კულტურული ადამიანისათვის იგი
ახლო მეგობარი, მრჩეველი და
სანდო ინფორმატორია.

ლექსიკონში თავმოყრილი მრავალფეროვანი მარაგი სიტყვებისა
სხვადასხვა მიზნითა და დახიშუ-
ლებით არის წარმოჩენილი.

თარგმნითს ლექსიკონებში მო-
ცემულია მშობლიურ სიტყვათა
შესაბამისი ლექსიკური ერთეუ-
ლები სხვა ენებზე, ე. ი. მათი თარგმნითი ექვივალენტები. განმარ-
ტებითი ლექსიკონის საშუალებით
ვამოწმებთ, ვაზუსტებთ და ვად-
გენთ ჩვენთვის საინტერესო სიტ-
ყვების მნიშვნელობას, ასეთსავე
სამსახურს გვიწვევენ უცხოურ სი-
ტყვათა, სინონიმთა, დიალექტურ
(კუთხურ) სიტყვათა, ზატოვან ანუ
ფიგურალურ თქმათა, საკუთარ

სახელთა, ორთოგრაფიული და
სხვა სახის ლექსიკონები.

საგანგებო დანიშნულებისაა ტერ-
მინოლოგიური ლექსიკონები, სადაც წარმოდგენილია დარგობრივი ლექსიკური მასალა, კერძოდ, ის სპეციალური ტერმინები, რომლებიც მეცნიერების ამა თუ იმ დარგის წამყვან ცნებებს გამოხატავენ.

ქართულ ენაზე ამ ტიპის მრავალი ლექსიკონი არსებობს. ისინი უმთავრესად ტექნიკურ ახ საბუნებისმეტყველო დისციპლინებისათვის არიან განკუთვნილნი. ამ მხრივ ფილოლოგიის დარგში კი მდგომარეობა არასახარბიელოა, და ეს ითქმის განსაკუთრებით ქართულ ენათმეცნიერებაზე, რომლის ტერმინოლოგია არ გამოქვეყნებულა 1928 წლის შემდეგ, როდესაც მცირე ბროშურის

სახით გამოიცა „ლიტერატურისა და ენათმეცნიერების ტერმინოლოგია“ (მეცნიერ მუშაკთა მცირე წრისათვის). ასეთ პირობებში უდავოდ პროგრესულ მოვლესად უნდა ჩაითვალოს მკითხველთა ფართო ფენებისათვის დანიშნული რაფიელ შამელაშვილის მიერ შედგენილი „ენათმეცნიერულ ტერმინთა მოკლე ლექსიკონი“, რომელიც გასული წლის ბოლოს „განათლებამ“ დაბეჭდა (რედაქტორი ალ. ლონტი). მასში ორიათასზე მეტი ტერმინია შესული სათახადო განმარტებითურთ. ამასთანავე ზოგი განმარტება საკმაოდ ვრცელია: ენის ახსნას 9 სალექსიკონო სვეტი უკავია, გრამატიკისას — 6, ლინგვისტიკისას — 5, მეტყველებისას — 4, გვარისას — 3 და ა. შ.

სხვა ტერმინებსაც, რომლებიც ძირითად საენათმეცნიერო დარგებს მოიცავენ, მათგან უძრავლესობას მაინც, ნათლად ჩამოყალიბებული და ადვილად გასაგები ამხსნელი ტექსტები ახლავს. მათ უთუოდ გარკვეული შემეცნებითი მნიშვნელობა ექნებათ გახსაკუთრებით ახალგაზრდობისათვის — ფილოლოგ სტუდენტებისა და უფროსი კლასების მოსწავლეთათვის, რომელთა ფართო წრეები ინტენსიურად მუშაობენ ენობრივი მოვლენების შესწავლაზე.

მკითხველი ამ წიგნში სალექსიკონო ერთეულის შინაარსთან ერთად ეცნობა ისტორიულ და ეტიმოლოგიურ ინფორმაციებსაც, იპოვის ცნობებს იმის შესახებ, თუ

ვინ შექმნა, ან პირველად ვინ აღმოაჩინა იხმარა ესა თუ ის ტერმინი, რა ცვლილებები განიცდიდა ან რა წარმომავლობისაა (ინ. ავლუტინაცია, ადვერბი, აკუსმა, ალომორფი, ბილინგვა, გრამატიკა, ივერიული ენები, ინდიკატორი, ლატერალი, ლავურ-ალბანური ენები, ენათა შეჯვარდინება, ლექსემა, ლოგოპედია, მორფემა, პერიოდი, პრედიკატი, სიტუაცია (ზმნისა), სტრუქტურალიზმი, ქართველური ენები...).

ლექსიკონს ღირსებას მატებს ავტორის ცდა კონკრეტული მაგალითების მოხმობით ცხადყოს ლინგვისტურ კატეგორიათა არსი. ცხადად მეტყველი მაგალითები ახლავს აკუსმატიკის, დეპოზიციის, ევფემიზმის, ეტიმოლოგიის, იმფინიტიკის, კომპოზიციის, მახვილის, ზმნის პირის, რიცხვის, დროის, გილოს, გვარის, ასპექტის, ფონეტიკური მოვლენების, წინადადებათა წევრების, წინადადებათა სახეების და სხვა მრავალი ტერმინის განმარტებას.

ინტერესს იწვევს არაერთგან წარმოდგენილი ისეთი განმარტება-სტატიებიც, სადაც ავტორი გვიხატავს ღროთა განმავლობაში ტერმინების სემანტიკური ან ფონეტიკური ცვალებადობის სურათს. ამის საილუსტრაციოდ მხოლოდ ერთ მაგალითს გავეცნოთ: **მეტონიმია** (ბერძნული metonymia სახელის გადაჩქმევა), ტროპის ისეთი სახეობა, რომელშიც ერთი მოვლენიდან მეორეზე თვისებათა გადატანა ხორციელდება

არა მსგავსების საშუალებით, არამედ მოვლენათა შორის რეალური კავშირის საფუძველზე. შეტოხი-
მია საშუალებას იძლევა სიტყვის სიმოკლისას და ეკონომიისას; ამ დროს სათქმელი იკუმშება; შეტო-
ნიმიის მაგალითად შეიძლება და-
ვასახელოთ ფრანგული წარმოშო-
ვის სიტყვა „ბიურო“, რომელიც პირველად ნიშნავდა აქლემის ბე-
წვისაგან მიღებულ ქსოვილს, შემდეგ იმ მაგიდას, რომელსაც ეს ქსოვილი ეფარა. შემდეგ ეს სიტ-
ყვა აღნიშნავდა ოთახს, სადაც ასე-
ეთი გადაფარებული მაგიდები იდგა, შემდეგ დაწესებულების გა-
ნყოფილებას ან მთელ დაწესებუ-
ლებას, შემდეგ აღანიშნავდა „შეკრე-
ბას“ (გვ. 108).

წიგნის პოზიტიურ მხარეთა გვე-
რდით დაყვირებული გოხების თვალი ზოგ ხარვეზს, უხუხტობა-
სა და ნაკლსაც შენიშნავს, რომე-
ლთა აღნიშვნა აქვე საჭიროდ მი-
გვაჩნია: ავტორი რატომღაც ყო-
ველთვის არ იცავს ლექსიკოზე-
ბისათვის საყოველთაოდ მიღე-
ბულ სიტყვათა განმარტების წესს,
რომლის მიხედვით ჯერ გახსაძარ-
ტავი სიტყვაა დასახელებული, შე-
მდეგ კი დეფინიციის შემცველი
ტექსტი მოდის. წიგნში ვკითხუ-
ლობთ, მაგალითად: „აზროვნება
ტვინის ფუნქციაა...“, „ავტორი-
ზებული გამოცემა, რომლის ტექ-
სტი დადასტურებულია ავტორის
მიერ“. „აბსოლუტური აგებულე-
ბა, როცა ზმნაში მარტოდენ ერ-
თი პირია გამოხატული...“, „ორ-
შემადგენლიანია მარტივი წინა-

დადება, რომელშიც შემასმენე-
ლი ერთპირიანი ზმნიითაა გადმო-
ცემული“ და სხვა. ეს ამონაწერე-
ბი, როგორც ვხედავთ, უკუაღმართ-
კონო ფორმით არ არიან გაწყო-
ბილნი, ისინი მთელი დებულე-
ბებია, თხრობითი ხასიათის ტექს-
ტები, რომლებიც ჩვეულებრივ
წიგნებში გამოიყენება. ეგვიც არ
იყოს, უხერხული და არალოგი-
კურია განმარტებათა დაწყება სი-
ტყვებით: „რომლის“, „როცა“,
„რომელშიც“ და ა. შ. აქ ისიც
უნდა შევნიშნოთ, რომ ხსენებული
ტერმინები — აბსოლუტური აგე-
ბულება და ორშემადგენლიანი
ცნებათა შინაარსის სრულიად
მომცველნი არ არიან. პირველს
უნდა დამატებოდა კიდევ ერთი
სიტყვა — „ზმნისა“ (აბსოლუ-
ტური აგებულება ზმნისა) და მე-
ორეს — „წინადადება“ (ორშემა-
დგენლიანი წინადადება).

წიგნში ვერ ვხვდებით ზოგიერთ
აუცილებელ და საჭირო ტერ-
მინს. აქ არ არის, მაგალითად, ცა-
ლკე გამოტანილი ყელზშული ბგე-
რები (ტერმინი ეკუთვნის გიორ-
გი ახვლედიანს). მართალია, იგი
მოხსენიებულია აბრუპტივების
განმარტებაში, აბრუპტივებს ყელ-
ზშულიებასაც ეძახიანო, მაგრამ
ხომ შეიძლება მკითხველმა არ იც-
ოდეს, რომ ყელზშული აბრუპტი-
ვის სინონიმი?

ავტორი განმარტავს ტოპონიმს
(ადგილის სახელს), მისგან მიღე-
ბულ ტოპონიმიკას, ტოპონიმი-
კურს, ტოპონიმიკურ სუფიქსა-
ციას, აგრეთვე პატრონიმს (საგვა-

6-116/77

ფან 40 კკ.

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

„ЧОРОХИ“

ОРГАН СОЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ

ИНДЕКС 78118